ABVLFEDAE
DESCRIPTIO AEGYPTI,
ARABICE ET LATINE.

EX

CODICE PARISIENSI EDIDIT, LATINE VERTIT,
NOTAS ADIECIT,

IOANNES DAVID MICHAELIS,
STELLAE POLARIS EQVES, REGIS M. BRITANNIAE
CONSILIARIVS AVLICVS, ET PROFESSOR
PHILOSOPHIAE GOETTINGENSIS.

GOETTINGAE,
APVD JOANN. CHRISTIAN. DIETERICH.
1776.

وشرقي (o) العلاقي بعد اثنا عشر مرحله
وبين العلاقي وعيذب ثمان مرحلات ومن العلاقي
يدخل الانسان في بلاد البجا

ع | عَيْذَاب | اطوال | نج | كا | من الثاني | من البَجَا

بفتح العين المهمله وسكون المثناه من تحت وفتح الذال
المعجمه وفي الاخرها با موحده

وقد اختلف في عيذاب وبعضهم يحدّة
ديار مصر علي وجه تدخل فيه وهو الاشبه لان
الولايه فيها من مصر وهي من اعمال مصر حقيقه وبعضهم
يجعلها من بلاد البجا وبعضهم يجعلها
من بلاد الحبشه وهي فرضه لتجار اليمن
وللحجاج الذين يتوجهون من مصر في
البحر فيركبون من عيذاب الي جدّه قال
ابن سعيد وهي اشبه بالضيعه منها بالمدن

(o) Expreſſi, ut in Pariſ. inveni, licet vitioſa videantur. Aliter hic legiſſe Reiskium in Lugdunenſi ex ejus verſione intelligitur, verum illo codice deſtitutus dare nequeo, quae non habeo, nec enim verſionem Arabicam latinae verſionis Reiskianae lectores hic legere cupiunt.

كثير وهي قاعدة الوُلاة بالعوف ويمرّ بها من الانهار الاخذة من النيل حال زيادته نهر يعرف بحر ابن منجا ومن النهر المذكور شرب تلك الناحية باسرها

سط	العَلاْقِي	اطوال	نج	كو	مر اخر الول	من البجا
		قانون	نه	كر		
		ابن سعيد	سح	ك		

بفتح العين المهملة وسكون (m) المثناة من تحت والف وقاف مكسورة ثم يا مثناة من تحت

قال ابن سعيد العلاقي من بلاد البجا وهم سودان مسلمون ونصاري واصحاب وثان وهي في الغرب من بحر القلزم ولها مغاص ليس بالجيد (n) وبجبلها معدن ذهب تحصّل منه بقدر ما ينفق في استخرجه وجبل العلاقي مشهور والوضع منزله للحجاج وشرقي

poſito, ut ipſi, incertum qua de cauſſa, contra analogiam grammaticam conſuetum eſt).

(m) Error librarii, pro quo reſcribendum اللام

(n) Ita Reiskium legiſſe in codice Lugdunenſi, ex ejus verſione certum: ſuſpicor quoque, idem in Pariſ. a prima manu fuiſſe. Verum nunc exhibet ونخيّلها

سر	عين شمس	اطوال	نج ل	ل ك	من الثالث	من ديار
		قانون	ند ل	كط ل		مصر
		وفي نسخه	ند مه	ل د		

بفتح العين المهملة وسكون المثناة ونون مضافة الي
الشمس النير الاعظم

وعين شمس في زماننا رسم وليس بها
ديار ويقال انها كانت مدينة فرعون وبها اثار
قديمة عظيمة مذهلة من الصخور العظيمة
وبها عمود عدسي تسمي فرعون طوله نحو
ثلثين ذراع وهي عن القاهرة علي نصف
مرحلة وعندها ضيعة تسمي مطرية (1) وهي
من القاهرة في جهة الشمال بشرق علي درب الشام

سح	بِلْبِيْس	قياس	ند له	ل يب	من الثالث	من الحوف
		قول ابن	...	....		
		سعيد				

بكسر البا الموحدة وسكون اللام وفتح البا الموحدة وسكون
المثناة من تحت ثم سين مهملة وعن البكري بفتح
البا الاولي

وبلبيس قصبة الحوف ولها اشجار ونخيل
كثير

(1) Sic eft in Parifienfi. Reiskius مطوية legiffe videtur, fcribit enim latine, *Mothwajjah* (th pro ط pofito,

بجنب الجامع المعروف بجامع عمر بمصر
ولم تزل مصر وهي فسطاط كرس لمملكة
الديار المصرية حتي تولي احمد ابن طولون
وبنا له ولعسكره القطايع في شمالي مصر
وبنا عند القطايع جامعه المعروف بجامع
طيلون وهو مشهور هناك قال ابن يونس
الحاكمي بعد ان حسب ان بُعد سمت القبله
عن خطّ الجنوب بالفسطاط (نج) علي ان
طول الفسطاط (نه) وقد حسب لارتفاع الشمس
علي سمت القبله ان الانحراف المذكور (نب)
وذلك لشي رايته في الطول فدلّ قوله علي ان
قول من جعل طول الفسطاط (نه) او ما يقرب
منه غير سديد فيكون طول الفسطاط علي
قول ابن يونس ما يزيد علي (نه) وقوله اولي
ما اخذته

سه	تنّيس	اطوال	ند	ل م	من الثالث	من جزاير ديار مصر
		قانون	ند ل	ل ك		
		ابن سعيد	ند يد	لا لا		
		رسم	ند م	لا م		

من اللباب بكسر التا المثناه من فوق والنون المشدده وثم يا مثناه من تحت وفي اخرها سين مهمله

تنيس جزيره في وسط بحيره تعرف بحيره تنيس المقدمه الذكر ولازرع بها وقد خربت وبادت قال في اللباب وتونه عند تنيس قال في العزيزي ومقدار بحيرتها اقلاع يوم في عرض نصف يوم ويكون ماها في اكثر السنه مالحا لدخول ما بحر الروم اليها عند هبوب الرياح الشماليه

سو	الفُسطاط	اطوال	نج مه	ل نه	من الثالث	كرسي مملكه
	كرسي الملك	قانون	ند م	كط نه		الديار المصريه
		ابن سعيد	نج ل	كط نه		
		رسم	ند م	كط		

بضم الفا وسكون السين وفتح الطا المهملتين وطا ثانيه

وفسطاط مدينه محدثه بناها عمر ابن العاص لما فتح ديار مصر في خلافه عمر وكان في موضع الفسطاط قصر من بنا الاوايل يقال له قصر الشمع فكان فسطاط عمر بجنب

الي الشمال ويمتدّ منه ذراعان طاعنان في
الشمال احدهما شرقي والاخر غربي فعلي طرف
الشرقي ايله وعلي طرف الغربي القلزم وعلي
راس البرّ الداخل في البحر بين القلزم وايله
الطور وهو داخل في البحر الي جهه الجنوب
عنها وبين القلزم والقاهره نحو ثلث مراحل

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

سد|اُشمُوم طنّاج|قياس|ند|لا يد|من الثلث|من ديار مصر
من اللباب بضم الالف وسكون الشين المعجمه
وضم الميم وسكون الواو وفي الاخرها نون
كذا قال السمعاني وصواب ذلك ان تقول في
اخرها ميم حسبما كتبناها

يقال لها اشموم طناج واشموم الرمّان
وهي قصبه كوره الدهقلة وقصبه البشمور
ايضا واشموم مدينه ذات حمامات واسواق وجامع
وهي علي النيل الشرقي والعامه تسميها اشمون
بنون في اخرها والصحيح انها بالميم كما ذكرنا وكذلك
كتبها يقوت الحموي في المشترك وحقّقت ذلك من
بعض فضل المصر وانشدني من بعض هالبقد هجوا في
قاض تولي بها وكان يعرف بابن المرجل يا للروم ابن المرجل
قاضي اشموم

سه

سنة ثمان واربعين وستمايه وكانت اسوارها
من عمارة المتوكل الخليفة العبّاسي كان
سبب تخريبها مما قاساه المسلمون عليها
من الشدة مرة بعد اخري بقصد الفرنج ايّاها
بجموعهم مرة بعد اخري واذا سار الساير مع
الساحل من دمياط مغربا ينتهي الي البرلس
ثم الي (k) تستمروه ثم الي رشيد ثما الي
الاسكندريه علي النيل وذلك مقدار مسافة
خمس ايام بالتقريب

سج	القلزم	اطوال قانون ورسم	ند يه نو ل	كط ل كح ك	من الثالث	بالاطراف التيه وقبل الاردن

من المشترك بضم القاف وسكون اللام وضم الزاي
المعجمة ثم ميم

وقلزم كانت بليدة علي ساحل بحر اليمن
من جهة مصر والية ينسب البحر فيقال بحر
القلزم وبالقرب منها غرق فرعون وهي علي
اللسان الغربي لان بحر القلزم ياخذ من الجنوب
الي

(k) Nomen expreſſi, ut potui ideoque et ſigna diacritica literarum, in codice Pariſienſi omiſſa, demi a literis ambiguis curavi.

سا	المَحَلَّة	ابن سعيد	نج كب	لا د	من الثالث	من الغربيه بين النيلين

من المشترك بغتح الميم والحا المهمله وتشديد اللام وها

قال في المشترك يقال لها محله الدقلا بغتح الدال والقاف قال وهي مدينه كبيره ذات اسواق وهي قصبه كوره الغربيه في الديار المصريه قال وفي بلاد مصر نحو مايه قريه يقال لكل منها محله

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

سب	دِمْيَاط	اطوال	نج ن	لا كه	من الثالث	من سواحل ديار مصر
		قانون	نج ن	ل كه		
		ابن سعيد	ند نه	لا كه		
		رسم	نج نه	لا كه		

بكسر الدال المهمله وسكون الميم ويا مثناه من تحت والف وطا مهمله

ودمياط كانت مدينه مسوره علي البحر عند مصبّ النيل الشرقي ثم خربت وبني بالقرب منها بليده تسمي المنشيه وهي مدينه ذات اسواق وحمامات وخربت دمياط في سنه

وهي شرقي الاسكندريه قال في العزيزي وهي
علي صفتي النيل والبحر المالح عنها ثمان
اعشر ميلا وهي ثغر (i) جليل ومنها علي
ساحل البحر المالح الي الاسكندريه سته
وثلاثون ميلا والارمسيّه بفتح الهمزه وسكون
الرا المهمله وضم الميم وكسر السين المهمله
ثم مثناه تحتيه مشدّده وها

س	منف	اطوال	نج ك	ا ك	من الثالث	من ديار مصر
		قانون	ند ن	كط ك		
		رسم	ند م	كط ح		

بكسر الميم وسكون النون وفي اخرها فا

هي مصر القديمه وهي عن غربي النيل
ولما فتحها عمر ابن العاص خربها وبنا الفسطاط
من البرّ الاخر الشرقي بامر عمر ابن الخطّاب
وبمنف اثار قديمه عظيمه مذهله من الصخور
المنحوته المصوّره وعليها دهان اخضر وغيره
باقي الي زماننا هذا لم يتغيّر من الشمس
وغيرها علي طول هذه المدّه ومنف عن مصر
علي مرحله قريبه

سا

(i) Hic aliquid deletum eſt, ſolis duobus punctis literae Ie remanentibus.

عن الفسطاط بين الغرب والجنوب وهي في
وهده وقد شق اليها نهر من رشح النيل منسوب
الي يوسف الصديق عليه السلام ومدينه الفيوم
قاعده ولايه بها حمامات واسواق ومدارس شافعيه
ومالكيه وهي راكبه علي نهر يوسف من جانبيه
والنهر يخترق مدينه الفيوم المذكوره وللفيوم
بساتين كثيره وهي عن مصر علي نحو مسيره
ثلث ايام قال في العزيزي وبين الفسطاط
والفيوم ثمانيه واربعون ميلا

نط	رشيد	اطوال	نج يه	لا يه	من الثالث	من سواحل مصر
		ابن سعيد	نب د	لا ل		
		رسم	نب م	الح م		

بفتح الرا المهمله وكسر الشين المعجمه
وسكون المثناه من تحت وفي اخرها دال مهمله

رشيد بليده علي غربي النيل الغربي
عند مصبّه في البحر ومصبّ النيل عند رشيد
خاصّه يسمي الارميسيّه (h) وتخاف المراكب
عند طلوعها فيه من البحر ورشيد بليده
صغيره وهي عن الاسكندريه علي مرحله قويه
وهي

(h) Ita hic cum duplici Ie ſcriptum eſt, licet poſtea, in ſingularum literarum enumeratione, Ie priore careat.

نز	مُنْيَة ابن خصيب	اطوال قياس	نح نه نح نه	كح مه كنز نه	من الثالث	من الصعيد

بضم الميم وسكون النون وفتح المثناه من تحت وفي الاخرها ها وخصيب بفتح الخا المعجمه وكسر الصاد المهمله ويا مثناه من تحت ساكنه وفي اخرها با موحده

ومنيه ابن خصيب بلد به اسواق وحمامات وجامع ومدارس المالكيه والشافعيه وعلي حافه النيل من الجانب الغربي وهي تحت الاشمونين علي مرحله قويه ورايتها في المشترك منيه ابي الخصيب وسمعتها ايضا منيه بني الخصيب وهي كثيره المزدرع وتحت منيه ابن خصيب علي يوم منها دَهَرُّوط في الجانب الغربي عن النيل وهي بلده كثيره المزدرع ايضا

نح	الفَيُّوم	قياس	نج نه	كط يه	من الثالث	من الصعيد
		قانون	ند ل	كح ك		
		رسم	ند نه	كح يه		

بفتح الفا وتشديد المثناه من تحت ثم واو وميم

قال في المشترك الفيوم كوره في ديار مصر عن

البوسط بالبرّ الغربي وهي قاعدة ولاية وبها اثار
قديمة عظيمة من الاعمدة المنحوتة وغيرها
وهي ناقلة عن النيل في برّ الغربي علي نحو
ثلث مراحل واما اشمون بلفظ الافراد فبلدة
كبير تحت مصر بالقرب من دمسيات وتعال
لها اسمون طناج واشمون الرمّان واشمون جريش
اسما متعددة لبلدة واحدة يعينها وسياتي
ذكرها ان شا الله .

نو	انّصِنَا	اطوال	نح	كح م	من الثاني	من الصعيد
		قانون	نه	كو لط		
		رسم	نز	كز		

بفتح الالف وسكون النون وكسر الصاد المهملة
ثم نون ثانية والف

وانصنا بلدة بالصعيد الوسط وبها اثار
عظيمة اوليّة وهي علي شطّ النيل ومن البرّ
الشرقي قبالة الاشمونين من البرّ الاخر ولها
مزدرع كثير قال الادريسي في نزهة المشتاق
وانصنا مدينة قديمة البنا كثيرة الثمار عزيزة
الخصب وهي المدينة المشهورة بمدينة
السحرة ومنها جلبهم فرعون

وسط تحت اسيوط علي نحو مرحلة منها فهي في برّ الغرب عن النيل وهي علي شطّ النيل وبها مسجد جامع

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

ند|ابوتيج|اطوال|نب ل|كح ح|من الثالث|من الصعيد

بضم البا الموحدة بعد الالف وواو ساكنة ومثناة فوقية مكسورة ومثناة تحتية وجيم

وابوتيج من غرب من النيل في برّ اسيوط علي بعض مرحلة عنها وبابوتيج الخشخاش الكثير الذي يعمل منه الافيون وهي نائية عن النيل قال في العزيزي ومن سيوط الي ابوتيج اربعة وعشرونٌ ميلا ومن ابوتيج الي اخميم مدينة قديمة علي عنق البحر اربعة وعشرون ميلا

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

نه	اُشْمونين	اطوال	نب مه	كح ل	من الثالث	من الصعيد
		قانون	نو ك	كو ح		
		رسم	نز مه	كز م		

بضم الالف وسكون الشين المعجمة وضم الميم وسكون الواو وفي الاخر نون

واشمونين بلفظ التثنية بلدة بالصعيد الوسط

نحو خمسه مراحل وهي من ولايه قوص قال القاضي شمس الدين ابن خلكان في وفيات الاعيان اسوان بضم الهمزه وهذا هو الصحيح

نب | أَسْنَا | اطوال | نب ل | كج ل | من الثاني | من الصعيد الاعلي
| | رسم | نو | كب ح | |

بفتح الهمزه وسكون السين المهمله ثم نون والف

واسنا بلده بها حمامات واسواق وهي بين اسوان وقوص في برّ الغرب وهي الي قوص اقرب ولها نخيل وكروم ومزدرع قال الشريف الادريسي في كتابه نزهه المشتاق ان اسنا من المدن القديمه من بنا القبط الاول وبها مزارع وبساتين حسنه وبها بقايا بنيان القبط واثار عجيبه ومنها الي ارمنت في الضفه الشرقيه مجري يوم

نج | مَنْفَلوط | اطوال | نب د | كو م | من الثالث | من الصعيد

بفتح الميم وسكون النون وفتح الفا وضم اللام ثم واو وطا مهمله في الاخر

ومنفلوط بليده نحو المعره وهي بالصعيد

وسط

ولها اربع ابواب باب رشيد وباب سدره (e) وباب البحر وباب رابع لا يفتح الا يوم الجمعه

نا	أسوان	اطوال	نب ح	كب ل	من الثاني	من الصعيد الاعلي
		قانون	نو ح	كب ل		
		رسم	نز ح	كج (f)		
		ابن سعيد				

من اللباب بفتح الالف وسكون السين المهمله ثم واو والف ونون قال في وفيات الاعيان بضم الالف ونقله عن الشيخ عبد العظيم وغلط السمعاني في قوله اسوان بفتح الالف

واسوان من برّ الشرق وهي من اخر الصعيد الاعلي بالقرب من الجنادل وهي كثيره النخل وليس لها مزدرع والحنطه (g) ينقل اليها وهي بلده نحو المعرّه وهي عن قوص علي نحو

(e) Non fatis difcernere oculis potui, volueritne librarius سدره exarare, an سدره. Illud ductus ipfarum literarum, hoc puncta diacritica prodere videntur. Non magnus diffenfus: indicandus tamen.

(f) Scriptum erat كح omiffo puncto. Sed haec tam manifefta negligentiae vitia, ne indicata quidem in pofterum, corrigere fas fit.

(g) Sic fcriptum reperi. Ad leges grammaticas melius effet تنقل, fed in tanta circa genus licentia fyntactica Arabum nolui corrigere.

من سواحل ديار	من الثالث	ل ح	نا	اطوال	اسْكَنْدَرِيَّة	ن
مصر		ل ح	نب ك	قانون		
		لا لا	نا ك	ابن سعيد		
		لا	نا	رسم		

بكسر الالف وسكون السين المهمله وفتح
الكاف وسكون النون وفتح الدال وبالرا المهملتين

والاسكندريه هي علي شطّ بحر الروم وبها
المناره المشهوره وبها عامود السواري وطوله
نحو ثلث واربعين ذراعا والمناره في وسط الما
والبحر محيط بها وهي من بنا الاسكندر
ولذلك تنسب اليه وهي موضعها علي صوره
رقعة الشطرنج وهي من اجلّ المدن وارقّتها (c)
كالصلبان لايضيع فيها الغريب ولها جزيره
فيها بساتين ومناره والحنطه تجلب الي
الاسكندريه ولذلك لا يكون من خصبه لانّ
ارضها سبخه ولها سور (d) من الحجر قال
ولها

(c) Sic lego, Reiskianam verfionem fequutus. In Parifienfi erat وارقتها

(d) In Parifienfi eft صور: verum hoc vitium orthographicum frequens in illo codice, unde et hic non dubitanter correxi. - - Reiskius quae inde a ولها سور usque ad finem fequuntur in fuo codice non habuiffe videtur.

مط	أُسْيُوط	اطوال	نا مه	كب ي	من الحر الثاني	من الصعيد
		قانون	نه ك	كح ل		
		بعضهم	نو مط	كو مح		

بضم الالف وسكون السين المهملة وضم المثناة من تحت وفي اخرها طا مهملة كذا اصبطها السمعاني

ورايت (*) اسيوط في شعر ابن الساعاتي في قوله سعر

لله يوم في سيوط وليلة عمر الزمان بمثله لا يَغلطُ

بتنا بها والبدر في غلوايه وله بجنح الليل فَرعٌ اشمطُ

والطير (b) يقرا والغدير صحيفة والريح تكتب والغمام ينقط

قال ابن سعيد واسيوط في جهتها جبل الطير وحدّيثه انّه يحجّ اليه الطير في كلّ سنة ويترك فيها واحدًا معلقًا في شقيق كما تقدّم ذكره

(*) Sic fcriptum inveni, fed legendum puto سيوط, quod et habet in verfione Reiskius.

(b) A prima manu erat تقرا, fed in mafculinam ab alia antiqua manu, multa in punctis mutante, correctum.

ن

مز	اقصر	اطوال	نا م	كد نه	من الثاني	من الصعيد الاعلي
		رسم	نح م	كج مه		

بفتح الالف وسكون القاف وضم الصاد المهملة
وفي الاخر را مهملة

والاقصر جنوبي قوص في بر الشرق علي نحو
مرحلة من قوص والاقصر بليدة بها مزدرع
ونخيل وهي علي حافة النيل ويعمل بها
الفخار من الشربات وغيرها وينقل الي البلاد

مح	ارمنت	اطوال	نا نه	كد ح	من الثاني	من الصعيد الاعلي
		رسم	نو	كا مه		
		نسخه	نح ك	كب كه		
		الرسم				

بفتح الالف وسكون الرا المهملة وفتح الميم
وسكون النون وفي الاخرها مثناة من فوقها

وارمنت بلدة من الصعيد الاعلي من بر الغرب
وهي عن الاقصر علي نصف مرحلة من جهة
الجنوب والغرب ولها مزدرع وقليل نخيل قال
في العزيزي وبين اسوان وارمنت مرحلتان وبين
ارمنت وقوص مرحلتان

مو	البهنسا	اطوال	نا ل	كح ح	من الثالث	كوره من الصعيد
		رسم	س له	كط ح		
		في نسخه	نح م	كط ح		

بفتح البا الموحده وسكون الها وفتح النون
وسين مهمله مفتوحه والف مقصوره
قاله في المشترك

من المشترك البهنسا يضاف اليها كوره
واسعه بالصعيد الادني وبهنسا ايضا بلده من
ناحيه (z) الوُاحَات في اوايل بلاد السودان بينها
وبين سفتريه (a) عشر مراحل والمدينه البهنسا
زالبه علي بحر يُوسْف وهو بحر الفيّوم
وجميع ما من بحر يُوسْف والجبل من ارض
بهنسا وغيرها شربه من بحر يوسف وما بين
بحر يوسف والنيل من البهنسا يشرب من نزع
من النيل والبهنسا تحت الجبل في طرف
المزدرع عن النيل في بر الغرب علي مرحله
قويه ومن البهنسا يغوزون الي الواح

(z) Puncta vocalia addidi, ut in codice Parisiensi reperi.

(a) سنتريه legit Reiskius: Idem pro, *decem*, habet, *quatuordecim*, quod verius puto.

منز

قوص مدينة بالصعيد وليس بارض مصر بعد الفسطاط مدينة اعظم منها هي فرضة التجار من عدن وهي علي حافة النيل من الشرق وفرضة قوص القصير بضم القاف وفتح الصاد المهملة ثم يا اخر الحروف ورا مهملة والقصير مينا علي بحر القلزم وهي علي ثلث ايام عن قوص في مغارة

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

مه	إخْمِيمْ	اطوال	نا ل	كو مه	من اخر الثاني	من الصعيد
		قانون	نه ل	كو م		
		ابن سعيد	نه ل	كو ل		
		رسم	نه ل	كو ن		

بكسر الالف وسكون الخا المعجمة والمثناة من تحت بين الميمين والاولي مكسورة

واخميم بلد كبير من الصعيد الاوسط من اعلاه وهي عن اسيوط علي نحو مرحلتين واخميم من برّ الشرقي وبها البرّني المشهودة وهي من اعظم اثار الاوايل لكبر صخورها المنحوتة وكثرة التصاوير الذي عليها وَذُو النّون المصري كان من اخميم

2) Textus,

ſeu tabulae ipſae, addita urbium deſcriptione

مج	قِبْط	اطوال	نا مح	كد له	من الثاني	من الصعيد الاعلي
		رسم	نز م	كح ن		

بكسر القاف وسكون الغا وفي اخرها طا مهملة

وقبط تحت قوص من بر المشرق وعلي بعض مرحلة من قوص وهي بليدة موقوفة علي الاشراف وهي اقرب الي الجبل من النيل قال الادريسي في نزهة المشتاق ومدينة قبط متباعدة عن صفة النيل من الجهة الشرقي واهلها شيعة وهي مدينة جامعة متحيرة بها اخلاط من الناس ومنها الي قوص في الجهة الشرقية من النيل سبع فراسخ ومن مدينة قبط الي مدينة اخميم اقلاع نصف يوم

مد	قُوصْ	اطوال	نا ل	كز ل	من الثانيه	من الصعيد
		قانون	نه ل	كز ل		العلي
		ابن سعيد	نز ل	كو		

من المشترك بضم القاف وسكون الواو وثم صاد مهملة قوص

والورّاده ذات عماره بقدر قريه وهي في
وسط الرمله بين مصر والشام وهي عن العريش
في جهه الغرب والجنوب. علي مسيره يوم

ايضا قال ابن مطرف (y) انما سمّي الجفار
لانّ الدواب تجفر فيه اي تهلك من السير
لبعد مراحله ومشقة السير فيه فتهلك فاشتقّ
الجفار كما قيل العقال والخطام والحجار
ونحو ذلك قال ابن حوقل في اخبار مصر ان
الجفار في ايام فرعون كانت معموره بالقري
والمياه وعنها قال الله تعالي ودمرنا ما كان يصنع
فرعون وقومه لديه وما كانوا يعرشون قال ولذلك سمّي
العريش عريشا

(y) Reiskius legit مطرق . Imprimi feci, ut in codice inveniebam.

2) Tex-

لما اهديت الي المعتضد وضربت عبّاسه فساطيطها بهذا الموضع ثم بنت فيه قريه وسميت عباسه باسمها

ومّما هو داخل فيّ حدّ مصر الجفار وهوَ المعروف برملة مصر وله منازل للسفار اشهرها واكبرها قطيه ثم الورداه وبها سكان ونخيل والذي يحيط بالجفار بحر الروم من رفح الي بحيره تنّيس ومن بحيره تنّيس الي القلزم الي تيه بني اسرايل ومن تيه بني اسرايل الي بحر الروم عند رفح من حيث ابتدانا واما تيه بني اسرايل فيقال ان طوله اربعون فرسخا وعرضه قريب من طوله وارضه صلبه وفيها رمال وبها عيون رديّة الماء ويحيط به الجفار وحدود القلزم وحدود بيت المقدس

ومن الاماكن المشهوره بالجفار رفح وهي منزله في طرف الجفار من جهة الشام علي مرحله من غزه والعريش وهو الان منزله علي شطّ بحر الروم وبها اثار قديمه من الرخام وغيره وهي في الغرب البحر الجنوبي علي مسيرة يوم

والورادة

القرب من مدينه ملكهم المعروفه بالقطايع
وسميت القاهره للتفاول اي (x) يقهر من خالف
امرها والقاهره ليست علي شط النيل بل في
شرقيه والفسطاط علي حافة النيل وهي محط
واقلاع للمراكب وبسبب ذلك صار الفسطاط اكثر رزقا
وارخص اسعارا من القاهره

ومن الاثار الغريبه العجيبه الهرمان تثنيه الهرم
بفتح الها والرا المهمله وفي الاخرها ميم وهما
بنان عظيمان لا يبلغ راس احدهما النشاب
اذ ارمي به عن قوس قوي وهما مقابر الاوايل
وقد نقل فيها اخبار كثيره تتحقق وهما
في الغربي الفسطاط علي نصف مرحله ويقرب
منها اهرامات كثيره لا تبلغ قدر هذين
الهرمين

ومن بلاد مصر العباسه وهو شمالي بلبيس
علي نحو مرحله منها وهي محدثه سميت
باسم عباسه ابنه احمد ابن طولون لانها
خرجت الي موضع العباسه مودعه بنت اخيها
قطرالندا ابنت خمارويه ابن احمد ابن طولون
لما

(x) Gagnier feminine habet, تقهر. Equidem excudi feci, ut in Parifienfi inveni, cum utrumque diverfa modo conftructione locum tueri poffit.

بمصر وبوصير التي من اعمال الفيوم هي
بوصير قوريدس وبها قتل مروان الحمار اخر
خلفا بني اميه (t) وبوصير من الحيزيه
وبوصير ايضا من كوره السمنوديه ويقال لها
بوصير بنّا بفتح البا الموحده والنون وبوصير
ايضا بلده من كوره بوش بضم الموحده وسكون
الرا المهمله ثم شين معجمه

والي جانب الفسطاط من شماليها مدينه
القاهره احدثها الخلفا الفاطميون الذين
ظهروا بالغرب ثم ملكوا مصر وكان اول من
ملك منهم بمصر المعز معدّ ابن المنصور
اسمعيل (u) ابن القاسم محمّد ابن المهدي
عبيدالله ملك ديار مصر واختطّ القاهره في
سنه تسع وخمسين وثلث مايه قال ابن سعيد
ولمّا اختطّ القاهره رغب الناس فيها ونسوا
الفسطاط وزهدوا فيه بعد الاغتباط به قال
وكانت القاهره بستانا لبني طيلون علي
القرب

(t) Haec verba وبوصير من الحيزيه rubra linea transfixa. Defcripfi ea, ut inveni; alii, docente Gagnierio habent الجيزيه, alii, quod ipfe praefert, الجيزه

(u) Inter haec nomina addit Gagnier بن القايم, quod et legit inque verfione expreffit. Reiskius, fed ejus loco ابن القاسم omittens.

البلده المعروفه باللهون ثم ينعطف غربا
الي بلاد الفيوم واللهون سدّ مبني يعرف
بحاجر اللّهون وفيه فرجه عظيمه واذا كان
النيل (s) وَالزّياده فمن هذه الفرجه يدخل
المراكب الي الفيوم

ومن اعمال الفيوم بوصير بضم البا الموحده
وسكون الواو وكسر الصاد المهمله وسكون
المثناه التحتيه ثم راء مهمله كذا قاله في
المشترك وبوصير اسم لعدّة مواضع جميعها
بمصر

codice Parifienfi inveni. Nolim tamen fubtrahere lectoribus Gagnierii notam, qui دروت سربام fcribens, haec addit: "*In noftro codice* ضيروط العربان, ,, Dhîrwat 'Al-'Ariân. *In Pocok* 196. ضيروط الصربان, ,, Dhirwat 'Al-Sarban. *In Gol.* ضروط لعربان Dhar- ,, wat 'Al'-Arban. *Tot errores, quot variantes lectio-* ,, *nes. Veram retulimus e lexico Takut, et praecipue* ,, *e libro cenfus Aegypti. Et quidem lexicon Takut fic* ,, *habet*: دروت سربام بفتح ثم السكون وفتح الواو والتا وسين مهمله وبا موحده قريه كثيره ,, البساتين والنخل من مصر بالصعيد ,, *In cenfu Ae-* ,, *gypti fic fcribitur cum vocalibus* دِروَة سَرَبَام *Der-* ,, *wath farabâm, ponitque in* الاعمال المنفلوطيه *ditio-* ,, *nibus urbis Manfaluth.*" Quod omnes lectiones ab ea, quam optimam putabat, totidem errores judicavit, eft paulo afperius. Unam exiftimabat effe orthographiam, a qua, quidquid recedit, id vitiofum putabat: immemor libertatis orthographicae noftrarum linguarum, maxime in nominibus propriis.

(s) Gagnier في الرياده

وجه العدوّ لما حاصروا (p) قال والمنصورة
ايضا اسم لعدّة مدن غيرها وقد خربت كلها

فمما هو قبالة المنصورة بلدة جوجر
وهي عند مفترق النيلين اشمون طناح وهو
الشرقي منها ونيل دمياطو وهو الغربي بين
هذين النيلين جزيرة يقال لها البشمور

ومن بلاد مصر الطور وهو فرضة اهله وبها
سوق ويقصدها التجار وهي بين القلزم وبين
ايلة وعلي مرحلة من الطور المذكور طور سينا
(وهو (q) دير كبير هناك) وجبال الطور داخلة
في بحر القلزم حتي يصير بين الطور وبين
وبين بر مصر البحر وعلي طرف لسان البحر الداخل
بين الطور وبين بلاد مصر مدينة القلزم
والساير من مصر الي الطور يستدير بر علي
البحر علي القلزم حتي يصل الي الطور

نهر الفيوم مخرجه بالقرب من (r) ضروط
الضربان وياخذ شمالا الي البهنسا ثم الي
البلدة

(p) Addit Gagnier et Reiskius النرنج, quod a codice Parisiensi abest.

(q) Haec non leguntur in codice Parisiensi, sed legisse videtur Reiskius. Supplevi ex Gagnierio, qui ita: *haec desunt in nostro. Habent Poc. 196. Grav. 2. Gol. et S. Z.*

(r) Imprimi feci nomen orthographiae dubiae ut in codice

ومن بلاد مصر فوه بضم الفا وتشديد الواو وهي بالقرب اسكندريه في وسط البلاد

ومن اماكن ديار مصر المشهوره في الكتب

(n) الديمه الفرما بفا ورا تهمله وميم مفتوحه ثم الف وهي بلده علي شاطي بحر الروم خراب وهي بالقرب من قطيه علي بعض يوم قال ابن حوقل وبها قبر جالينوس وعن ابن سعيد عند الفرما يقرب بحر الروم من بحر القلزم حتي يبقي بينهما نحو سبعين ميلا قال وكان عمر ابن العاص قد اراد ان يخرق ما بينهما في مكان يعرف الان بذنب (o) التسماح فنهاه عمر ابن الخطاب رضي الله عنهما قال وكانت الروم تتخطف الحجاج

ومن بلاد مصر المنصوره قال في المشترك والمنصوره بناها الملك الكامل ابن العادل قباله جوجر عند مفترق النيل الي دمياط واشمون وهي بين القاهره ودمياط بناها في وجه

(n) Sequutus sum Gagnierium. Aliter, scribere voluisse Parisiensis videtur, nempe القدم. Sed de eo disputans sine figuris literarum non intelligerer.

(o) Sic scriptum reperi. Gagnier habet التمساح, quod praefero.

والنخل كالغيد الحسان تزيّنت
ولبس من اثمارهنّ قلايدا

ومن بلاد مصر دمنهور وهي في الشرق
والجنوب عن الاسكندريه وهي قاعده البحيره
ولها خليج الاسكندريه ودمنهور بفتح الدال
المهمله وفتح الميم وسكون النون ثم ها مضمومه
وواو (k) ومتيم وهي علي مرحله من الاسكندريه
وهذه تعرف بدمنهور الوحش واليها تنسب الثياب
الدمنهوريّه ودمنهور ايضا قريه اخري (l) من الفسطاط
والاسكندريه تعرف بدمنهور وحشي ودمنهور ايضا قريه
ثالثه من نواحي القاهره (m) ويعرف بدمنهور شبرا ودمنهور
الشهيد

ومن

Reiskius in fuo codice, quantum ex verfione colligere licet, invenit, كالمخضر.

(k) Expreffi, utcunque per typos licuit: Arabica enim puncta cum non foleant literis horizontaliter imponi aut fupponi, poffet etiam effe, ومبثم. Literas folas infpicienti neutrum videbitur verum, fed وميم leget. Ne hoc quidem nomini, ut antea fcriptum erat, concinit: cui convenientius habet Gagnier, ورا مهمولة. Id quoque monendum, nomen ipfum ubi primum fcriptum eft, oculis offerre in codice Parifienfi, دمبثهور licet fine dubio hoc fit erroneum. Reiskii quoque verfionem conferens, ambiguitatem lectionis; fed aliam, ex Wilhelmo Tyrio notatam videbit. Adnoto, non judico, nec enim hujus loci eft, fed interpretationis.

(l) Gagnier melius بين.

(m) Vitiofe punctatum. Melius Gagnier وتعرف.

ومن الاثار الغريبه بديار مصر منارة اسكندريه
وطولها مايه وثمانون ذراعا بنيت لتهتدي
بها المراكب اذ بر الاسكندريه منخفظ (g)
لا علم فيه ولاجبال وكان بالمنارة مراة من
الحديد الصيني يرا منها مراكب الروم فاحتال
عليها النصاري حتي اعدموها في صدر الاسلام
في مدة خلافة الوليد ابن عبد الملك وللاسكندريه
جزيرة رمل وهي بين خليج الاسكندريه وبين
البحر المالح وطولها قدر نصف مرحله وجميعها
كروم وبساتين وترابها رمل نظيف حسن المنظر
وخليج الاسكندريه (h) التي ياتيها من النيل
من احسن المنتزهات لانه ضيق مخضر
الجانبين بالبساتين وفيه يقول ظافر الحداد

وعشيه اهدت لعينك منظرا
جأ السرور به لقلبك وافدا
روض (i) لمخضر العدار وجداول
نقشت عليه يد الشمال مبارضا

والنخل

(g) Sic Parifienfis, منخفض Gagnier, atque, ut ex verfione colligo, Reiskius.

(h) Sic Parifienfis. Magis ad leges grammaticas Gagnier الذي

(i) Sic habet Gagnier, et Parifienfis in linea: fed hic fupra lineam habet literam ک ab eadem manu. Reis-

خلف الجبل الممتدّ بازا جريان النيل ويقال واح الاوّل وواح الوسطي وواح القصوي واعمرها الاول وبها انهار وحمات (e) صخنه وعجايب وبها نخيل وزروع كثير واهلها اهل القشف في العيش

ومن كتاب ابن صعيد قال وفي سمت اسوان من جهه المشرق طريق الحجاج الي عيذاب وغيرها من المواني (f) التي يركبون منها الي مكه فمن اخذ من اسوان مشرقا فعلي الوضح ثم يلتقي هذه الطريق قوص وسميت هذه الطريق الوضح لخلوها من الجبال المشتبكه التي في طريق قوص

ومن

(e) Exprimi curavi, ut eſt in codice Pariſienſi. Gagnier edidit وحمامات سخنه, ac de varietate lectionis haec notavit: *cod. Hunt. habet* وجهات *Gol.* وحمات, *Poc. 196* وخمان *quae vox ſignificat purgamentum populi: hancque Pocokius in margine interlineari codicis noſtri, qui eſt ipſius Poc. 173. adſcripſit ex altero ſuo codice Poc. 196. Sed hanc dictionem in tam ignominioſa ſignificatione huic loco minime convenire exiſtimo, qui totus eſt in laudibus iſtius regionis. Quid, quod dictio* سخنه *calidas, quae ſequitur, omnino poſtulat thermas.*

(f) مواتي habet quidem Pariſienſis, ſed ſequutus ſum Gagnierii et Reiskii lectionem, ſine dubio meliorem.

ثمان مراحل قال ابن حوقل ويعرف شمالي النيل اسفل من الفسطاط بالحوف وجنوبيه بالريف ومعظم رساتيق مصر وقراها هذين الموضعين

وبالقرب من اسوان مشهد الرديني وهو مشهد كبير علي حافة النيل من شرقيه وهو في جنوبي اسوان علي سوط فرس

صعيد مصر بفتح الصاد صقع طويل غير عريض لانه بين جبلين علي حافتي النيل وفيه مدن وكور كثيرة والصعيد جنوبي الفسطاط الي اسوان ومن صعيد مصر طحا بقرب اسيوط وهي قرية خرج منها الطحاوي الفقيه الحنفي المشهور

وبديار مصر الواحات وهي بلادة كثيرة النخل والمياه الجارية من عيون هناك ويحيط بالواحات البراري كالجزيرة في وسط رمال ومفازة بينها وبين الصعيد مفازة ثلث ايام وقال في اللباب الواح بفتح الالف وسكون اللام وفتح الواو وفي اخرها حا مهملة وهي بلدة مشهورة بنواحي مصر مما يلي برية طريق المغرب قال ياقوت في المشترك واحات بغير الف ولام قال وهي ثلث كور في غربي صعيد مصر

خلف

ومن بلاد مصر سخا بفتح السين المهمله والخا المعجمه وهي قريه باسفل ارض مصر ينسب اليها بعض اهل العلم

قال ياقوت في المشترك ومن بلاد مصر ابوان وهو اسم لثلث مواضع احدها ابوان عطيه بالاشمونين والثاني ابوان من كوره (c) البهنسا والثلث ابوان قريب دمياط

ويسمي ما علي عن الفسطاط علي جانبي النيل الصعيد وما اسفل عنه الريف وطول الصعيد من اسوان الي الفسطاط فوق خمس وعشرين مرحله وعرض ما بين نصف يوم الي يوم واما الريف فعرضه من طرف حدود اسكندريه الي طرف (d) الحوف الشرقي عند اول مفازه القلزم نحو ثمان

(c) Scriptum quidem البهسنا : ſed puncta ſunt transpoſita, putavique meliorem ſcriptionem, quam Gagnier et Reiske habent, exprimendam.

(d) Alii legunt الحوف. Gagnier ad hunc locum ita: الحوف *Al Hawf: ita S. Z. recte. Poc. 196. Grav. 2. Gol. et Hunt. habent* الجوف *male. Nam S. Z. ejus orthographiam ſic exhibet,* الحا بفتح المهمله *Eodem modo Jakut in lexico.* Malui tamen in ſcriptione quodammodo dubia eum codicem ſequi, ex quo Abulfedae editionem curo, maxime cum جوف ſit nomen planorum locorum et vallium, diſtinguaturque hic a deſerto. Nempe Aegyptus, qua humilis, Niloque mergitur foecunda, ubi altior, ut inundari nequeat, ſterilit.

في الصعيد الاوسط قبالة اسيوط وخصوص في برّ الشرق علي نحو شوط فرس عن النيل

وقَمُولَا بفتح القاف وميم مضمومة وواو ولام الف بلدة بالصعيد الاعلي من برّ الغرب كثيرة البساتين وقصب السكر وهي فوق قوص علي بعض مرحلة .

ودَشْنَا بفتح الدال وسكون الشين المعجمة ونون والف وهي بلدة صغيرة في برّ المشرق من ولاية قوص علي نحو ثلث مراحل

ومن بلاد مصر أُبويط بهمزة مفتوحة وسكون البا الموحدة قال في المشترك وهما قريتان احديهما في كورة البوصيرية والاخري في الاسيوطية والي احديهما ينسب ابو يعقوب البويطي صاحب الشافعي

ايضا حُلوان بضم الحا المهملة وهي قرية فوق مصر من شرقي النيل بينها وبين الفسطاط نحو فرسخين وهي قرية نزهة وحلوان ايضا مدينة في اخر حدّ العراق من جهة الجبل علي ما ستذكرها ان شا الله تعالي

ومن

جبل ينحدر منه نيل مصر وهناك حجارة
مضرسة لا يمكن معها عبور المراكب

ذكر تحديد ديار مصر الحدّ الشمالي

لديار مصر بحر الروم من رفح الي العريش
ممتدًّا علي الجفار (a) الي الفرما الي
الطينة الي دمياط الي ساحل رشيد الي الاسكندرية
(b) وبرقة والحدّ الغربي ما بين الاسكندرية
وبرقة علي ساحل اخذا جنوبا الي ظهر الواحات
الي حدود النوبة والحدّ الجنوبي من حدود
النوبة المذكورة اخذ مشرقا الي اسوان الي بحر
القلزم والحدّ الشرقي من بحر القلزم قبالة
اسوان الي عيذاب الي القصير الي القلزم الي
تيه بني اسرايل ثم يعطف شمالا الي بحر
الروم عند رفح حيث ابتدانا

ومن بلاد مصر الخُصُوص بضم الخا المعجمة
وصادين مهملتين بينهما واو وهي قرية كبيرة
في

(a) Habebat quidem codex Parifienfis per Hha, الحفار: verum cum librarii faepe omittant puncta diacritica, fitque notum hujus regionis nomen جفار, Gagnierum et Reiskium fequutus, ex aliis codicibus aut edentes aut vertentes, more folito fcripfi.

(b) Nihil hic omifi, fed modo fequutus fum exemplar Parifienfe. Omiffum autem puto a librario الي ما بين الاسكندرية, quae verba legerunt in fuis codicibus Gagnier et Reiske.

Defcriptio Aegypty,

I) Marginalia, fupra et infra tabulas fcripta.

ذكر ديار مصر

لما فرغ من ذكر ديار العرب انتقل الي ذكر ديار مصر لانها مصاقبة لجزيرة العرب من جهة تيه بني اسرايل

وديار مصر تقع في غربي جزيرة العرب وفي جنوبي ديار مصر بلاد السودان من النوبة وغيرهم ومن تلك الجهة ياتي نيل مصر وقد تقدم ذكره مع ذكر الانهار في صدر الكتاب واغني عن الاعادة ويمتد الحاجزان المكتنفان بالصعيد احدهما شرقي النيل والاخر غربيه من الجنادل والجنادل فوق اسوان واليه تنتهي مراكب النوبة في انحدارها الي الشمال ومراكب مصر تنتهي اليه في صعودها جنوبا وهو

fedae cognitae erant. His ergo ad finem perdu-
ctis plenius praefabor, instituti mei rationes ex-
positurus, atque ex lectoribus (auditores enim ni-
hil tale flagitabunt) quaeram, sintne solo textu
Arabico, cujus versionem Reiskianam jam edidit
Büschingius contenti, an omnino jubeant, versi-
onem novam latinam addi, eamque ubi opus fue-
rit notis illustrari. Goettingae die 13. Sept.
1773.

Est haec prima particula ineditorum Abulfedae, quam ex codice Parisiensi, insigni plane erga literas benevolentia a Gallis, hostibus tunc Goettingamque tenentibus, ultro mihi nil tale petenti aut speranti, huc perlato et commodoto, publici quidem juris facio, ita tamen, ut potissimam rationem habeam auditorum. His enim Abulfedam, tanquam secundam aliquam partem chrestomathiae Arabicae destino, ex qua linguam Arabicam discant. Sequetur statim descriptio *Africae occidentalis, Mesopotamiae, Iracae, Churestanae, et Persiae proprie sic dictae:* nec enim animus est, totum Abulfedam edere, non Arabiam, Syriam, Chorasmiam et Mavaralnahariam, ab aliis jam charactere Arabico evulgatas, non earum regionum descriptiones, quae parum Abulfedae

ABVLFEDAE

DESCRIPTIO AEGYPTI.

EX CODICE PARISIENSI

BIBLIOTHECAE REGIAE

EDIDIT

IOANNES DAVID MICHAELIS.

PRAEFATIO.

Pauca ſunt, quae praefari opus videtur. Unum modo codicem Abulfedae habui, Pariſienſem, in quo ubique veram lectionem expreſſam eſſe, ne ſperare quidem audeo, quis enim librarius nunquam erraverit? Ergo optaſſem ſane, ut et aliorum codicum copia fuiſſet, ex quibus potuiſſem lectionis varietatem enotare, vitioſe deſcripta emendare, obſcurisque lucem impertiri. Aegre his opibus carui, earum tamen defectum aliqua parte ſuppleverunt, codicumque inſtar fuerunt, quas ſaepe citavi, adfecta Gagnierii editio, et Reiskii verſio latina.

Coeperat Gagnierius totum Abulfedam edere forma majore, adjecta verſione latina. Plures illi ad manus codices, quorum varietates in notis diligenter indicavit. Hoc modo tota typis deſcripta Abulfedae Arabia, Aegypti pars modo, usque ad vocem لامراكب pagina 13. lin. 5. editionis noſtrae. Reiskius Abulfedam latine verterat, additis notulis paucis, ſed doctiſſimis, ex divite penu deſumtis, ſuoque auctore dignis: a bibliopolis autem deſtituta verſio latuit, donec eam Summe Reverendus Büſchingius tomo quarto et quinto collectaneorum hiſtoricorum et geographicorum, quibus titulus, *Magazin für die neue Hiſtorie und Geographie*, permittente Reiskio inſereret. Ex hac verſione ſaepe aut conjici aut certo diſci poterat, quid in Lugdunenſi codice, quem totum ſua ſibi manu deſcripſerat, Reiskius inveniſſet: aliquas etiam lectiones,

obſcuras ſibi viſas, in notis expreſſit, literis, cum Arabicas non haberet typographus, Hebraicis. Ex his ergo, Gagnierio et Reiskio, excerptas lectiones varias, ubi opus videbatur, textui Arabico ſubjeci. Ubi ex eorum notis, Reiskii maxime, profeci, grate faſſus ſum.

Verſio, quam novam condidi, ab eorum verſione, ac frequentius etiam a Reiskiana quam Gagnieriana, multum diſſidet, nec in minutiis modo, ſed et in rei ſumma: cujus diſſidii in notis nonnunquam ratio reddita. Ubique id facere non neceſſe, cum Arabica inſpicienti vel me tacente pareat, non potuiſſe non me diſſentire. Reiskio tamen, Arabicae linguae ita perito ut aequalem non habuerit, ne injuriam faciant lectores, monendum, intra XLV dies verſionem totius Abulfedae a viro laborioſiſſimo feſtinatam. In nominibus propriis Arabum latine ſcribendis cur alia pene omnia ſequar quam Reiskius, articulum Al et terminationes omittam, ſi quis ſcire cupiat, inveniet in *bibliotheca orientali et exegetica* T. I. p. 25 ſqq.

Hoc quoque de orthographia nominum propriorum monitos velim, cum cives peregrina imitantes, tum exteros, plerumque me illa ſcribere non, ut ſcripturus erat Gallus, Britannus, Batavus, Italus, ſed ubi fieri potuit ut Germanum. Ergo nullum Kh invenient, ſed ch, ubi خ exprimendum, nullum Gj aliasque literarum compoſitiones Germanis nihil ſonantes. Eſt certe ita comparata lingua Germanica, ut plerisque Europaeis melius Arabica exprimat, pro خ ſuum *ch*, pro ش *ſch* ſubſtituens. Anglus ſi fuiſſem, aut Svecus, *ſh* poſuiſſem. Sunt tamen literae, in quibus reddendis alii ſe felicius expediunt, nos, Germani, laboramus,

ج et ژ. Illud quidem per G reddidi; ita adpellandum, ut G Anglorum in *George*, hoc per Z more Gallorum et Latinorum adpellandum, non noſtro: quod facienti moleſte fuit, quod et alicubi غ per G ſcribendum eſſet. Z litera jam occupata neceſſe quoque fuit, ص noſtro Germanico ʒ ſimillimum non per Z exprimere, ſed, ut in Hebraicis reddendis faciunt Graeci Latinique, per S. Blaeſis literis ث, ذ et ض, T et D ſubſtitui, quod diſplicerent artificioſae ac barbarae adſpectu imitationes ſoni orientalis, plerumque ne ſatis quidem verae; et Arabes plerique ita has literas pronuntient, ut ex eorum ore audiens Germanus D et T ſcripturus ſit, faſſus, ſe ſonum non adcurate exprimere poſſe. Id ſaepe ab itineratoribus factum. Pro ط qui *th* ponunt, docti etiam viri, in manifeſto errore verſantur, nominum errore decepti. Nempe ſumſerunt, Tau Hebraeorum Graecorumque eandem eſſe literam, Tet Hebraeorum et Theta Graecorum eandem. Id vero ſecus eſt, literarumque nomina permutata. ת enim LXX, Joſephus, Hieronymus, aliique per Θ et *th* exprimere ſolent, ט per T, et T. Ergo horum auctoritatem, atque adpellationem Arabum ſequutus, ط ubique per T purum expreſſi.

Caeterum non ſolis philologis ſed et geographis gratam fore Abulfedae Aegyptum ſperare auſim. Magna pars nobiliſſimae regionis pene incognita, recentioribus itineratoribus notas modo vias relegentibus. Ergo Alexandriam, Niloque vicina, Raſchida et Damiata Cahiram, Cahira Aſſevanam, multi luſtrarunt et deſcripſerunt, Fijjumam fertiliſſimam pauci: ſed alia terris fere in-

cognitis accenſenda, ut, iter Roſetta Damiatam, Damiata Rapheam, magna pars ejus regionis, quae Delta adpellatur, Bilbeis eique vicina, ſuperioris Aegypti mediterranea aque Nilo remotiora, Aſchmunein, Coptus, inſulae ut ita dicam agri culti in aequore arenoſo, tres Oaſes. Hinc fit, ut pene incredibilia videantur ſagacioribus hiſtoricis, quae de potentia antiqua Aegyptii regni prodiderunt veteres, cum vix 2100 milliaria quadrata Gallica agri culti computet d'Anvillius: laboratura pene annalium fide, niſi ſtupenda ſubvenirent antiquitatis monumenta, urbiumque rudera ingentium. Nodus qui ſolvatur dignus, ſed quem hic tractare non licet. Computatis quidem regionibus minus cognitis paulo major fit Aegyptus culta: nec deſerta plane ab incolis vacua, ſed pererrant magnam eorum partem Nomades. His vero de regionibus parum cognitis quid diſci ex Abulfeda poſſit, praelibare nolim, ne gratiam novitatis auctori praeripiam.

Ex nemine plus me profeciſſe in geographia Aegypti, id vero eſt in Abulfeda intelligendo, quam ex d'Anvillio, ſaepe citato, gratus fateor, cupioque, ejus delineationem Aegypti, omnium optimam, lectoribus ad manus eſſe.

Sphalmata typographica textus Arabici in notis indicavi.

De Abulfeda ipſo nihil dico. Fecerunt id alii, Ioannes Gravius et Koelerus, in praefationibus deſcriptioni Chorasmiae et Syriae praemiſſis, quibus ſi qua addere velim, occupavi in bibliotheca Orientali T. I. numero 1. Jubeantne lectores, reliqua Abulfedae quoque edi, idque cum, an ſine verſione et notis, ipſi ſtatuent.

Goettingae, die 21. Aprilis. 1776.

Deſcri-

DESCRIPTIO AEGYPTI.

P. 1.

1) Marginalia, feu ea quae fupra et infra tabulas, textum libri facientes, fcripta funt.

Abfoluta Arabiae defcriptione pergimus ad Aegyptum, quia vicina 1) eft peninfulae Arabum circa defertum Ifraeliticum. 2)

Sita autem Aegyptus eft ab occidente peninfulae Arabum. Ab Auftro habet regiones Nigritarum, Nubienfium aliorumque, eaque ex regione venit Nilus, in prima parte libri, ubi de fluminibus egimus, jam defcriptus 3), nec opus videtur dicta repetere. Procurrunt autem a *Saxis* fupra Affevan 4) duo montium juga 5), *Hhagizan*, Saidam 6) amplectentia, unum Nilo orientale, alterum occidentale. Haeo ad *Saxa* 7) usque defcendunt naves Nubienfium verfus feptentrionem, afcenduntque Aegyptiorum verfus Auftrum. Sunt vero *Saxa* mons ex quo defluit Nilus, eftque ibi cataracta fcopulis acu-

P. 2.

tis eminentibus 7), quam praeterire navigia nequeunt.

Descriptio finium Aegypti. Limes septentrionalis Aegypti est mare mediterraneum, a Rafech 8), ad Al-Arisch 9), juxta Gofar 10), Farmam 11), Tinen 12), Damiatam, litus Raschidae 13), Alexandriam, locaque Alexandriam inter et Barcam interjecta. Limes occidentalis a litore Alexandriam inter et Barcam incipit, porrigiturque ad Austrum a tergo Alvahatarum 14) usque ad fines Nubiae. Limes Australis a finibus modo dictis Nubiae incipit, tenditque per Assevan versus Orientem ad mare Kolzom 15). Limes denique orientalis incipit ab ea parte maris Kolzom, quae est e regione Assevanae, pergitque ad Aindab 16), Kosair 17), Kolzom 18), desertumque Israelitarum, deinde flectit se sinistrorsum ad mare mediterraneum juxta Rafech, unde incepimus.

De locis Aegypti est *Chosus* 19), vicus magnus in Saida media, e regione Osjutae 20), situs in ripa orientali, equi fere cursu 21) a Nilo.

P. 3.

Kamula 22) oppidum est in altiore Saida ad ripam Nili occidentalem, multos habens hortos et cannas sacchari 23). Sita est supra Kus 24), intervallo non integrae diaetae.

Daschna vicus exiguus 25) a latere Nili orientali, ad praefecturam Kus pertinens, trium circiter dierum ab ea intervallo.

Porro

Porro ex oppidis Aegypti est Abvait. Auctor libri 26) Mofchtarek (feu Homonymorum) tradit, duo esse hujus nominis oppida, unum in nomo Busiritico 27), alterum in Osjutico. Ab altero horum Abu-Jacob 28) discipulus Schafiji, Al-Buvaiti i. e. Abvatensis cognominatur.

Porro Holvan 29), pagus supra Misr 30) ab Oriente 31) Nili, duabus a Fostat parasangis 32), vicus est amoenus 33). Sed et alia urbs Holvan est, in extremo Iracae termino versus montes, de qua in posterum dicam, si Deus voluerit.

Est quoque ex oppidis Aegypti Sacha, sita P. 4. in infima parte Aegypti, a qua aliqui eruditi *Sachavitae* cognominantur 34).

Jakut dicit in Homonymis: ex oppidis Aegypti est quoque Abvan. Hoc nomen tribus oppidis commune, quorum primum est Abvan-Atija in regione Ofchmunein 35), secundum in regione Behenasae 36), tertium prope Damiatam 37).

Quae supra Fostatam 38) sunt ab utroque latere Nili, vocantur Said 39), quae infra eam, Rif 40). Saidae longitudo ab Assevan ad Fostat vigintiquinque dierum iter excedit 41), latitudo autem jam dimidium diei iter, jam integrum est 42). Latitudo Rif, ab extremis Alexandriae finibus usque ad extremitatem orien-

talem Haufae vel Gaufae 43), juxta initium deferti Kolfom, circiter octo dierum 44) iter facit. Auctor est Ibn Haukel 45), feptentrionalia circa Nilum, quae infra Foftatam funt, Hauf vel Gauf 46) vocari, meridionalia autem Rif 47); maximamque pagorum et urbium Aegypti partem esse in his duobus tractibus 48).

P. 5.

Non procul ab Affevan eft martyrium 49), feu fepulcrum martyris Rodainiji 50). Eft hoc martyrium ingens a latere Nili orientali ab Auftro Affevanae, a qua equi fere curfum abeft.

Saida Aegypti tractus terrae longus eft, exigua latitudine: extenditur enim inter montes ab utroque latere Nili. In ea multae funt urbes et provinciae. Eft autem Saida ab Auftro Foftatae, Affevanam usque exporrecta.

Ad Saidam Aegypti pertinet Taha 51), haud procul ob Osjuth 52), oppidum, in quo natus eft *Tahivijita*, fectae Hanifitarum feu orthodoxorum 53) eruditus celebris.

Ad Aegyptum quoque pertinent *Alvahatae* 54). Eft haec regio palmis abundans, et aqua fluente, ex fontibus, quos habet, fcaturiente 55). Cingit autem defertum Alvahatas tanquam aliquas in medio arenae infulas, interque eas et Saidam defertum tridui itinere 56) interjectum. Auctor libri *Lobab* (feu medullae) nomen fcribit *Alvach*, (per Eliph cum

Fa-

Fata, Vau cum Gesma, Lam cum Fata, Vau et in fine Hha) dicitque esse regionem celebrem Aegypti illo in tractu, ubi desertis occidentalis Africae est contermina: contra Jacutus in Homonymis *Vachatat* sine *Al* scribi jubet 57), additque, esse tres regiones 58) ab occidente Saidae Aegypti, ultra montem, qui Nilo parallelus procurrit, easque dici *Vacham primam*, *Vacham mediam*, et *Vacham extremam*; ex his primam esse cultissimam 59), inque ea fluvios, thermas foetido odore 60), admirandaque esse alia; ac multa palmeta 61), agrosque cultos, sed populum victu miserum. 62) P. 6.

In scriptis Ibn-Saidi 63) refertur: sub eadem poli elevatione 64) cum Assevana ab Oriente viam esse peregrinationem sanctam facientium 65), quae tendat ad Aidab 66), aliosque, ex quibus Meccam navigetur, portus: si quis ab Assevana recta versus Orientem pergat, iter eum facturum per *Vadach*, hanc autem viam in fine concurrere cum via per Kos 67); nominari autem hanc viam *Vadach* (i. e. manifestam, liberos prospectus habentem), quod montium juga sibi implexa et prospectum adimentia non habeat, qualia sunt in via per Kos 68).

Inter monumenta Aegypti stupenda est Pharus Alexandriae, centum et octoginta cubitorum altitudine 69). Exstructus est, ut naves ad illum cursus dirigerent, quia litus Ale- P. 7.

xandriae humile 70) eſt, nec montem, nec aliud viae indicium habens. Fuit olim in Pharo ſpeculum ex chalybe Sinenſi, in quo conſpici poterant navigia Conſtantinopolitana 71); ſed artibus multis uſi Chriſtiani Pharum eo, jam ſub initium Islamismi, tempore Chalifae Validi filii Abdulmalc, privarunt. Eſt autem Alexandria ſita in inſula 72) arenoſa inter canalem 73) Alexandriae et mare ſalſum, longitudine itineris diei non integri, quae tota eſt vineis 74) hortisque obſita. Solum ejus arena pura, ſed non injucunda adſpectu. Canalis Alexandriae, qui ei a Nilo venit, eſt amoenitate eximius: inter viridaria ab utroque latere 75), hortis hic illic diſtincta. De eo canit Dafar-El-Hadad:

Veſpera offert oculo tuo ſpectaculum 76),
Per quod gaudia veniunt in cor tuum.
Horti ibi ſunt, nautis viridaria 77), et tabellae 78)
Quas ſtriis pinxerunt Eteſiae 79):
P. 8. *Palmaeque pulcro ac nutanti dormitantium collo ſimiles 80), ornatae.*
Indutaeque 81) torquium loco fructibus ſuis.

Aegypti quoque eſt Damanhur 82), Alexandriae ab Oriente et Auſtro, metropolis Baheirae. 83) Utitur canali Alexandriae 84). Scribitur ejus nomen, Dal cum Fata, Mim cum Fata, Nun cum Gesm, deinde He cum Damma, Vau, et Re 85). Abeſt Alexandria ſupra

pra diei iter. Cognominatur *Damanhur El-Vachsch* 86) (seu Damanhur deserti), ab eaque nomen accipiunt vestes Damanhuranae. Sed et alia Damanhur est, vicus Fostatam inter Alexandriamque, *Damanhur Vachschi* (Damanhur deserta) cognominata 87): denique tertia ex Cahirae districtu, *Damanhur Schobra* 88) et *Damanhur martyris* 89).

Aegypti quoque est Fovva 90), prope Alexandriam, in regione mediterranea. P. 9.

Ex urbibus Aegypti, quarum multa in libris mentio 91), adhuc monstratur Farama 92), vastata, sita ad litus maris mediterranei, non integro diei itinere a Catia 93). Tradit Ibn-Haukel, ibi sepulcrum Galeni esse 94): atque Ibn-Said 95), hic mare mediterraneum tam prope accedere ad mare Kolzom (sinum Arabicum), ut inter utrumque non sint nisi LXX milliaria 96); Amru filium As 97) in animo habuisse, circa locum Zanab El Tamsich (i. e. *caudam Crocodilorum*) dictum, isthmum perfodere, sed vetuisse Omarum, quo Deus delectetur 98), veritum, ne piratae Graecorum Meccanos peregrinatores diriperent 99).

Ex urbibus Aegypti est Mansura 100). In Homonymis dicitur: Mansuram aedificavit Malec Camel filius Addili 101), e regione Gaugarae, ubi Nilus in duo brachia Damiatam versus et Aschmunam 102) dividitur, estque sita

Ca-

Cahiram inter et Damiatam. Aedificavit autem
P. 10. eam contra hoftes, tempore obfidionis Damiatae 103). Addit, plures urbes 104), fed quae nunc omnes dirutae fint, Manfurae nomine vocari.

In oppofita Manfurae ripa 105) eft oppidum Gaugar 106) juxta divergium duplicis Nili 107), ejus qui ad Afchmun Tannig pergit, eftque orientalis; et Nili Damiatae, qui eft occidentalis. Haec inter duo brachia Nili infula Bafchmur 108) dicitur.

Ad Aegyptum quoque pertinet Tor 109), portus Aegyptiorum 110) mercatum habens, ad quem mercatores conveniunt. Situs eft inter Kolzom et Ailam 111). Unius diei itinere ab hac Tor, quam modo diximus, eft Tor Sina 112), monafterium in Sinai magnum. Montes autem Tor procurrunt in mare Kolzom 113), usque quo mare Toram ab Aegypto dirimit. Ad extremitatem finus Toram inter et Aegyptum intercedentis fita urbs Kolzom. Ex Aegypto qui Toram proficifcuntur, litus circumire folent juxta Kolzom usque ad Tor.

Fluvius Fiumae 114) haud procul a Darut 115) Darban e Nilo egreditur, fluitque feptentrionem verfus, ad Bahenafam 116), indeque
P. 11. ad locum *Lahon* 117) dictum, poftea convertitur ad occidentem, ingrediturque regionem Fium. (Juxta) 118) Lahon agger extru-

ſtructus eſt fluvio obex, qui vocatur cataracta Lahon 119), magno meatu 120) pervius, per quem exundante Nilo navigia intrare Fiumam poſſunt 121).

Ad ditionem Fiumae pertinet quoque, ut in Homonymis refertur, Buſir 122). Eſt hoc nomen Buſir multis locis, ſed in una omnibus Aegypto ſitis, commune: primo Buſiri Fiumiticae, cognominine Buſir Coridos dictae, ubi Mervan Elhimar, Chaliſarum Ommiadarum ultimus, occiſus eſt 123); deinde Buſir, prope Gizam 124); porro Buſir in nomo Samanudico 125) (i. e. Sebennytico), cognominatae Buſir Bana; denique Buſir ex diſtrictu Buſch 126), quod nomen ſcribitur per B cum Damma, R non punctatum 127) cum Gesm, ac deinde Schin.

P. 12.

Ad latus Foſtatae ſeptentrionale 128) ſita eſt urbs Cahira, quam condiderunt Chaliſae Fatimitae 129), qui cum initium regnandi in Africa occidentali 130) habuiſſent, deinde Aegypto potiti ſunt 131). Primus ex illis rex Aegypti fuit Maaz-Maadd, filius Manſur-Iſmaelis, filii Kaſem-Muhammed, filii Mahadi-Obeidallahi, rex Aegypti: is Cahiram condidit anno triceſimo quinquageſimo nono 132). Hac condita, inquit Ibn-Said, praetulerunt eam plerique, et obliti ſunt Foſtatae, faſtidio urbis amori ſuccedente. Idem addit, Cahiram olim fuiſſe hor-

P. 13. tum filiorum Tailun 133) prope regiam ipſorum *Kataig* 133^b) dictam, Cahirae nomen boni ominis cauſſa ei eſſe inditum, quod adverſarias ſuperatura 134) eſſet. Cahira non eſt ad ipſum Nili fluvium, ſed ei ab Oriente, Foſtata autem ad ripam Nili ſita, ad eamque et naves merces deponunt, et ab ea navigant, unde fit, ut Foſtatae et pluribus modis faciliusque victus adquiratur, et pretia rerum ſint minora, quam Cahirae.

Ex ſtupendis antiquitatis monumentis ſunt *Harman* 135) (duae pyramides) qui dualis eſt nominis ſingularis *Haram.* Sunt illae ingentes ſubſtructiones, quarum unius verticem ſagitta 136) attingere nequit, vel fortiſſimo arcu jacta. Sunt autem, ut narratur, ſepulcra veterum 137): ohe vero, quam narrantur multa, quorum non certa fides! Sunt hae duae pyramides Foſtatae ab occidente, dimidio inde diei itinere, ac prope illas aliae pyramides 138), ſed quae ad earum magnitudinem non accedunt.

Ad regionem Aegypti pertinet Abbaſa 139), a ſeptentrione Bilbis, diei circiter inde itinere. Eſt illa recens condita, ac denominata ab Abbaſa filia Ahmedis filii Tuluni, quae ad hunc locum profecta erat, valedictura nepti ſuae Katralnaddae 140), filiae Chamarujae, filii Ahmedis, filii Tuluni, cum illa ad Motadadum
P. 14. deduceretur. Tum ergo in hoc loco tentoria

ſua

ſua fixit, urbemque deinde condidit, a ſuo nomine Abbaſa dictam.

Finibus Aegypti etiam comprehenditur *Geſara* 141), alias *Ramla Aegypti* 142) dicta, in qua ſunt ſtationes iter per illam facientibus, exque his celeberrima ac maxima Katia, ac poſt eam Varada 143), ubi ſunt habitationes et palmae. Fines autem, quibus *Geſar* circumſcribitur, hi ſunt: mare mediterraneum a Rafech usque ad lacum Tennis 143[b]), a lacu Tennis ad Kolzom, ad deſertum Iſraelitarum, indeque ad mare mediterraneum juxta Rafech, unde incepimus. De deſerto Iſraelitarum refertur, longitudinem ejus eſſe quadraginta paraſangarum 144), et latitudinem fere aequalem, ſolum aſperum, inque eo eſſe arenas, et fontes aquae corruptae 145), includique a Geſara, tractuque Kolzom et Hieroſolymitano 146).

Ex locis in Geſar celeberrimis eſt Rafech 147), ſtatio in extremitate Geſarae verſus Syriam, diei circiter itinere a Gaza; et El-Ariſch 148). Haec jam non eſt niſi ſtatio itineratorum, juxta litus maris mediterranei: ſed ſuperſunt rudera vetuſta, marmorea, et alia. Sita eſt ab occidente auſtrali Rafech, diei inde itinere.

Varrada habitata in vici modum, ſita in mediis arenis, Aegyptum inter et Syriam, P. 15.

riam, Al-Arifchae ad occidentem et auftrum, diei inde itinere.

Ibn Motarrik 149) dicit, Gefar nomen accepiffe a verbo جفر *defatigari*, *laffitudine concidere*, quod ibi defatigentur, i. e. pereant, jumenta ob longitudinem ftationum et moleftias itineris; pereunt nempe et exfpirant. *Gefar* 150) eft nomen formae *Ekal* (vincula pedum) *Chetam* (capiftrum) *Hegaz* (regionis Arabicae) et fimilium 151). Ibn-Haukel in defcriptione Aegypti dicit, Gefar Pharaonum tempore frequentem fuiffe urbibus aquaeque divitem, et de ea dicere Deum (in Corano): exfcidimus,. quod ftruebat 151 b) Pharao populusque ejus cum eo, quodque aedificabant, unde et vult urbi El-Arifch nomen Arifch, i. e. aedificationis, manfiffe.

TEX-

TEXTVS,

P. 16.

feu tabulae ipfae, addita urbium defcriptione.

		Long.	Lat.	Clima	
XLIII. Kift 152)	Atval	51.48′	24.35′	fecundum.	Ex Saida fuperiore.
	Ptol.	57.40′	28.50′		

Kift 153) fita eft infra Kus, in latere Nili orientali, diei itinere non integro a Kus, eftque oppidum Scherifis legatum 154), montibus 155) quam Nilo propius. Nubienfis in oblectationibus ftudioforum dicit, *urbem Kift remotam effe a Nilo verfus Orientem* 156). Incolae funt Schiitae 157). Urbs eft templum cathedrale habens, in quam confluunt diverfarum gentium homines 158). Eam inter et Kus funt VII parafangae 159) ab oriente Nili, et a Kift ad Echmim navigatur dimidio diei 160).

		Long.	Lat.	Clima	
XLIV. Kus 161)	Atval	51.30′	27.30′	fecundum.	Ex Saida fuperiore.
	Canun	55.30′	27.30′		
	Ibn-Said	57.30′	26. 0′		

Kus eft urbs Saidae, poft Foftatam totius Aegypti maxima 162), emporium mercatorum Adenenfium, fita ad ripam Nili orientalem. Portus

P. 17.

quo Kus in mari Kolzom utitur, est Kosair 163), trium a Kusa dierum 164) itinere in deserto sita.

		Long.	Lat.	Clima	
XLV. Echmim 165)	Atval	51.30′	26.45′	secundum	Ex Saida.
	Canon.	51.30′	26.40′	extremum	
	Ibn-Said	51.30′	26.30′	166)	
	Ptolem.	51.30′	26.50′		

Echmim oppidum magnum est: de superiore parte Saidae mediae, bidui circiter itinere ab Osjut 167), situm ab oriente Nili. Est in hac urbe templum celebre 168), maximis antiquitatis monumentis adnumerandum, cum ob magnitudinem lapidum sculptorum, tum ob figurarum in illis expressarum multitudinem. Dul-Nun Aegyptius Echmima oriundus fuit 169).

P. 18.

		Long.	Lat.	Clima	
XLVI. Behnese 170)	Atval	51.30′	28.8′	Tertium.	Regio Saidae.
	Ptolem.	60.35′	29.8′		
	Correct.	58.40′	29.8′		

Secundum Homonymorum librum, regio magna Saidae inferioris ad Behenesam pertinet, ab eaque cognominatur. Est vero et alia Behenesa 171) ad Alvahatas pertinens, ubi incipit regio Nigritarum, quam inter et Santariam est iter XIV dierum 172). Est autem urbs Behenesa sita ad canalem Josephi 173), alio nomine cana-

canalem Fijumae dictum. Ea autem ditionis Behenesae, aliarumque vicinarum regionum pars, quae inter 174) canalem Josephi et montes est, bibit ex canali Josephi: quae autem inter canalem Josephi et Nilum, bibit aquam machinis ex Nilo haustam, Ipsa Behenesa sita sub montibus, ubi incipiunt agri culti, magno diei 175) itinere a Nilo versus occidentem. A Behenesa per desertum iter est ad Elvachatam.

		Long.	Lat.	Clima		P. 19.
XLVII. Okfor 176)	Atval	51.40′	24.55′	secundum.	Ex Saida superiore.	
	Ptolem.	58.40′	23.45′			

Okfor est Kufae ab Austro, diei inde itinere 177) in ripa Nili orientali. Oppidum est fata 177) et palmas habens, ad ipsam Nili ripam. Conficiunt ibi vasa fictilia 178), potatoria et alia, quae inde exportantur.

		Long.	Lat.	Clima	
XLVIII. Erment 179)	Atval	51.45′	24. 8′		
	Ptolem.	56.	21.45′	secundum.	Ex Saida superiore.
	Correct.				
	Ptolem.	58.20′	22.45′		

Erment est oppidum Saidae superioris a latere Nili occidentali, dimidio diei itinere supra Ok-

Okſor 180), ab Auſtro ejus et Occidente. Habet agros cultos ac nonnihil palmarum. In Azizi 181) dicitur, bidui iter eſſe inter Erment et Aſſevan, itemque bidui iter inter Erment et Kus 182).

P. 20.

		Long.	Lat.	Clima	
XLIX. Osjut 183)	Atval	51.45′	22.10′	ſecundum	Ex Saida
	Canon.	55.20′	28.30′	extremum	ſuperio-
	Aliqui	56.49′	26.48′		re.

Osjut, ita cum Eliph ſcribitur ex Simeonitae enumeratione literarum vocaliumque omnium: reperi tamen et Siut ſine Eliph 184) in carmine Ibn-Eſſaati, ita dicentis.

Carmen 185)

Per deum! dies et nox Siutae acta, cujus ſimilis tota vita non moleſta foret! 186)
Pernoctavimus in ea. Plena luna juvenilem oſtendebat vultum 187), *ſed coma per partem noctis cana.* 188)
Aves recitabant 189), *ſtagnum liber erat, in quo ventus ſcribebat, nubes puncta addebant.*

Dicit Ibn-Said, in tractu Osjutae montem avium 190) eſſe, ad quem narrant volucres quotannis peregrinationem ſuſcipere, ibique unam ex ſuo numero ſuſpenſam in ſummo petrae cacumine relinquere, ſicuti ſupra dictum eſt 191).

		Long.	Lat.	Clima		
L.	Atval	51.	30. 8′	fecun-	Maritima	P. 21.
Ascande-	Canon	52.20′	30. 8′	dum.	Aegypti.	
ria 192)	Ibn-Said	51.25′	31.31′			
	Ptol.	51. 0′	31. 0′			

Alexandria est ad litus maris mediterranei, habetque Pharum celebrem, et columnam Severi 193), cujus altitudo est quadraginta circiter et trium cubitorum 194). Pharus est in medio aquae et mare cingit illum 195). Urbs ipsa condita ab Alexandro, eamque ob caussam ab illo nomen habet. Disposita est in modum tabulae 196) schachiludii, maximis adnumeranda civitatibus, plateaeque ejus crucium formam sic referunt, ut vel peregrinus errare nequeat. Insulam habet, in qua horti sunt et Pharus. Frumentum aliunde ei importatur, nec habet fertiles agros, quia solum est salsuginosum. 197). Murum habet lapideum, atque, sic dicitur, quatuor portas, portam Raschid, portum Sidrae, portam maris, aliamque quartam, quae non aperitur, nisi die Veneris 198). P. 22.

		Long.	Lat.	Clima	
LI.	Atval	52. 8′	22.30′	fecun-	Ex Saida
Asvan	Canon	56. 8′	22.30′	dum.	superiore.
199)	Ptolem. / Ibn-Said	57. 8′	23.		

Asvan. Sic fecundum Lobab 200), (medullam) fed in vitis illuftrium 201) fcribitur Osvan, auctoritate Abdolatimi, idque rectius, et erravit Simeanita 202).

Sita autem Asvan ad ripam orientalem in extrema parte Saidae fummae, non procul a catarata. Palmarum dives eft 203), fed agros fativos non habet, frumentumque aliunde importatur. Oppidum eft prope Maarram 204), P. 23. quinque circiter dierum itinere a Kus 205), ad cujus praefecturam pertinet. Kadi Schamfoddin in vitis illuftrium vult Osvan per O fcribi, idque rectius.

		Long.	Lat.		Clima	
LII.	Atval	52.30′	23.30′		fecun-	Ex Saida
Esne 206)	Ptol.	57. 0′	22. 8′	(207)	dum.	fuperiore.

Esne eft urbs, balnea 208) et mercatus habens, inter Asvan et Kus, in ripa Nili occidentali, Kufae tamen propior. Palmas habet, vineasque 209), et agros cultos. Nubienfis in oblectationibus ftudioforum dicit 210): Esne eft ex civitatibus antiquiffimis de illis, quas olim Copti aedificarunt; palmas habet, agros cultos, hortosque pulcros, et antiqua monumenta aedificationum Copticarum 211), aliaque ftu-

ſtupenda rudera 212). Ab ea ad Erment in ripa Nili Orientali diei navigatio eſt 213).

LIII.		Long.	Lat.	Clima	
Manfallut 214)	Atval	52.30′	26.40′	ſecundum.	Saida.

Manfalut oppidulum 215) eſt prope Maarram, in Saida media, infra Osjutam, prope diei inde itinere 216), in latere Nili occidentali, nonnullo a Nilo intervallo. Eſt in ea oratorium cathedrale 217). P. 24.

LIV.		Long.	Lat.	Clima	
Abutig 218)	Atval	52.30′	28.0′	tertium	Saida.

Abutig ab occidente Nili, in eadem ripa, in qua Osjut, non integro ab hac diei itinere 219). Dives eſt papaveris, ex quo opium conficitur. Non ad ipſam Nili ripam, ſed ſemota ab illo 220), ſita eſt. Dicit Azizi: inter Siut et Abutig eſſe viginti quatuor milliaria, itemque inter Abutig et Echmim, urbem antiquam ipſi fluvio imminentem, viginti quatuor milliaria. 221).

		Long.	Lat.	Clima	
LV. Oſchmunein 222)	Atval	52.45′	28.30′	tertium.	Saida.
	Canon	56.20′	26. 0′		
	Ptolem.	57.45′	27.40′		

Oſchmunein, forma duali, urbs Saidae P. 25. mediae in parte occidentali, integrae ditionis metropolis 223). Sunt in ea magna antiquitatis monumenta, ut columnae figuris ſculptae 224), et alia. Semota autem eſt a Nilo trium verſus occidentem dierum itinere 225). Aſchmun autem in ſingulari eſt urbs infra Misr prope Damiatam, *Aſchmun Tinnag*, *Aſchmun El-Rimman*, et *Aſchmun Gariſch* cognominata. quae ſunt unius ejusdemque urbis nomina. Sed de hac erit infra dicendi locus 226).

		Long.	Lat.	Clima	
LVI.	Atval	58.	28.40'	ter-	Saida.
Enſine	Canon	55.	27.39'	tium.	
227)	Ptol.	57.	27.		

Enſine eſt oppidum Saidae mediae, magna habens antiquorum monumentorum rudera 228); ad ripam Nili orientalem, e regione Oſchmunein, quae eſt lateris alterius. Multos habet agros ſativos. Nubienſis 229), *Enſine*, inquit, *eſt urbs aedificatione antiqua, fructibus abundans, ubertate agrorum inſignis, vulgarique ſermone vocatur urbs magorum, quos inde evocavit Pharao* 230).

LVII.

		Long.	Lat.	Clima		
LVII. Monjalbn Chasib 231)	Atval	58.55′	28.45′	ter-	Saida.	P.26.
	Conject.	58.55′	27.55′	tium.		

Monja filii Chasib oppidum est, fora, balnea, oratorium cathedrale, et scholas habens, Christianam Melchitarum, et Muhammedanam Schafeitarum, situm ad ripam Nili occidentalem, magno diei itinere infra Oschmunein. In Homonymis nomen scriptum reperi *Monja Abi Chasib*, (patris Chasib): itemque dici audivi, *Monja Bani Chasib*, (filiorum Chasib). Multos habet agros cultos. Infra Monjam Ibn Chasib diei inde itinere. est in latere Nili occidentali *Daharvat* 232), oppidum, ipsum quoque agros cultos multos habens.

		Long.	Lat.	Clima	
LVIII. Fajjum 233)	Conject.	53.55′	29.15′	ter-	Saida.
	Canon	54.30′	28.20′	tium.	
	Ptolem.	54.15′	28.15′		

In Homonymis dicitur, Fajjum esse regionem Aegypti, Fostatae ab Austro occidentali. P.27. Sita est in terra depressa, ad quam ex Nilo fluvius deductus est, a Josepho justo, super quem pax sit, nomen habens. Urbs Fajjum metropolis regionis est, habens balnea, fora, scholasque, tam Schafeitarum quam Melchitarum. Ipsi est imposita Iosephi fluvio ab utroque ejus

latere, mediamque hic urbem secat. Hortis abundat. A Misr dierum circiter trium 234) itinere abest. Dicit Azizi, inter Fajjum et Fostat quadraginta et octo milliaria esse.

		Long.	Lat.	Clima	
LIX.	Atval	53.15′	31.15′	ter-	Litoralia
Raschid	Ibn-Said	52. 4′	31.30′	tium.	Aegypti.
235)	Ptolem.	52.40′	33.40′		

Raschid oppidulum ad occidentale latus brachii Nili occidentalis, ubi in mare influit. Hoc ad Raschidam ostium proprio nomine *Armisium* 236) vocatur, formidatum navigiis a mari intrantibus 237). Est autem Raschid oppidulum parvum, magno ab Alexandria diei itinere, P.28. ei ab oriente situm. Dicit Azizi: Raschidam sitam esse ab utroque Nili latere, decimo octavo milliari a mari salso, atque esse illustre propugnaculum 238): ab ea ad Alexandriam juxta litus maris proficiscenti iter esse triginta sex milliarium 239), nomenque ostii *Armosia* scribi.

		Long.	Lat.	Clima	
LX.	Atval	53.20′	30.20′	ter-	Aegyptus.
Menf 240)	Canon	54.50	29.20′	tium.	
	Ptol.	54.40′	29. 0′		

Menf (Memphis) fuit prisca Misr seu metropolis Aegypti 241), ab occidente Nili, quam

Amru

Amru filius As, cum eam expugnasset, vastavit, ejusque loco in ripa opposita orientali Fostatam 242) jussu Omari filii Chattab condidit. Sed magna Memphi supersunt antiquitatis rudera, nunc neglecta et pereuntia, ex lapidibus sculptura variegatis, ad nostrum usque tempus colores 243), viridem, aliosque servantia, tot seculorum decursu nec sole nec aliis casibus alteratos. Memphis a Misr (hodierna, i. e. Cahira) parvo diei itinere abest.

LXI.		Long.	Lat.	Clima	Garbija 245)	P. 29.
Mehelle 244)	Ibn-Said	58.22′	31.4′	tertium	inter ostia Nili.	

In Homonymis refertur, cognominari Mehellam 246) Dakla, et esse urbem magnam 247), fora habentem, metropolim provinciae Garbija in Aegypto. Addit, in Aegypto prope centum vicos esse, qui *Mehelle* (i.e. hospitium) nomen habeant.

LXII. Demiat 248)		Long.	Lat.	Clima	
	Atval	58.50′	31.25′	ter-	Litoralia
	Canon	58.50′	30.25′	tium.	Aegypti.
	Ibn-Said	54.55′	31.25′		
	Ptol.	53.55′	31.25′		

Demiate urbs fuit 249) moenibus cincta juxta mare, illo in loco, ubi Nili brachium orientale in mare effunditur. Devastata deinde est, ejusque loco oppidulum, nomine Menschie

ſchie 250), exaedificatum, quod jam eſt urbs, fora et balnea habens. Vaſtata autem eſt Demiate anno ſexcenteſimo quadrageſimo octavo Hegirae. Muros ejus exſtruxerat Chalifa Motavakkil, ex Abbaſidarum proſapia. Vaſtandi cauſſa fuerunt crebra damna, quae iterum iterumque Moslemis attulit, Francorum exercitibus iterum iterumque eo adpellentibus 251). Si quis Demiata iter juxta litus faciat verſus occidentalem Africam, occurret ei Berelos 252), deinde Meſteruah 253), porro Raſchid et Alexandria ad Nilum, idque iter eſt quinque dierum citato equi curſu 254).

P. 30.

		Long.	Lat.	Clima	
LXIII. Kolzom 255)	Atval Canon et Ptol.	54.15′ 56.30′	29.30′ 28.20′	tertium.	Extremorum deſerti, aut ſecundum alios Palaeſtinae.

Kolzom fuit oppidulum ad litus maris Arabici in latere Aegyptio, a quo totum mare nomen mare Kolzom accepit. Prope illam ſubmerſus eſt Pharao 256). Eſt autem ad ſinum occidentalem ſita. Nempe mare Kolzom ab Auſtro ad Septentrionem exporrectum duo verſus Septentrionem bracchia porrigit, unum orientale, alterum occidentale 257): ad extremitatem orientalis ſita Aela, ad extremitatem occidentalis Kolzom; circa angulum autem terrae firmae inter Aelam et

P. 31.

et Kolzom in mare procurrentem, fita Tor 258), quae mare ingreditur ab Auftro Kolzom. Inter Cahiram et Kolzom eft iter prope tridui 259).

LXIV.		Long. Lat.	Clima
Ofchmum 260)	Tinnag. Conj.	54.0' 31.14'	tertium. Aegyptus.

Ofchmun per N fcribi jubet Simeanita in Lobab, fed rectius appellatur per M, ficut fcripfimus.

Cognominatur Ofchmun Tinnag 261), et Ofchmun Elrimman, eftque Dahkalae et Bafchmurae communis metropolis, urbs, fora, balnea et oratorium cathedrale habens, fita ad Nilum Orientalem 262). Plerique appellant nomen, *Ofchmun* per N finale: fed verior eft, ut jam monui, appellatio per M finale, ficque et fcripfit JakutusHamathenfis in Homonymis, quod ut rectius confirmarunt aliqui infigniores Aegyptii, recitaruntque mihi ex aliqua Halifa 263) fatyram in judicem, qui ei urbi aliquando praefuit, nomine Ibn-Margal:

O Graeci! Ibn-Margal judex eft Afchmumae 264)

		Long.	Lat.	Clima		
LXV.	Atval	54. 0'	30.40'	ter-	Ex infulis	P. 32.
Tennis	Canon	54.30'	30.20'	tium,	Aegypti.	
265)	Ibn-Said	54.14'	31.31'			
	Ptol.	54.40'	31.40'			

Tennis eſt inſula in lacu cognomine, apud antiquos celebris. ſed fata 266) non habens. Jam vaſtata et deſerta eſt. Secundum Lobab, Tuna 267) ei vicina eſt; lacusque longitudo ſecundum Azizi, diei navigatio eſt, latitudo dimidii diei. Aqua ejus plurimo anni tempore ſalſa, quod flante Borea aqua maris mediterranei in lacum influit.

		Long.	Lat.	Clima	
LXVI.	Atval	53.45′	30.55′	ter-	Sedes regia
Foſtat	Canon	54.40′	29.55′	tium.	Aegypti.
268) ſedes	Ibn-Said	53.30′	29.55′		
regia.	Ptol.	54.40′	29. 0′		

Foſtat eſt urbs recentior, aedificata ab Amru filio As, cum Aegyptum ſub Chalifatu Omari in poteſtatem redigeret; eo autem in loco antea fuerat palatium antiqui operis dictum, *caſtrum Schema* 269). Collocauerat autem Amru P. 33. Foſtat (i. e. tentorium) ſuum 270) juxta templum, quod jam urbi Misr incluſum *templum Amru* 271) dicitur. Exinde Misr, ea vero eſt Foſtata, ſemper ſedes regni Aegypti manſit, donec Achmed Tuluni filius regioni praeficeretur 272): is enim ſibi ſuoque exercitui aedificavit Cataigam a ſeptentrione Misr 273), juxtaque Cataigam templum dictum a Tailuno, idque ibi celebre eſt. Ibn Junos Hakimita dicit 274), ...
. . . . .

LXVII.

P.34.

		Long.	Lat.	Clima	
LXVII. AinSchemes 275)	Atval	53.30′	30.20′	tertium.	Aegyptus.
	Canon	54.30′	29.30′		
	Correct.	54.45′	30. 4′		

Ain Schemes nostro tempore in ruderibus, nec ullae ibi sunt habitationes. Urbs Pharaonis 276) fuisse dicitur, habetque magna antiquitatis monumenta ex saxis ingentibus constructa, sed neglecta. Haec inter est columna 277) fusco colore 278), Pharaonis nomine, ulnarum circiter triginta altitudine 279). Distat Cahira dimidiam stationem 280), juxtaque illam est pagus Matarie 281) dictus; sita autem est Cahirae a septentrione et oriente, in via Syriae 282).

		Long.	Lat.	Clima	
LXVIII. Bilbeis 283)	Conject.	54.35′	30.12′	tertium.	Ex Hauf.
	Secundum				
	Ibn-Said				

Bilbeis (seu secundum plurimos Belbeis) metropolis est Hausae 284), arborum palmarumque dives, ac sedes praefectorum regionis Hauf. Perfluit eam unus fluviorum, ex Nilo, quo tempore crescit, emanantium, dictus *mare, seu* 285) *Nilus filii Menga*, ex quo bibit tota regio.

		Long.	Lat.	Clima	
LXIX. Alalaki 286)	Atval	53.	26.	Primum extremum.	Boga 287).
	Canon	55.	27.		
	Ibn-Said	68.	20.		

D 2 Tra-

Tradit Ibn-Said, Elalaki pertinere ad regionem Boga, incolasque eſſe Nigritas, Moslemos, Chriſtianos, et idololatras. Sita eſt haud procul a mari Kolzom, habetque margaritarum piſcatum, ſed parum lucroſum. In montibus ejus venae auri ſunt, ex quibus non plus colligitur auri, quam ut cum ſumtibus paria faciat 288). Caeterum mons Alalaki celebris eſt. *Vadach* 289) ſtatio eſt peregrinatorum Meccam petentium 290), ... ab oriente Alalaki poſt duodecim ſtationes. Inter Alalaki et Aidab octo ſunt ſtationes 291), et per Alalaki ingrediuntur in regnum Bogae.

LXX.	Long.	Lat.	Clima	
Aidab 292) Atval	58.	21.	ſecundum	Boga.

De Aidaba discrepantes ſunt geographorum ſententiae. Aliqui ita definiunt Aegyptum, ut ejus pars ſit Aidab, idque propterea veriſimilius quia praefectos habet Aegyptios, eſtque Aegyptiae ditionis, (hoc quidem certum): alii autem regioni Bogae attribuunt, alii Abeſſiniae. Eſt autem portus, quo Jemanenſes mercatores, et peregrinatores Meccani mari iter ex Aegypto facturi, utuntur: nempe utrique ab Aidaba trajiciunt Giddam 293). Vici quam urbis ſimiliorem eſſe dicit Ibn-Said.

ADNO-

ADNOTATIONES
AD ABVLFEDAE AEGYPTVM.

1) مصاقبة significat mutuam propinquitatem, a radice صقب, *propinquus fuit*, atque hoc modo multoties ab Abulfeda ponitur. Plane non opus fuisset hoc monere, nisi Golii lexicon sequutus, quod sub tertia conjugatione habet, *ex aduerso prope fuit*, incommode vertisset Reiskius, *oppositam Arabiae*. Est, fateor, opposita et e regione sita Aegyptus Arabiae, ubi sinus Arabicus utramque regionem disterminat: verum Abulfeda non de eo tractu loquitur, sed de deserto Israelitico, in quo contigua est Aegyptus Arabiae.

2) Desertum, in quo errarunt Israelitae, Aegypto proximum, ita vocant Arabes. Si quis sonos Arabicos latine expressos cupiat, hi sunt: *Tih Beni Israel.*

3) Non bona est descriptio. Melior si esset, hic eam subjecissem. Vix quidquam praeter errores habet, quod ex ea disci possit. Nisi cursum Arabes geographi ignorabant, nec mirum, accessus enim in Abessiniam, liberam ab eorum imperiis et christianam, non patebat. Discamus ab illis, quae frugi sunt, errores non describamus, nisi ubi officium fuerit librum qualis est severe edituri.

4) Assevan Syene veterum. Vide plura de illa num. 51.

5) Nempe tota ſuperior Aegyptus a Delta Syenen usque duobus montium jugis, jam leniter exſurgentium, jam plane aſperorum, initio valde a Nilo remotorum, deinde propius accedentium, atque nonnunquam ita imminentium, ut ne ſemita quidem aut calles petras inter et fluvium detur, includitur. Verſus ſeptentrionem longiſſime, ut dixi, haec a ſe recedunt montium juga, naviganti in Nilo vix eminus pulcrum ſpectaculum praebentia. Vide *Pauli Lucas Voyage fait en* 1714. T. II. p. 54. 55. Qui mappas Nordenianas inſpexerit, oculis pene haec omnia intelliget. Plura ad paginam quartam: id unum ex noſtro loco diſcimus, montium haec duo juga proprio nomine *Hhagizan* i. e. *includentia* dici, a حجز *cohibuit*, *incluſit*.

6) *Said* i. e. *altior*, *ſuperior*, vocatur Aegyptus ab Auſtro Cahirae, inter haec ipſa duo montium juga interjecta. Nonnunquam tamen et latius patet nomen, culta quoque ultra montes et deſertum loca complexum.

7) *Saxa*] Eſt nomen proprium, Arabice *Genadil*, aut ſi velis noſtris literis appellationem nominis Arabici quodammodo imitari, *Dſchenadil*. Utraque cataracta, cum inferior paulo ſupra Syenen, de qua hic ſermo, tum ſuperior in Nubia, eodem *Saxorum* nomine vocatur. De noſtra inferiore loquamur. Montes, quos Nilum includere dixerat Abulfeda, circa Syenen concurrunt, fiuntque unus, per quem Nilus perrumpit, modicam faciens cataractam, miraculo a mendacibus in majus aucto. Aſperrima ubique ſaxa, inque Nilo medio, ubi ſatis praeceps per montes fertur, ubique ſcopuli eminent. Imaginem aere expreſſam dedit, qui ipſe haec Saxa adiit, Nordenius, Tab. CXXXIII. CXXXIV. idemque et in adjectis itinerum commentariis deſcripſit.

8) Vide noſtrum pag. 14. notasque adjectas. Raſia eſt veterum.

9)

9) Rhinocorura veterum. Vide noſtrum p. 14. 15. notasque adjectas.

10) Deſertum ante Aegyptum verſus Palaeſtinam, de quo plura ad paginam 14.

11) Vide paginam 9, aut d'Anvillii *Memoires ſur l'Egypte* p. 97.

12) Peluſium veterum.

13) Quam mutato paulisper nomine orientali, et ad Gallicam linguam inflexo, *Roſette* dicimus. Deſcribet eam noſter ſub numero 59.

14) Sunt Oaſes veterum, de quibus dicendi locus erit ad paginam 5. Ab harum tergo, id eſt verſus occidentem, Aegypti et Africae fines deſcribuntur, ita ut Oaſes ad Aegyptum pertineant.

15) Sinus Arabicus, ſeu ut nos dicere ſolemus, mare Erythraeum.

16) Vide p. 6. atque in tabulis num. 70.

17) Vide d'Anville, memoires *ſur l'Egypte* p. 196. et 230. Habet ſub gradu lat. 26, 20′ ſub qua latitudine et reperies in delineatione ſinus Arabici Niebuhriana, ſed ex ipſa itineris deſcriptione ſuſpicio oritur, ſitum ex mappa d'Anvilliana ſumtum eſſe, nec enim memorat Niebuhrius, viſam a ſe Koſairam, quam noctu praeternavigaſſe videtur. Vide Tomum I. itinerum p. 261. ubi quae inter 27, 43′ et 26, 9′ ſunt, paucis verbis abſolvuntur, nulla facta Coſairae mentione; nempe maxima pars navigationis noctu facta.

18) Vide numerum 62 tabularum.

19) Non invenio in mappis geographicis; ſitus ex deſcriptione Abulfedae manifeſtus.

20) Oſjutam invenies in tabulis ſub numero 49, pagina 20 textus Arabici, ubi plura de ejus ſitu in latere Nili occidentali.

21) *Curſus equi* eſt menſura Arabica, circiter *horam itineris*, aut *milliare Gallicum commune*, aequans. Nempe non intelligitur ſpatium, quantum equus currere poteſt, ſed quantum quotidie, aut certe pleriſque diebus, agitationis cauſſa currere debet, ne torpeſcat. Spatium autem quod dixi, milliaris Gallici non conjectura aſſequutus ſum, licet naturae equorum et experientiae optime conveniat, ſed aequationibus ex ipſo Abulfeda ductis. Pagina 5. coemeterium martyrum abeſſe Aſſevana dicit *curſum equi*, Nordenio, ut ibi docebo, abeſt horae ſpatio. Lyddam inter et Ramulam noſtro pagina 7 Syriae *curſus equi*, Myricio, quem Büſchingius p. 400 Aſiae citat, (ipſe enim librum non habeo) *hora circiter itineris*. Inter mare mortuum et Hierichuntem noſtro p. 12. Syriae, *curſus equi* etc. etc. - - - Liceat addere explicandorum LXX interpretum gratia, eos quoque *ἱππόδρομον* ut menſuram itineris habere pro Hebraico כברת ארץ Geneſ. XLVIII, 7.

In pleriſque ergo conſentio Clariſſimo Koelero, qui ad Abulfedae Syriam, in Addendis ad notam 27, poſt praefationem quaerendis, *de illa menſura*, inquit, شوط الفرس *curſus equini*, *jam certiora habeo. Primo* تشوّط الفرس *monente jam Giggejo et Golio*, *eſt*, *equum ad laſſitudinem agere. Igitur* شوط الفرس *erit*, *quantum currere poteſt una vice equus, donec defatigetur.* (In hoc quidem diſſentio. Non eſt, quantum currere poteſt; miſer enim equus ſit, qui non poſſit uno curſu, ac ſine defatigatione moleſta, quatuor aut quinque milliaria germanica abſolvere: ſed, quantum currere debet, ne ſtando corrumpatur, pedumque agilitatem amittat.) *Nobis quidem Germanis haec efficit duo milliaria plerumque; ſed Arabibus ita vocatur, plane quod Gallis, une poſte, milliare unum. Hoc me docuit Firuzabadi in Camuſo, cujus libri*

prae-

praestantissimi, et me judice Gjeuharii lexico etiam praeferendi, codice correctissimo usus sum in bibliotheca Bodlejana.

Ille vero sub v. شوط *habet:* تشوط الفرس طرده الي ان اعيا *Taschawwath el fars, i. e. propulit equum, donec defatigaretur. Sed vocem* الشرف *idem exponit per* الشوط, *atque huic explicationis ergo addit* او نحو ميل, *vel milliare quasi.* - - Hoc vero multo minus spatii: milliaria enim gallica in uno gradu sunt 25, Arabica secundum veteres 66⅔, secundum recentiores 56⅔, nec dicit lexicographus, cursum equi esse milliare, sed شرف poni de exigua distantia, *sive cursus equi, sive milliaris Arabici.*

22) Kamulam eo ipso in loco, quem noster descripsit, invenio in itinerario Nordeniano, tab. XCVII, sub milliari Aegyptio, quod Gallicum Nordenius vocare solet, 128; nisi quod Gamolam, Arabicisque literis غملة scribit. Frequens Nordenio, non sua culpa, sed eorum quos interrogabat indigenarum, per غ scribere, quae geographi per ق, ut pene videatur Koph in superiore Aegypto jam mollius appellari. Sic in eadem tabula Kos, multiplicato etiam vitio orthographico, غوز pro قوص scripsit, in XCVI Kenen غنه, quin et latinis literis *Giene*, in XCVIII. Oksor, لوغسرين. Aliquid ejusmodi jam observavit Vansbek in *relation d'un Voyage fait en Egypte* p. 6.

23) Eodem fere modo tractum Kamulae descripsit, qui illum, nunquam lecto Abulfeda (Arabica enim non intelligebat) praeternavigans vidit, Nordenius. *Les terres*, inquit p. 163. *de ce quartier nous parurent assez bien cultivées. Nous y remarquames entre autres, du bled de Turquie, des cannes de sucre* etc. Ergo eodem in loco post tot secula cannae sacchari.

24) Vide de illa tabulas num. 45. Non integro diei itinere abesse a Camula scribit noster: Nordenius Kosam sub 123, Camulam sub 128 habet, $4\frac{1}{2}$ milliarium Gallicorum intervallo.

25) Nondum reperi in itinerariis, nec adparet cur vicum exiguum memoret, de quo nihil dici potest, nisi, triduo a Kusa abesse. Forte statio est a Kus per deserta ad sinum Arabicum tendentium, in via, de qua infra p. 6. aget.

26) Jacutus, aut si latine dicere velles, Hyacinthus, librum scripsit saepissime a nostro citatum, sub titulo, *Moschtarek*, i. e. *Homonyma*, in quo de nominibus geographicis agit, quae pluribus urbibus, regionibus, fluviis, sunt communia.

27) Quatuor sunt eo nomine urbes aut oppida in Aegypto, de quibus plura ad paginam 11. 12. Hic mihi Busiris, geographis veterum celebrata, a qua et nomus et amnis Busiriticus dicuntur, intelligi videtur.

28) De Abujacobo in carcerem conjecto, quod negaret Coranum creatum esse, vide Abulfedae annales, ad annum Hegirae 231, pagina 193 versionis Reiskianae. Praeceptor ejus, *Schafiji*, anno Hegirae 150 Gazae natus, annoque 204 in Aegypto mortuus est, de quo vide eosdem Abulfedae annales p. 179. et Herbelotum p. 766. Hunc ergo Abujacobum ab urbe natali Al-Buvaiti vocant, abjecto, ut in his formis fieri solet, Eliph initiali nominis ابويطا

29) Invenies in Nordeniani itineris tabula LX, decimo sexto milliari. Abulfeda Holvan appellari voluit, addit enim in literarum enumeratione, quam vertere non soleo. بضم الحا المهملة, *Hha puncto liberum, cum Damma.* At Nordenius Arabicum nomen per Kesre scri-

scripsit, حلوان, et p. 116. itinerarii, *Helovan*, inquit, *Village sur la rive occidentale, et dont le nom signifie, douceur.* Videntur geographi ignobili pago حلوان (*Hhilvan*) confusione cum celeberrima urbe *Holvan*, cujus nomen iisdem literis scribitur, Damma pro Kesre dedisse.

30) Metropolis Aegypti vocari solet, *Misr*, nomine regionis urbi indito. Sic olim Memphim Misr fuisse dicit, numero 60, deinde Fostatam, num. 66. ibidemque et Cahiram, quae nunc est, Misr vocat. Haec Abulfedae tempore metropolis, de qua eum vide p. 12. 13. unde et hic sub nomine Misr intelligenda.

31) Contradicere videtur citatus in nota 29 Nordenius, in occidentali ripa sitam Helovanam dicens. Sed calamo lapsus est, ipse enim in tabulis cursus Nili (tab. LX) Helovan ab Oriente Nili habet.

32) *Duabus a Fostata parasangis*] At Nordenius decimo sexto milliari Gallico supra Cahiram habet, ut Fostatam inter, quam ille Cahiram veterem vocat, et Helovanam, X milliaria Gallica circiter intersint. Quae enim milliaria notavit Nordenius, vix sunt vere Gallica, certe non ab ipso mensurata, sed parasangae Aegyptiae, conveniuntque cum his, quae alii itineratores, ut P. Lucas, ab Aegyptiis audiverunt, ut ex horum traditione sua quoque milliaria posuisse Nordenius videatur. Hic ergo Abulfeda erraverit. Forte in libro, ex quo haec sumsit, duodecim parasangae memorabantur, exciderat que ex libro, quo Abulfeda utebatur, denarius numerus.

Est

Est quidem pro eo quod expressi بينها in codice Parisiensi adcuratius inspecto بينهما, sed illa varietas lectionis nihil ad dubii solutionem.

33) In hoc quoque errasse videtur Abulfeda, quod vicum amoenum dixit, amoenitatis laude forte ex solo nomine ,, حلوان ,, quod, a verbo حلا *dulcis fuit*, dulcedinem significat, conficta, non ab ipso quidem Abulfeda, sed ab aliis quos hic sequebatur. Norden. p. 116: *après avoir vu les Pyramides de Sakkara, nous gagnames, Helovan, Village, dont le nom signifie douceur. Il faut pourtant convenir, qu'il n'est ni plus doux, ni plus beau, ni plus agréable, que Schiim, autre Village, situé sur la rive occidentale.*

34) Reperies illos in Herbeloti bibliotheca p. 739, sed scripto cognomine سخاوي pro Gallico more *Sakaoui*, quod Germanus scriberet, *Sachawi*.

Urbem Sacha commemorant Sicardus in *nouv. Memoires de la Compagnie de Jesus*, T. VII. p. 57. his verbis: *la seconde est un Evéché dans la préfecture Sebennistique, on l'appelle présentement Saka*: Forskaliusque in indice oppidorum Raschidam inter et Cahiram, per quae iter fecit, expresso in Tomo primo itinerarii Niebuhriani p. 93. Ex hoc quidem indice situm curatius definies, in subsidium vocata ea tabula, quae Delta exhibet. Est enim Sacha inter *Ennateij* et *Mesir*, utramque ea in tabula expressam, atque a Forskalio sic describitur: 22 سخا *Sacha. Hic medium, viae inter Mehallet Abuali, et Mehallet El Kbire.* Etiam has urbes habet tabula, ut errari nequeat, licet Sacha ipsa non sit expressa.

35) Vide tabularum numerum 55.

36) Vide tabularum numerum 46.

37) De hac ultima Jacutus excerptus a Gagnierio in editione Abulfedae coepta, sed in media Aegypto desinente: *erat etiam Abwan Monija* (منية, i. e. oppidum)

dum) *prope Damiat, cujus incolae christiani genus potus conficiunt praestantissimum, quod contra analogiam grammaticam vocatur Bauwani.* Nempe aliquod, cerevisiae? an vini ex pomis confecti? genus ibi conficiebant christiani, (vino quippe proprio Aegyptus aut caret, aut ejus inops est, unde jam antiquum, alium potum inebriantem, Zythum, confici) hanc cerevisiam ab urbe appellabant, fere ut nos ab urbe *Merseburg* cerevisiam ejus vocamus *Merseburger.* Dicebant ergo hanc cerevisiam, *Bavani*, iterum, ut jam nota 28 observatum est, demto Eliph initiali nominis *Abvan.* Hanc denominationem cerevisiae ab urbe aegre fert tristis grammaticus, Jacutus: non vult alios, nisi homines, ab urbe dici nomine patronymico. Narrat tamen, quid fiat. Eadem querela, ac si quis nobis narraret: *Merseburgi parari cerevisiam, quae contra analogiam grammaticam dicatur, Merseburger: id enim nomen rectius tribui civibus hujus urbis, eorumque filiis.*

38) De Fostata infra, numero 66 tabularum. Hic lectores teneant, Fostatam esse paulo supra Cahiram, consulantque tabulam XII parti primae itinerarii Niebuhriani subiectam: aut si id molestum sit, minutissimo errore pro Fostata ipsam Cahiram substituant. Quae ergo ad utramque ripam Nili supra Cahiram sunt, ea ut Arabici sermonis imperitis etiam syllabas dispertiar, *Sa-id*, i. e. *superior Aegyptus*, a صعد *ascendit.* Non est antiquum regionis nomen, sed ab Arabibus Aegypti victoribus ei datum, aut ex Aegyptio Arabice versum, ut Graeci, hi quoque Aegypti victores, Aegyptia nomina urbium et regionum graece verterunt.

39) Hinc lingua Sahidica dicta. De errore, cui nomen ortum dedit, vide bibliothecam nostram orientalem et exegeticam, T. IX, num. CLII.

40) Hoc quoque Arabicum nomen eſt, a victore populo aut inditum, aut ſuam in linguam verſum. ريف Arabice *agrum cultum* ſignificat. Sic aut tota Aegyptus (*), (latius enim aliquando patere nomen ſtatim videbimus) aut inferior ejus pars dicitur, vicinis deſertis oppoſita, quae coli nequeunt. Nomen in hunc usque diem in quotidiano Arabum uſu eſſe, Niebuhrius docuit, p. 241. tomi primi itinerarii. Uxor Arabis in deſerto Faran querebatur, maritum ſuum raro domi eſſe, et ſaepe excurrere in Rif.

Male hoc nomen, quod *Rib* (ריב) ſcribi putabat, ex Aegyptia lingua derivavit, finxitque pyrum ſignificare, inde Hebraicum רהב illuſtraturus, Bochartus in Phaleg. l. IV. c. 24. p. 259. cui recte contradixit, eximiae eruditionis, nec pro meritorum modo celebris, Chriſtianus Müller, in ſatura obſervationum philologicarum p. 98. 99. Vide quoque, ſi otium ſit, bibliothecam noſtram Orientalem et exegeticam T. VII. p. 30. 31.

Totam inferiorem Aegyptum, Delta dictam, hoc nomine complectitur Abulfeda. Jam monui, latius quoque nomen patere, de quo deinceps: ſed et anguſtioribus limitibus coërcetur, uſu ſatis inſtabili, fitque ſoli occidentali parti inferioris Aegypti proprium. Paulus Lucas in itinerario anni 1714 (*Voyage fait en 1714*) T. II. p. 195. male quidem nomen et indocte ſcribens, ſed tamen referens, quae in ipſa Aegypto ſaepius perluſtrata audierat: *l'Erif comprend la partie Occidentale du Delta, qui eſt vers le bras du Nil, qui ſe jette dans la Mer du Côté de Roſette: le Beheira renferme le Côté Oriental depuis Damiate juſqu'à Caïre.* Non ſolum non contradico,

(*) Sic jam, teſte Strabone, proprie Αἴγυπτος ea modo dicebantur, quae Nilo ſubmerſa foecunda ſunt colique poſſunt, (l. XVII, p. 790: al. 1139.)

dico, sed et facile assequor, cur magna pars Baheirae, mari mediterraneo propinqua, comprehendi sub *Rif* non possit: paludes enim plurimas habet, et sic dicta Graecis bucolia, non agros cultos. Quod autem hanc regionem palustrem plerique a Rif non distinxerunt, non mirum, cum pauci eam adeant, sunt enim bucolia Aegypti, ut jam Heliodori tempore cum sua scriberet Aethiopica, ita in hunc diem latrociniis infesta. Vix est, qui Damiata in Palaestinam iter terra faciat, unde hic tractus geographis nostri temporis, supra quam suspicari fas, est incognitus.

41) Nordenius, qui ipse hoc iter fecit, 168 milliaria Gallica communia numerat, et vero recto itinere, demtisque flexibus Nili, in quo navigabat. Haec tamen, ut supra diximus, non ipse mensus est, sed ex communi computatione Aegyptiorum, parasangas seu milliaria majora Arabica a Cahira numerantium, sumsit. Haec milliaria Arabica majora, forte non ubique aequalia, pro Gallicis, quibuscum quodammodo conveniunt, sumebat. Gradus habent milliaria Gallica 25, parasangae seu milliaria Arabica majora, secundum recentiores $18\frac{8}{9}$, secundum antiquos, qui vero propiores videntur, $22\frac{2}{9}$: ex hoc computo magis cum milliari Gallico magno conveniret parasanga, sed Nordenius aestimatione cum communi contulit. Credo haec Cahiram inter et Essevanam milliaria, plane ut nostris in Germania accidit, nuspiam exacta, atque alicubi minora justo, aliis in locis multo majora esse.

42) Proprie: *inter dimidium diei usque ad integrum*: quae verba male reddidit Gagnier, in adfecta editione Abulfedae, *ferme sesquidiei iter;* melius quidem Reiskius, sed tamen forte sententiam auctoris non prorsus assequutus, *dimidio die major, minor integro.* Aegypti superioris latitudo non ubique aequalis; initio satis magna

ab Occidente Nili, deinde, propius ad se accedentibus montibus, alicubi etiam fluvio ab una parte imminentibus, angustior planities relinquitur, quae ipsa tamen alicubi panditur latius.

Wanslebius in Manuscripto inedito, quod ex donatione Büttneri habet bibliotheca Goettingensis,. p. 7. *Die Breite des Landes ist sehr gering. Von Cairo hinaufwärts 12 Tagereisen habe ich gefunden, daſs die Seite gegen Morgen fast ganz unfruchtbar und sandig ist, meistentheils continuirliche hohe Steinfelsen mit Sand überschüttet, oftmals gar nichts von Ackerbau und Landschaft. Auf der rechten Seite des Nils gegen Abend wollte ich wetten, daſs man das fruchtbahre Land, wo es am breitesten ist, in vier Stunden gemächlich überreiten kann.* (Perexiguam dicit latitudinem. Ubi duodecim circiter dierum itinere supra Cahira absis, sursum tendendo, ab Oriente vix quidquam agri culti, sed steriles arenas, aut etiam asperrimas rupes; At ab oriente vix plus agri culti, quam equo vectus quatuor horis commode trajicias.) Paulus Lucas, qui ipse magnam Saïdae partem Nilo vectus peragravit, estque in scriptis hoc seculo editis fidus et bonus auctor, (secus quam in superioris seculi exeuntis scripto) in *Voyage fait en 1714*, T. II. p. 192. 193. *Lorsqu'on monte du Caire vers l'Ethiopie, l'Egypte se trouve serrée entre deux Chaines de Montagnes, qui ne laissent entre elles et le Nil qu'une plaine d'une demie journée a cheval*, (hic habes dimidium diei iter, sed quod jam dilatari jam arctari videbis) *quelquefois même elle touche du fleuve sur son bord Oriental; au lieu, que dans le Fioum, qui est du Côté occidental, la plaine s'elargit jusqu'à une Etendue de 25 ou 30 lieues. Pour faire comprendre cette topographie, il faut dire, que le Nil étant entré en Egypte, il coule de là vers le Nord, et se trouve resserré par deux Chaines de Montagnes, qui l'accompagnent de maniere, que celles*

celles, qui sont au Couchant, ne l'abandonnent point jusqu'à la Mer Méditerranée. Celles, qui sont du Côté du Levant, ne vont que jusqu'à Caïre. - - Ses Montagnes depuis les Catarrhactes jusqu'au Saïdi, ne sont éloignées des rivages, que d'environ cinq ou six lieues; elles commencent a s'elargir en cet endroit, (jam vides, cur dicat Abulfeda, latitudinem aliquando esse ad diei iter, quod mediocre octonis, et magnum denis parasangis definire solent Arabes) *et laissent de belles Plaines, qui sont arrosées par les eaux du fleuve. Elles recommencent ensuite à se raprocher jusqu'aux Pyramides de Caïre, ou celles, qui sont du Coté du Levant finissent absolument, et les autres s'étendent vers la Libye.* Vide eundem p. 74. ubi patentiores circa Osjutam planities describit, et Sicardum, qui Septembri mense, Nilo omnes planities inundante, idem iter navigando confecit, in *Nouvelles Mémoires des Missions de la Compagnie de Jesus*, T. II. p. 130. Nordenii, qui Cahira Assevanam et ultra navigavit, tabulae cursus Nili, haec omnia ita illustrant, ut oculis pene ipsis cernantur.

Unum adjicio Strabonem, qui hanc ipsam ab utroque latere Nili planitiem raro latitudinem trecentorum stadiorum habere memorat. Verba sunt: Ἡ ποταμία μόνον ἐστιν Αἴγυπτος, ἡ ἑκατέρωθεν ἐσχάτου τοῦ Νείλου, σπάνιον εἴ που τριακοσίων σταδίων ἐπέχουσα συνεχῶς πλάτος τὸ οἰκήσιμον, ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν ὁρῶν τῆς Αἰθιοπίας, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Δέλτα. Gradus sexcenta stadia facit; triginta ergo stadia sunt maximum diei iter, quod decem, ut dixi, parasangis Arabes metiuntur. Jam ipsi Abulfedae satis factum puto.

Reiskius cum his contrarie verteret, *dimidio die major et minor integro*, quasi vero ubique eadem esset

 Saïdae

Saïdae latitudo, particulam ما ſpectaſſe videtur Eſt illa, fateor, quodammodo moleſta ac redundans, ſuſpicorque lapſum librarii, ſive adeo ipſius Abulfedae, ſua ex aliis geographis ſumentis. Forte aut ipſe, aut is quem ſequebatur auctor, ſcripſerat وعرض ما بين الجبال بين نصف يوم الي يوم *et latitudo ejus, quod eſt inter montes, inter dimidium diei usque ad diem:* verbum autem, quod inter duplex بين erat, propter *ὁμοιοτελευτον* exciderat. Nec hanc conjecturam abjicio, licet Reiskii argumentis (*) credam, exemplar Lugdunenſis bibliothecae ab ipſius eſſe Abulfedae manu: namque et Abulfeda potuit in deſcribendis aliorum geographorum ſententiis calamo aberrare, atque omittere quae in mente habebat; et vel in noſtris, quae in chartam conjecimus, deſcribendis ita erramus feſtinatione, ut inter verbum bis recurrens ponenda omittamus, quod ipſe meo exemplo centies centiesque didici.

43) Utramque lectionem جوف et حوف, in verſione expreſſi, quod judex ſedere non audeo, utra ſit verior. Tanta eſt Arabum in punctis diacriticis literarum ponendis negligentia, ut ex libris nihil certi ſtatui queat, ſed verum in Aegypto ipſa ex ore indigenarum petendum ſit. Eſtne his *Hauf*, an *Gauf*, nomen proprium geographicum? Quod illi probarint, in libris ſcribendum. Utramque ergo lectionem explicabo, ſed hac lege, ut meminerint lectorrs, Aegyptum, quousque Nilo inundatur, fertilem eſſe, ubi autem aut montes aut arenae ſenſim altius attolluntur, quam Nilus exundat, deſerta incipere. Videant, ſi qui id ignorant, ex veteribus *Strabonem* l. XVII. p. 1135 (al. 786.) *Plutarchum de Iſide* p. 96. editionis Squiriane, et ex recentioribus,

(*) Vide Celeberrimi Koehleri praefationem Abulfedae Syriae praemiſſam.

ribus, *nouveaux Mémoires des Missions de la Compagnie de Jesus*, T. II. p. 130. etc. etc..

Jam ergo si legas per Hha, حوف (*Hhauf*), ipse erit ille limes arenosus, Nili inundatione altior, a quo incipiunt deserta, dictus tanquam *margo*, aut si malis, *litus*. Est quippe حاف pro حوف, *circumdedit*, unde et حافة *oram*, *litusque* sonat. Nec refugerim litoris significationem, inundationis enim tempore hae steriles arenae vere litus sunt, solentque et Aegyptii et Arabes Nilum, maxime quo tempore exundat, mare (البحر atque بحر النيل, *mare Nili*) vocare. Plutarchus loco antea citata hunc Aegypti submersae terminum ex aqua exstantem τὰ ἐσχατεύοντα adpellat. Errarunt, ut id obiter moneam, qui, cum deserto inter Aegyptum et Asiam nomen Hhauf, utcunque ex Abulfeda sumtum, tribuerent, etymon addiderunt a timore ductum, tanquam *Terribile*: خوف enim, *timor* scribitur per Cha (خ) nostrum nomen per Hha (ح). Indico errorem, quod mihi quoque, antequam Abulfedam haberem, fraudi fuit, aliis credenti.

جوف si legas, erit a verbo جاف pro جوف, *cavus*, *humilis fuit*, unde جوف, nostrum ipsissimum nomen, *cavitas*, *vallis*, *planities*. Sic Gauf erit inferior Aegyptus, aut pars aliqua ejus, quousque Nilo inundari potest.

Infra in tabulis, num. 34, videbimus, metropolin tractus Hhauf? an Gauf? esse urbem *Bilbeis*: sed nec hoc litem dirimit, ita enim sita est, ut et possit convallibus inundatis accenseri, et margini seu orae extra Aegyptum; cum enim sit extra terras, quas Nilus inundat, ultraque arenas, rigatur tamen a torrente, qui Augusto et Septembri ex Nilo exaestuat. Conjecturam tamen ex metropoli faciens, nomen nostrum ambiguae appellationis eam esse *vallem*, putem, *quae ultra arenas*

sita

ſita inundationis tempore rivo Nili rigatur: quod ſi eſt, primo conſequetur, ut nomen ſit جوف *Gauf*, i. e. *vallis;* deinde in veriſimilibus habebimus, حوف eſſe Hebraeorum נחל מצרים, vallem ſeu *torrentem Aegypti* (*), quousque Palaeſtinae fines pertinent. جوف *concavum* et *vallem* ſonat, נחל idem: terminus Aegypti extremus verſus Aſiam Arabibus, ſi hanc ſcribendi rationem ſequamur, جوف, Moſi idem נחל מצרים. Vanslebius Damiatae audierat, canalem aliquem Nili artificialem haud procul Gaza in mare influere, idque, licet veri diſſimile ſibi viſum, refert tamen in Relation d'Egypte p. 47. Isne torrens per hanc regionem Septembri exaeſtuans? Forte nihil certi habebimus, donec aliquis Septembri menſe iter ex Aegypto in Palaeſtinam terra, et vere juxta litus faciat: ſed id ob latrones periculi plenum.

44) Non contradicit his, quod habet noſter ſub num 62, Alexandriam inter et Damiatam quinque dierum iter eſſe, ſi quis citato equo feratur. Fines enim Aegypti multum verſus Orientem ultra Damiatam extenduntur, et modice ultra Alexandriam verſus occidentem.

45) Eſt prolixus geographus, innumeris locis citatus a noſtro, qui librum ſcripſit hoc titulo; *Giagraphia ſi Mârefat al boldan.* Vide Herbelot p. 439.

46) Hic quidem, *Gauf*, non dubitans praetulerim. Vult Ibn-Haukel, totam inferiorem Aegyptum hoc nomine, cujus ſcriptio incerta nobis eſt, dici: huic vero جوف, *vallis*, *depreſſa regio Aegypti*, aptius quam حوف.

Sic tamen multo latius patebit nomen, quam in nota 43 conjeceram. Forte et ambiguus ejus uſus fuit, ut mul-

(*) Vide quaeſtionem tertiam eruditis a Rege Daniae in Arabiam miſſis a me propoſitam.

multorum nominum geographicorum, quae ex appellativis propria facta sunt, angustior, ad eam solam regionem pertinens, cujus metropolis Bilbeis fuit, extremae earum quae a Nilo rigantur, latiorque, totam Aegyptum inferiorem complectens.

47) Ex hoc ergo usu vocabuli, Rif erit eadem quae Saïda, *ager cultus ab utraque parte Nili Cahira inde Assvanam*, oppositus montibus desertisque circumjectis. Non consentaneum sibi, sed contradicentem, aliterque de usu nominum *Gauf* et *Rif* tradentem Ibn-Haukelum citat Abulfeda; quod non animadversum a quibusdam nebulas offudit.

48) Id vult Ibn-Hhaukel: *plurimas Aegypti urbes sitas in Delta et Saïda.* Sunt nempe et aliae urbes in locis a Nilo remotis, canale rigatis, ut Fiuma, aut fontes habentibus, ut in Alvahatis, quae tanquam insulae sunt in deserto sabuloso; sed plurima pars urbium circa Nilum. Caeterum in vertendo sequutus sum lectionem Gagnierii, quam veriorem puto, في هذين, non codicis Parisiensis.

49) Μαρτύριον Graecis est, aut sepulcrum martyris, aut sacellum in ejus honorem conditum, idque vocabulum, de quo plura cupienti dabit Svicerus, Arabes مشهد vertere solent. Latius tamen nominis Arabici significatio patet, monente Herbeloto p.560, Imamorum quoque sepulcra complexum, quod plurimi eorum ferro aut veneno perierunt.

Hic ergo quaeri possit, sitne martyrium christianum an Muhammedanum? Pro christiano habuit, qui de eo audierat, ipse adire non potuerat, magnoque errore Syenen (Assevanam hodie) et Assenam confundebat, Sicardus in Nouv. Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus, T. II. p. 183. *Je quittay donc, non*

sans peine, la pensée d'aller à Assena qui est l'ancienne Siene, et aujourd'hui le terme d'un fameux Pélerinage dans la haute Egypte. J'y aurois eu la consolation de voir le reste de plusieurs monumens sacrez, qui sont encore de nos Jours des témoins, qui rappellent le souvenir de tant d'illustres confesseurs de la foix de Jesus Christ, qui y ont souffert le martyre sous l'Empereur Dioclétien. S. Helene leur fit bâtir une Eglise et deux tombeaux, qui se voyent à demie lieue de la Ville. Syenen si venisset, sine dubio vidisset, non christiana esse monumenta. Nempe, ut jam dxi, cum Syene confudit Assenam, ultra integrum gradum inde remotam, quam numero 53 habebimus, اسنا scriptam, juxta quam est *monasterium martyrum* sub Diocletiano in Thebaide occisorum. Vide Vanslebii *relation d'un Voyage en Egypte* p. 154. 405. 406. et Eusebii historiam ecclesiasticam libr. VIII. c. 9. Adiit postea veram Syenen et cataractas Sicardus alio in itinere, sed quid invenerit, referre non potuit, morte ex peste interceptus.

Ut autem pro christiano habebat Sicardus, ita sine dubio Muhammedano alicui sancto tribuit Abulfeda, ut fere in Aegypto Graeci, Christiani, Muhammedani, victoriae tanquam jure usi, mirabili syncretismo, aliena sibi monumenta, antiquiora etiam veterum Aegyptiorum, arrogant, suosque ibi deos Graeci, suos nostri et Muhammedani martyres inveniunt.

Martyrium nostrum vidit et descripsit, sed nesciens ab Abulfeda aut alio quoquam ejus factam esse mentionem, Nordenius. Eodem enim in loco, quem Abulfeda indicat, nempe, ut ex tabula Nili CXXVI discitur, milliari Gallico ab Austro Assevanae in Nili ripa Orientali ingens coemeterium invenit, cujus lapides inscriptiones babebant charactere ignoto, idque coemeterium in

ta-

tabula CXXXI delineavit, et pagina 202 his verbis descripsit: *à force d'avancer dans cette grande plaine, j'arrivai à un Cimetiére tres vaste*, (sic Abulfeda vocat, martyrium ingens) *et rempli de pierres, qui avoient toutes leurs Inscriptions: Je l'avois pris pour un Cimetiére des Turcs, quand j'y passois pour la prémiére fois; mais comme j'avois plus de tems pour le considérer, je remarquois bientôt, qu'il étoit d'une tout autre espece. Les tombeaux, presque tous semblables, n'avoient aucun rapport à ceux que je pouvois avoir vû ailleurs, et j'avois de la peine à me faire une idée des personnes, qui avoient été interrées dans ce lieu. Je dis à nôtre Valet Juif, qui lisoit le Turc et l'Arabe, d'examiner, s'il pourroit déchifrer quelque Inscription. Sa réponse fût, qu'il n'y avoit pas une lettre, qui ressemblât à celles des Turcs, ou des Arabes, et qu'il ne comprenoit rien à ce qu'on avoit écrit, Je lui recommandai de s'en informer, à fin d'apprendre au moins, quelle étoit la tradition du Päys; et on lui dit, que c'étoit là de Tombeaux de Mamelus* (i. e. Mamelucs) *qui avoient été tués lorsque le Calife entra en Egypte. - -* Satis stolida vulgus respondit, Mameluci enim Chalifis sunt seriores: id tamen liquet, pro coemeterio habitum esse bonorum virorum, qui pro patria occubuerunt, nec vero Muhammedanorum, sed antiquiorum, a Chalifis enim caesi dicebantur. Utinam vel unam inscriptionem delineasset Nordenius; legeremus forte, aut aliquem characterum antiquorum peritiorem interrogaremus de his, quae Judaeus legere non poterat.

Cum teste Strabone l. XVII. p. 1155. Diodoro Siculo l. I. c. 21. aliisque, multa Aegypti coemeteria honorem sibi adseruerint sepulcri Osiridis, mentionemque potissimi ex his coemeteriis cum Elephantine insula conjungat Strabo, cui e regione situm, seu potius subjectum est coemeterium Assevanense, suspicari incipiebam, esse

 unum

unum ex fabulosis Osiridis sepulcris, adeoque et Muhammedana religione, et Christiana, et Graecorum dominatione multo antiquius. Sed abjeci conjecturam has ob caussas. Primo non Elephantine sibi arrogabat sepulcrum Osiridis, nec Syene, sed Philae, teste Strabone, qui loco citato ita: *disputant de eo multi, maxime autem qui Phylas, supra Syenen et Elephantinen sitas, incolunt:* (οἱ τὰς φυλὰς οἰκοῦντες, τὰς ὑπὲρ Συήνης καὶ τῆς Ἐλεφαντίνης. L.XVII. p. 1155.) Philas autem inter et coemeterium Nordenii, novem sunt milliaria Gallica, et catadupa. Deinde non figuris hieroglyphicis inscripti sunt lapides sepulcrales, sed literis ignotis, unde aut ad aetatem Pharaonum non referenda, aut exterorum, non Aegyptiorum esse monumenta videntur.

50) Ego quis hic sit Rodainijus i. e. Rodainita, non expedio, donec novae quid lucis adfulgeat. Nomen رديني non vero martyris nostri, sed ipsius coemeterii juxta Assevanam, invenies quoque apud Nubiensem, Climate I. Sectione 4. versionis latinae pagina 15, (Arabicus enim textus paginas numeratas non habet.) ومن ارض الواحات الداخلة وعلي ديار مصر مدينة اسوان وانقوا والرديني *de tractibus Alvahatae remotissimae, et supra Aegyptum, sunt urbs Assevan, et Ancava, et Rodeini.* Notandum duxi, ne quis conjecturas tentans a corrigendo nomine faciat initium.

51) Describit eam Nubiensis Clim. II. Sect. 2. pagina versionis latinae 41. 42. textus Arabici 47. Nempe postquam de Ansana, quam in tabula Abulfedae sub numero 56 invenies, egerat, haec addit: وهناك بلاد صغار يكون بينها وبين النيل ميلان واكثر واقل ومنها النجاسته وهي قرية عامرة جامعة كثيرة الخصب والثمار ومنها مما يقابلها في الغربي من النيل بلد تسمي مسنارة ومنها مدينة الطحا وهي اسفل مدينة الاشموني i. e.

i. e. *sunt hic* (circa Ansanam) *aliqua oppida minora, plus minus duo milliaria a Nilo. Ex his est Nagasata, oppidum frequens, Moscheam habens, agris fertilibus fructibusque multis: porro e regione ab occidente Nili oppidum nomine Masnara: denique Tacha, infra urbem Aschmuni.* In delineatione Aegypti d'Anvilliana invenies illo fere loco *Taha el Modain*, ad canalem ex Nilo ductum eique parallelum, sub gradu latitudinis 28′, 28″.

52) Primo corrigo lapsum librarii. Legendum, ut verti, بقرب اسيوط. Deinde moneo, aut errare Abulfedam, aut *prope*, seu *non procul*, sensu satis lato poni, si vera est positio, quam utrique urbi adsignavit d'Anvillius in delineatione Aegypti. Osjutam enim sub gradu 27′, 25″ habet, integri gradus intervallo a Tacha.

53) Hanifitae, seu orthodoxi, nomen habent ab *Abu-Hanifa*, quod ipsum non nomen esse, sed cognomen auctoris sectae videtur, ab orthodoxia ipsi ductum.

54) Cum ex situ et descriptione, tum vero ex numero Alvahatarum, certum habeo, quod et d'Anvillius, atque ante eum Hasius in regno Davidis vidit, tres esse Oases veterum, quarum primam, oraculo Jovis Ammonis celebrem, Alexander Magnus adiit. Sed liceat mihi hic esse paulo copiosiori, hoc unum praefato, de nomine *Vahat* an *Levahat* ambigi, quam disputationem notae 56 servo.

Ante omnia de Alvahatis Arabes audiamus. Noster iterum illarum mentionem faciet p. 18. n. 46. quem non exscribo. Nubiensis autem, *Al* pro parte nominis habens, ideoque ubi articulum praemittere lubet الالواحات scribens, Climatis I. Parte 4, versus finem, pagina versionis latinae 18. 19. textus Arabici 22. ويتصل باسوان من جهة المغرب الالواحات وهي الان خالية لا ساكن فيها

قربها وكانت في زمن سلف معمورة والمياه تخترق ارضها وبها الان بقايا سجر وقري متهدمة لا تعمر وكذلك من ظهرها الي ديار كوار وكوكو لا تخلو تلك الارضون من حدايق نخل وبقايا بنا وحكي الحوقلي ان بها الي يومنا هذا معز وغنم. وقد توحشت وهي تتواري من الناس وتصاد كما يصاد الحيوان البري واكثر الواحات نازلة مع ارض مصر وفيها بقايا عمارة وسنذكرها فيما بعد بحول الله وعونه i. e. *vicina eſt Aſſevanae a parte occidentali Alvahata. Haec regio nunc vaſtata et ſine incolis, ſed fuit olim habitata. Perfluunt eam rivi, ſuntque adhuc in ea arbores relictae, et oppida diruta, quae non habitantur. Sic et a tergo hujus regionis usque ad Cavar et Cucu non deſinunt terrae palmetis et ruderibus aedificiorum notatae. Narrat Ibn-Haukel, eſſe in eo tractu in noſtrum usque tempus capras et oves, ſed quae ſilveſtrem jam induerint naturam, fugiantque homines, et a venatoribus ferarum modo capiantur. Maxima pars Elvahatarum inferius porrigitur, una cum Aegypto, ſuntque in illis rudera, de quibus deinceps volente deo.* Haec quidem manifeſte pertinent ad remotiſſimam verſus Auſtrum Oaſin, quae jam intelligitur cum regno Cucu tramite aliquo cultarum terrarum olim cohaeſiſſe, ſitaque fuiſſe e regione Aſſevanae.

Jam in Climatis ſecundi Parte quarta, p. 41. 42. verſionis latinae, 46. 47. 48. textus Arabici, ſic pergit:

ان في هذا الجزء الرابع من الاقليم الثاني مما تضمنه بقية من ارض الواحات بما اتصل بها في جنوبها من ارض الناجوين وبين الواحات وحدّ النوبيه ثلثه ايام وفي ارض الوحات يكون الثعبان ولا يكون البتّة في غيرها من الارضين ومن البحرين الي الجفار يومان ومن الجفار الي الواح ثلثه ايام لا ما فيها ومن البحرين الي مدينه سنتريه اربعه مراحل ومنها

ومنها الي البحر الشامي في جهه الشمال تسع مراحل ومنها الي جبل قلمري اربعه ايام ومن سنت ريه يسير من اراه الدحول الي ارض كوار وساير بلاد الاسودين i. e. (male enim vertit Gabriel Sionita) *in hac sectione quarta climatis secundi comprehenditur reliqua pars regionis Alwahat, quae versus meridiem ad regionem Taguitarum procurrit. Inter Alvahatas terminumque Nubiae sunt tres diaetae.* (hoc iterum de extrema Alvahata in climate primo sita, initio regionis, acceperim.) *In regione Alwahat sunt serpentes Togban dicti,* (incredibilis magnitudinis) *qui nullibi praeter hunc locum reperiuntur. Ab Ardain et Bahrain ad Gofar est biduum* (manifestum, Gofar hic non esse desertum inter Aegyptum et Palaestinam, quod jam habuimus, sed aliud ab occidente Aegypti, de quo dicam in notis ad paginam 15 Abulfedae) *et a Gofar ad Alvah triduum sine aqua. A Bahrain autem ad urbem Sant Riham* (Santariam alii appellant) *quatuor diaetae. Inde autem ad mare septentrionale* (i. e. mediterraneum, quod in Africa septentrionale vocatur. Gabriel Sionita, sui nunquam dissimilis, nulla prorsus sententia subjecta, mare Damascenum verterat, quasi Damascus, ipsa quoque شام dicta ad mare sita esset. Quid haec scribens cogitaverit, non expedio) *versus boream novem stationes, ad montem Kalmari quatriduum. Ex Sant Rijah si quis velit, intrabit terras Covar, et reliquas Nigritarum.* - - Ac paulo post de urbe Saul (صول) agens: وهذه القريه علي فم الخليج المسمي بخليج المنهي وهو الخليج الذي يتصل بشرقي ارض الواحات ويصرف في سقي كثير من الارض هناك ومن هذا الخليج احتفرت خلجان الفيوم ومن قربه صول الي اخميم يوم i. e. *situm est hoc oppidum ad os canalis, Menhi dicti, qui terris Alvahat vicinus ab oriente est, multosque in alios canales diductus regiones mul-*

multas rigat, ex quo et canalis Fijum egreditur. Ab urbe Saul ad Ichmim diei iter. De canali Fajjum rigante, infra plura; canalem Menhi facile invenies in delineatione d'Anvilliana, qui illum pro eodem cum canali Josephi habet. Est ibi nimis rectus, Niloque parallelus, quod et geographis Arabum contradicit, nec est naturae consentaneum, canales enim longos ducimus non recta linea, sed ubi montes et colles permittunt. Hic quidem canalis valde ad occidentem deflectit, ut infra videbimus, habetque unam Oasem ab Occidente, mediam puto. Nec vero eam rigat, forte aliquot dierum itinere ab hoc canali sejunctam.

Jam recentiorum aliqua colligamus, atque ante omnes d'Anvillii, quem hic aliquando describere, licet omnibus ejus librum ad manus esse cupiam, licitum esto. Sic ille in Memoires sur l'Egypte, p. 187. *Un mémoire dressé à Caire en 1701 par Mr. de Roule, et envoyé à Mr. de Pontchartrain, m'apprend, que trois jours de marche dans le desert et vers le Couchant en partant de Siut, font arriver à une montagne de sable, nommée par cette raison Ramlié, et que le quatrieme jour on entre dans le pays d'el-Ouah, ou al-Wah. Le lieu principal, ou la ville de ce Canton, est à une journée et demie de la Montagne, et son nom est, Hargué. M. du Roule ajoute un détail des lieux, que l'on rencontre dans un espace de trois journées depuis Hargué, sur la route qui conduit en Nubie, selon qu'un Scheik Nubien, qui avoit fait douze fois la même route, l'en avoit instruit. Cet el-Wah est une plaine, qui dans sa longueur du Nord au Sud, n'ayant de largeur qu'environ une demi-journée, est arrosée par des sources, que les habitans font couler sur leurs terres, qui rapportent de l'orge et du froment, mais qui sont principalement couvertes de dattiers.* Est haec sine dubio Oasis, seu Alvahata, media.

Wans-

Wanslebius in itinerario Aegypti manuſcripto, quod a Jobo Ludolfo deſcriptum ex dono Bütneri habet bibliotheca Goettingenſis academica, de Alvahatis ita. Pag. 35. *Die beſten gedörrten Datteln kommen insgemein von Wach, welcher Ort drey Tage landwärts über Sijut liegt, denn dieſelben ſind ſehr fleiſchhaftig und ſüſs, die andern ſind gegen dieſe zu rechnen herb und bitter.* (*) De media Oaſi eum loqui, ex ſitu manifeſtum. Idem p. 45. de eadem Oaſi media, iter ex Aegypto ad regionem Sennaar deſcripturus: *die Caravanen ſetzen entweder von Montfallot, oder Sijut, oder Girge aus, und halten ihr Rendevous zu Wach, ſo drey Tagereiſen über Sijut iſt. Von dar auf Meks 2 Tage, auf Schebb 3 Tage, auf Sellim 3 Tage, auf Moſchu 5 Tage, Dongala 5 Tage, in allem von Girge etwan 18 Tage. -- Das nächſte Land nach Dongala iſt Sennaar. -- Auf der ganzen Reiſe von Wach nach Sennaar bringen ſie drey Monath zu.* (**) Denique p. 84. *Von Wach kommen Roſinen und gute Datteln, auch Landwein, gedörrete Morellen und dergleichen.* (***)

Hisne conferenda ſunt, quae Siutae ſe audiviſſe teſtatur Paulus Lucas, de ruderibus ingentis in deſerto urbis? Sic ille in *Voyage fait en 1714. T. II. p. 79. Les Guides, qu'Omer Chelibi m'avoit donné, voyant avec quel*

(*) i. e. *Dactyli aridi praeſtantiores ex Wach adferuntur, regione triduo ſupra Siut in mediterraneis ſita: plus enim et carnis et dulcedinis habent, aliique dactyli, bis comparati, acerbi et amari.*

(**) *Montfallut, Sijut et Girge, terminus ſunt, unde agmina itineratorum proficiſcuntur, in regione Wach, tridui itinere ſupra Siutam ſita, congreganda. Inde ad Meks biduum, ad Schebb triduum, ad Sellim triduum, ad Moſchu quinque dierum iter, totidem ad Dongalam: adeoque inde a Girge 18 dierum iter. -- Proxima poſt Dongalam terra Sennaar. -- Totum iter a Wach ad Sennaar tres menſes abſumit.*

(***) *Ex Wach uvae paſſae, dactyli melioris notae, vinum vulgare, Armenia arefacta, aliaque his ſimilia.*

D

quel empressement je visitois toutes les cavernes de cette Montagne, me dirent, qu'à une journée delà on trouvoit les ruines d'une Ville superbe, qui paroissoit avoir été quarante fois plus grande que Siouth, qui est lui-même à peu près comme S. Denis, qu'on y voyoit beaucoup de Colonnes chargées d'hiéroglyphes, de Piramides égales à celles qui sont près du grand Caïre, sans parler d'un grand nombre de Grottes, plus belles et plus ornées de peintures, que celles que je venois de parcourir; que ces Monumens étoient près de la Mer, c'est à dire de quelque lac. Mais il me fut impossible de pouvoir y aller alors, et il fallut retourner à Siouth. Nihil me definire, sed modo interrogare, sciant lectores. Utinam quidem aliquis ex tot eruditis Aegyptum explorandi causa adeuntibus, Siutha in proximam proficisceretur Elvahatam, aliquidque inde certi referret, si nimis periculosum esset, hac via in Nubiam et Sennaar penetrare.

Haud dubie autem de Elvahata, et quidem infima, ea quam Alexander adiit, accipiendum videtur, quod idem Paulus Lucas habet in Tomo II itineris anno 1714 suscepti, p. 206. *Il y a à quelques journées de Fioum, dans le desert, un lieu de peu d'étendue, rempli d'une infinité de Palmiers, qui portent les meilleurs dattes de toute l'Egypte. Les Arabes, qui les cultivent, ont grand soin de les arroser de l'eau qu'ils tirent des Puits, qu'ils ont eu l'industrie de creuser dans ce desert, et ils payent en dattes le tribut qu'ils doivent au Pacha.*

Pocokius quae de Elvahatis habet, non excerpo, est enim testis nimis incertus, lecta in Europa ab auditis in Aegypto non distinguens. Indico tamen locum, T. I. §. 17. p. 83. 84. editionis Anglicae, inque germanica versione, Windhemiana, p. 137. 138. Breyeriana, p. 125. Confusius hic narrat. Id tamen, in Aegypto ut videtur auditum, habet, antea excerptis consonum, Nu-

bien-

bienses itineratores Aegyptum petentes post 14 dierum iter ad Elvahatam, seu, ut ipse scribit, *Elovah*, pervenire. Idem addit Caschisum regioni praeesse.

Jam his aliqua ex Graecis et Latinis, Alvahatas sub mutato Oasum nomine habentibus, comparemus. Ultimus, Herodotus l. III, 26. Oasim mediam descripsit, eandem cui Girge et Sijut e regione esse vidimus; Thebae enim Aegyptiae sunt, ex quibus Oasim hanc petit Cambyses. Oasim ab Ammoniis distinguit, septidui iter per deserta memorat: sed ipsa potius verba praemittamus, l. III, 26. Οἱ δὲ αὐτέων ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατέυεσθαι ἐπεί τε ὁρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωγοὺς, ἀπικόμενοι μὲν φανεροὶ εἰσι εἰς Ὄασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τής Αἰσχριωνίης φυλης λεγόμενοι ἐιναι. Ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερέων ὁδὸν ἀπο Θηβέων διὰ ψαμμου· οὐνομάζεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος κατὰ ἑλλήνων γλῶσσαν μακάρων νῆσοι· ἐς μὲν δὲ τοῦτον τὸν χῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμώνιοι, καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες, ἄλλοι ὀυδένες ὀυδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν περὶ αὐτέων· ὀύτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπίκοντο, ὀύτε ὀπίσω ἐνόστησαν. Λέγεται δὲ τάδε ὑπ' αὐτέων Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Αὐάσης ταύτης ἰέναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μεταξύ κου μάλιστα αὐτέων τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἄριστον αἱρεομένοισι αὐτέοισι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν καὶ ἐξαίσιον, φερέοντα δε θῖνας τῆς ψάμμου, καταχῶσαί σφεας, καὶ τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμώνιοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης: i. e. *Copias autem contra Ammonios missas, Thebis cum ducibus itineris profectas, ad urbem Oasin pervenisse certum est. Incolunt hanc Samii, qui dicuntur esse Aeschrioniae tribus; abest Thebis septem dierum itinere per arenas, vocaturque re-*

 gio

gio Graecorum lingua: insulae beatorum. In hanc ergo regionem exercitum pervenisse dicunt, deinceps autem quid de eo actum sit, nemo habet dicere, praeter Ammonios, et qui ex illis audiverunt; nam neque ad Ammonios pervenerunt, neque redierunt. Ammonii quidem narrant, Oasi profectos per arenas medio loco inter se et Oasim ingenti Austro moles arenarum ferente oppressos interiisse. Ita quidem Ammonii de exercitu. His ex verbis manifestum, Oasin et Ammonios ab Herodoto distingui. Nempe Ammonii incolae Oasis infimae, in qua templum Jovis Ammonis, quod expugnaturus Cambyses, deceptus forte ab Aegyptiis Ammonem suum salvum cupientibus, magnis ambagibus per mediam Oasin ad infimam duci exercitum jussit. Ad hanc autem mediam Oasin, quam Siuta tridui circiter itinere abesse audivimus, a Thebis septem dierum iter per arenas, sive quod septentrionalior esset, Siutaeque quam Thebis propior, sive dolo Aepyptiorum, per ambages ducentium. Aeschrioniam Samiorum tribum ignorare se fatentur commentatores, conjecturas faciunt, factasque repudiant: mihi quoque in mentem venit urbis *Aschmunein*, de qua infra, magnum tractum cognominem habente, Nilum inter easque arenas, ultra quas sita Oasis media. Ex hocne tractu Samii in Oasin venerint! Lapsusne sit sive Herodotus ipse, sive librarius, in litera R pro M scripta? Obstat conjecturae, quod ش (*Sch* Orientalium et Germanorum) Graeci plane non habentes, non per ΣΧ exprimunt, sed simpliciter per Σ. *Insulas* quod Graeci nominarunt beatorum, id plane ad morem Arabum, regionem cultam in mediis arenis insulam vocantium.

Insignis locus Strabonis, nisi quod vitio librariorum Ἀνάσεις scriptum est pro Αὐάσεις, l. XVII. p. 1140. (al. 791.) insularum etiam nomen habentis: *Αὐάσεις δὲ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὰς οἰκουμένας χώρας, περιεχο-*

ἐχομένας κύκλῳ μεγάλαις ἐρημίαις, ὡς ἂν νήσους πελαγίας, πολὺ δὲ τοῦτ' ἐστὶ κατὰ τὴν λιβύην. Τρεῖς δ' εἰσὶν αἱ πρόσχωροι τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐπ' αὐτῇ τεταγμέναι: i. e. *Avases Aegyptii vocant regiones habitatas, undique magnis desertis cinctas, ut insulas mari. Harum multas habet Libya, tres autem vicinas sunt Aegypto, illique attributae.* Idem pag. 1168. al. 813. *κατὰ τὴν Ἄβυδον ἐστὶν ἡ πρώτη Αὔασις ἐκ τῶν λεχθεισῶν τριῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, διέχουσα ὁδὸν ἡμερῶν ἑπτὰ ἐνθένδε δι' ἐρημίας, ἔνυδρος δὲ ἡ κατοικία καὶ εὔοινος, καὶ τοῖς ἄλλοις ἱκανή· δευτέρα δὲ ἡ κατὰ τὴν μοίριδος λίμνην· τρίτη δὲ ἡ κατὰ τὸ μαντεῖον τὸ ἐν Ἄμμωνι, καὶ αὗται αἱ κατοικίαι εἰσιν ἀξιόλογοι:* i. e. *circa Abydum prima est sic dictarum in Libya Oasum, septem inde dierum itinere per desertum: est autem locus et aqua abundans, et vino dives, nec aliarum rerum indigus. Secunda est juxta Moeridis lacum, tertia oraculo Ammonis proxima. Hae habitationes perquam bonae.* Hic autem videtur Strabo non nihil erraſſe, ſi Nubienſis, interioris Africae facile peritior, vera tradit. Oaſis circa Abydum vix poteſt prima eſſe, ſed media, eadem quam Herodotus deſcripſerat: ſecunda autem contra Moeridis lacum, et tertia Ammonis oraculo celebris, una eademque, niſi ipſam Fajumam magno errore bis enarratam ſemel ad Oaſes retulit. Quod idem p. 1196. (al. 839.) habet, *παραπλησίως δὲ ἀγνοεῖται καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ Ἄμμωνος καὶ τῶν Αὐάσεων μέχρι τῆς Αἰθιοπίας* (*ſimiliter incognita ſunt quae vltra Ammonem et Auaſes ſunt, vsque ad Aethiopiam*) ſummam quoque Oaſim, ſed ipſi, vt fatetur, incognitam, complectitur. Unicum adhuc locum deſcribo Strabonis, non quod eo carere nequeant lectores, ſed quia forte carere nolint deſcriptis reliquis: l. II. p. 192. 193. (al. 130.) *ἔστι δ' ὥσπερ καὶ ἄλλοι δηλοῦσι, καὶ δὲ καὶ Γναῖος Πείσων,*

σων, ἡγεμὼν γενόμενος τῆς χώρας, διηγεῖτο ἡμῖν, ἐοικυῖα παρδάλει. κατάστικτος γάρ ἐστι ταῖς οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῆ. Καλοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας οἰκήσεις οἱ Αἰγύπτιοι Αὐάσεις. *Est autem Africa, ut alii quoque tradunt, nobisque narravit, qui ipse ei praefuit, Cnejus Piso, similis pardali, interstincta maculis habitatis, deserto inaquoso inclusis, quas Aegyptii Avases vocant.*

Josephus quoque Oasis mentionem fecit in libro secundo contra Apionem, qui Aegyptium exsuere et Alexandrinus, id est, Graecus haberi cupiens, in Oasi natus erat. Verba sunt, c. 3. *ipse de se mentitus est*, καὶ γεγεννημένος ἐν Ὀάσει τῆς Αἰγύπτου, πάντων Αἰγυπτίων πρῶτος ὢν ὡς ἂν εἴποι τις, *cumque in Oasi natus, atque omnium Aegyptiorum maxime esset Aegyptius, patriam suam genusque ejuravit:* et c. 4. γεννηθεὶς, ὡς προεῖπον, ἐν τῷ βαθυτάτῳ τῆς Αἰγύπτου, *in intima, ut dixi, Aegypto natus.* Enotavi hoc fine locum, ut intelligeretur, Oasin non modo viciuam et attributam Aegypto fuisse, sed et incolas ejus stirpis Aegyptiae. Qui Aegyptia exquirunt, deberent sane vel nunc ad Oases penetrare, quod nemo recentiorum, quantum scio, tentavit, ac ne animo quidem volvit. Loquitur autem Josephus de infima, ut videtur, Oasi, ubi Ammonis oraculum fuit: in mediam pervenerintne, ut Herodotum narrare audivimus, Samii, an secus sit, nemo temere dixerit. Herodoto non ubique certe fides, maxime Graecos ornanti aut narrata referenti: nec tamen ubique mendax.

Curtius l. IV. c. 7. eam Alvahatam, in qua erat Ammonis oraculum, id est infimam, copiose descripsit. Eum quisque in manibus habet: id unum dico, aliqua ejus quae mendacia videbantur, propiora vero fore lecto, quem ipse

ipse non legit, quique illum non legit, Abulfeda. Sed de his deinceps nota 63.

Alios, qui ex antea dictis sua hauserunt, vt *Stephanum de urbibus* sub Αὔασις, excerpere supervacaneum. Hoc unum: Ptolemaeus pag. 104. Oasitas habet sub gradu latitudinis 29′ 30″, et p. 105. Oasin parvam sub 28′, 45″, Oasin magnam 26′ 56″. Sed latitudinibus terrarum incognitarum parum certa fides, videturque vltima certe Oasis magis ad Austrum semota esse, a Nubiensi in primo climate collocata. Suspicor autem Graecorum plerosque extremam Oasin ignorasse, quod eo usque non penetrarunt: unde jam modo duas numerant, modo inmam in duas dividunt, quo numerus constet.

In jure Romano, et historia ecclesiastica, Oases exilii locus, in quem, ut in insulas, rei deportabantur. Res ICtis nota, sed tamen aliquid de ea dicendum. Loca classica sunt, in Digestis, l. XLVIII, tit. 22. L. 7. de relegatione et interdictione, §. 5. *est quoddam genus quasi in insulam relegationis in provincia Aegypto: in Ovasin relegare:* - - et in codice libr. IX. tit. 47. L. 26. §. 2. *magistratus autem Alexandriae et Thebaidos solos jubet in Gypsum et in Oasin mittere, vel in sex menses, vel ad summum in annum. Quod si perpetuum sit exilium, neque in Gypsum mittere, neque in Oasin, neque in custodiam alterius provinciae* etc. Conferendus Brissonius de verborum ad jus civile pertinentium significatione, sub, *Ovasis.* Citat ille praeter aliquos jam supra nominatos, *Zosimum* libro V historiarum cap. 9. *Gregorium Nazianzenum* p. 161. editionis Hervagianae, deque Nestorio in exsilium Oasenum misso *Zonaram* T. III. Annalium p. 35. *Nicephorum* libr. XIV, cap. 35. 36. et ipsius Nestorii epistolam ex *Evagrii* libr. I. hist. eccles. p. 7. De his nonnihil monendum. Gregorius Nazianzenus Oasin vocans *ἀπάνθρωπον ἐρημίαν*, sine dubio erravit, si vertas cum

Bris-

Briſſonio, *vacua ab hominibus regio;* culta enim et habitata fuit Oaſis: ſed vertere praeſtat, *ab aliorum hominum commercio ſemota et ſejuncta regio.* Zonaras, *regionem triſtem Arabiae dicens*, in manifeſto tenetur errore geographico; nec enim orientalis Aegypti, quae Arabia dicitur, ſed occidentalis, id eſt Libyae, ſunt Oaſes. Majoris autem momenti geographo ſunt excerpta epiſtolae Neſtorii, quae loco citato Evagrius ſervavit. Primo ex illis liquet, eam Oaſin, in quam miſſus erat, *Ibin* proprio nomine dictam eſſe: in primis literis, Ὄασιν, τὴν καὶ Ἴβιν ἐκ θεσπίσματος βασιλικοῦ κατοικοῦμεν, et in ſecundis, ὀάσεως τῆς Ἴβεως ἀφανισθείσης. Mallem cum ſpiritu aſpero Ἵβιν ſcribere, eſt enim *Hibe*, ut jam ex Notitia Imperii enotavit Cellarius p. 70. praeſidium militare Romanum ad Oaſes pertinens. Haec non nova, ſed alia de Oaſi ſcribentibus, ſi recte memini, intacta. Blemmyes, Nomadico more viventes, incurſione facta in Oaſin, illam vaſtaverant penitus, Neſtoriumque ceperant, ſed magna humanitate cum aliis multis captivis dimiſerant, monentes, ut quam citiſſime poſſent in Aegyptum fugerent, poſt ſe enim venturos Mazycas. Ergo ea Oaſis, in quam relegatus erat Neſtorius, in Blemmyum et Mazycum vicinia fuit, unde valde meridionalem fuiſſe oportuit, Blemmyes enim circa Elephantinen et Philas. Forte ergo ne in mediam quidem, ſed in ultimam relegatus fuit, quam olim cultam, magnaque habentem rudera, nunc plane vaſtam eſſe, ex Nubienſi meminerimus. Ex his, qui Syriacorum manuſcriptorum copia in bibliothecis Vaticana aliisque abundant, hac occaſione quaerere liceat: habeantne Syrorum monumenta aliquid de hoc Neſtorii exſilio? et quo nomine Syriaco Oaſes vocent?

Addo Athanaſii loca de relegatione in Oaſes. Poſtquam in apologia, T. I. editionis Benedictinorum p. 316.

316. 317. dixisset, *Arianos plus fecisse, quam jusserat imperator, expulisse senes et episcopos* εἰς ἐρήμους καὶ ἀήθεις καὶ φοβεροὺς τόπους, *in horrenda deserta*, pergit: οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς λιβύης εἰς τὴν μεγάλην Ὄασιν, οἱ δὲ ἀπό τῆς Θηβαίδος εἰς τὴν Ἀμμωνιακὴν τῆς λιβύης ἀπεστάλησαν: i. e. *Libyes enim in magnam Oasin Thebaidis autem incolae in Ammoniacam* (i. e. infimam seu minorem Oasin) *mittebantur.* Idem p. 323. dicit, omnes in magnam Oasin relegatos esse, et p. 387. transportatos esse alios ἐις τὴν ἄνω Ὄασιν, in Oasin superiorem, alios in Ammoniacam, *nullo alio fine, quam ut in itinere per deserta perirent*, δὶ οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἵνα διὰ τῶν ἐρήμων διερχόμενοι τελευτήσωσι.

55) Ergo non canali e Nilo ducto rigantur, sed suis fontibus. Moneo hoc, ne quis Alvahatam infimam confundat cum Fijjum, aut mediam cum Aschmunein, quae regiones, inter Alvahatas et Nilum sitae, canalibus rigantur.

56) Huic tridui itineri concinunt recentiores: Graeci et Latini septidui iter habent, suspicor, ex historia Cambysis, a malis itineris ducibus per ambages ducti, aut non proximo ex loco, sed Thebis inde Aegyptiis, Oases adorientis. Forte hinc et in historiam Alexandri Magni aliquid peccati fluxit, nec tam diuturnum ejus ad patrem Ammonem iter fuit, quam proditum est. Septem ille dierum iter quam trium vulgari sane maluisset, omnia longinqua, ut patrem, mentiri gloriosus.

57) Cum Arabes saepe nominibus propriis articulum suum *Al* praeponant, in nominibus exoticis ab *Al* incipientibus nonnunquam dubitatur, sitne illud *Al* articuli Arabici, an pars nominis? Sic Alexandriam اسكندريه (*Ascánderia*) scribere solent, *Al* Graecorum per errorem pro suo articulo habentes. Multa sunt ejusmodi. Eadem lis nostro de nomine, Arabibus exo-

 tico.

tico. Auctor *libri medullae* Al pro parte nominis habebat, recte, si quid opinari mihi liceat non additis rationibus; Jacutus autem pro articulo, jubens, unamquamque harum insularum deserti singulariter *Vah*, tres insulas pluraliter *Vahat* dici. Mihi, illae partes verisimiliores: nomen vero puto *Levahat*, (لواحات) eique more Arabum Eliph prostheticum praemissum. Nec tamen cum Sicardo, quem Reiskius citat, pro plurali fracto nominis لوح habuerim, nec, ut ille, ex etymo Arabico catabathmos verterim; sed nomen puto verum et Aegyptium, cui Arabica derivatio non obtrudenda. Vide et bibliothecam nostram Orientalem T.IV. p.178.

58) Qui duas modo prodiderunt, extremam ignorarunt, quia nimis remota.

59) Prima, est ea quam Alexander adiit.

Ubi *cultissimam* in versione habeo, Reiskius nobis dat *pauperrimam*. Legitne اتفرها? an vertendo erravit? Lectionem certe codicis Parisiensis et Gagnier habet, et ob ea quae sequuntur, sine dubio est praeferenda.

60) Lectionis diffidia in notis textui Arabico subjectis indicavi: jam epicrisin addere liceat.

Ergo, ut a Gagnierii lectione ordiar, وحمامات سخنة, *thermae calidae*, ea quidem hactenus optimam fundit sententiam, ut thermas in Alvahata infima fuisse putem, aliisque auctoribus, sed rem in majus augentibus, compertum habeam. Curtius l. IV. c. 7. §. 22. *Est aliud Hammonis nemus, in medio habens fontem. Aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat, medio die, cum vehementissimus calor est, frigida eadem fluit, inclinato in vesperam calescit*, MEDIA NOCTE FERVIDA EXAESTVAT, *quoque propius nox ad lucem vergit, ex nocturno calore decrescit.* Ex his, nimis mirabilibus, si quid veri relinquitur, hoc est, thermas ibi esse

esse, quae media nocte valde videantur calidae, meridie autem minus, quam circumjectae arenae solis aestu accensae, calefactusque ab his aër, caloris habeant. Ergo non obstrepo lectioni: id tamen moneo, esse in ea aliquid redundans; *thermae* enim si sunt, non opus adjicere, *calidas* eas esse. Moneo hoc, non urgeo, nec enim verborum curiosus Abulfeda, quamquam nihil ita redundans apud illum me legere memini.

Lectio Parisiensis, خمات صخنة non modo bonam, sed et meliorem fundit sententiam, in versione expressam. Hoc unum praefari necesse erit, صخنة per Tsad aut lapsum esse librarii, frequentissimum librariis Arabum, ص pro س posito, aut صخن idem esse quod سخن *caluit*. De solo خمات per Cha scripto dispiciendum. خمّ est, *foetuit*: versio ergo verborum literalis, *foetentes calidae*, id est, *thermae foetentes*. Propria ac vera thermarum non paucarum descriptio, paene naturae historico ac medico digna: sunt quippe ex thermis non paucae, quae foetent, odorem ovorum corruptorum referente aqua. Rei medicae aut historiae naturalis mediocriter peritus nemo erit, qui id ignoret. Hanc lectionem vel eo argumento praetulerim, quod erat librariis naturae imperitis difficilior intellectu, unde factum, ut eam mutarent; atque quod ita naturae consentanea, ut vix videatur casu et errore librarii constitura.

61) Horum palmetorum supra p. 25. ex aliis mentionem fecimus.

62) Solebant nempe exsules eo mitti, qua de re pagina 32. 33. actum. Fertilis, sed seclusa a commerciis reliquarum terrarum regio; tristis erit habitatu: sua naturae dona aliis vendere non poterunt incolae, non peregrina emere; suis ergo opibus obruentur ad fastidium,

 alie-

alienis carebunt. Sibiria mirifice fertilis, ei tamen tristis victu exsilii locus: multo magis palmeta et agri culti, aliquot dierum desertis arenosis, per quae periculosum iter, inclusa.

63) Hispanus fuit, Cordubae natus, qui saepe ab Abulfeda citatur, (ut p. 9. Aegypti) scripsitque historiam gentium. Vide Herbelot. p. 730 et 1013. Huic historiae gentium aut multa admiscuit geographica, aut aliud opus scriptum reliquit, geographicum; ex quibus hoc verisimilius: in tabulis enim ipsis frequentissime gradus ex eo longitudinis et latitudinis sumuntur, quos in historico opere vix posuerit.

64) Arabice سمت legitur, ex quo mathematicorum nostrorum *Zenith* ductum. Scitu autem necessarium, سمت Abulfedae aliisque geographis non semper esse, quod mathematicis Zenith, sed jam eundem latitudinis gradum, jam eundem meridianum seu gradum longitudinis. Hoc non animadversum, licet sexcentis probari exemplis possit, miras peperit versiones, ut hoc ipso in loco Reiskianam: *in linea perpendiculari ad Osvan versus Orientem ait filius Saïdi esse viam itineratorum sacrorum per Aidzab* etc. quasi vero locus ab oriente Assevanae, seu ut Reiskius scribit Osvanae, et vero aliquot inde dierum itinere distans, eandem possit cum Assevana habere lineam perpendicularem. Verum Reiskius totum se dans philologiae Graecae et Arabicae, mathemata, quod ipse fateri solet, plane non attigerat; alioquin vel illud eum ab interpretatione ejusmodi dictum revocasset, quod forte puer audierat, *non duo homines idem Zenith habere.* Illi ergo ignoscendum: sed eundem errorem et alii commiserunt, quorum peccatum minus excusari potest, nisi sua a Reiskio habere se fateantur. Sed aegre illis facere nolim.

65)

65) i. e. Muhammedanorum, ex Africa menſe ſacro Meccam religionis cauſſa adeuntium.

Hae peregrinatorum viae notatu digniſſimae, quippe quibus regiones Africae et Aſiae remotiſſimae conjunguntur, maximaque orbis terrarum exercentur commercia, ut eas qui ignoret, commerciorum ignoret venas. Aliquae earum in delineationibus Aegypti melioribus notatae ſunt.

66) Vide num. 70. tabularum.

67) Ante omnia lapſum typographi in Arabicis corrigi velim, et ſcribi: هذه الطريق مع الطريق قوص Urbem Kos invenies in tabulis n. 45; ubi plura de via a Kos ad Kaiſar, mercaturaque, quae ibi exercetur, dicam.

68) Qui Aſſevana Koſam eunt, curſum Nili ſequentes, inter duo iter faciunt montium juga, Nilo prope imminentia et tortuoſa, quae oculis quantum fieri poteſt ſubjecit Nordenius, tab. C. CII. CIII. CXVII, (ubi ſub milliari 159 incipiunt montes *Elſelſele*, i. e. catenae, hic maxime ſpectari viſae) CXVIII. CXIX. CXX. CXXIII. CXXVI. CXXXIII. CXXXIV. Altera ab oriente via ita plana, ut vix rari aliquando montes adpareant, ſintque ſolis ortus et occaſus ac ſidera duces per aequor arenoſum. Nubienſis ſub climate 2. ſect. 5. ſtatim ab initio ſic eam deſcribit: *in deſerto Adab nullum certum iter, nec viam monſtrant, niſi montes, quamquam plerumque nec hi indicio ſunt, ſed ſtellae ſolisque curſus verſus occidentem.* Haec ergo per deſertum via, ſeu potius ipſum deſertum, nomen habet *Vadach*, *loci patentes libero ubique proſpectu*, a وضح manifeſtus fuit.

Male Gagnierius Vadach de via expeditiore accepit, vertitque: *appellatur autem ea via expeditior, quia ab illis montibus eſt libera, quae viam Kus implexam et difficilem reddunt.* Via per deſertum, in quo ſtellae in-

dices sunt itineris, non sane expeditior, quam per loca cultissima ab Assevan ad Kos. Propior est via per desertum, sed non facilior, nec Arabica verba id significant.

69) Vide et compara, quae de mensura Phari habet Nubiensis Clim. 3. sect. 3. p. 94. 95.

70) Verti lectionem Gagnierii. Altera codicis Parisiensis, quam in textu Arabico expressi, *sollicite observanda*, seu *periculosa*, ipsa quoque locum tueri potest. Plinius l. V. c. 31. §. 34: *Pharus -- e turri nocturnis ignibus cursum regens. Namque fallacibus vadis Alexandria tribus omnino aditur alveis mari.* Vide et Strabonem p. 1141, al. 791.

71) Narrationem fabulosam esse, nemo non videt. Nec tamen ita Abulfedam intellexerim, ut non pauci ex vulgi ore, non jam fabulosam narrationem, sed absurdissimum mendacium retulerunt, quasi naves in portu Constantinopolitano stantes conspici in speculo Phari potuerint. Naves Constantinopolitanae sunt, Constantinopoli Alexandriam tendentes: has vult, non interdiu, (quid enim tum speculo opus, cum oculis quoque nudis cernerentur?) sed noctu potuisse in speculo conspici, resplendescente a nocturnis Phari ignibus pelago, et speculo ita artificiose elaborato, ut naves adventantes proderet.

72) Varietatem lectionis notare liceat, sententia, ut mihi videtur, non diversa. وللاسكندرية, quod in codice Parisiensi inveni, vertendum: *Alexandriae est insula*, i. e. sita est Alexandria in insula sibi circumjecta, quam canalis, ab occidente urbis in mare influens, efficit. De insula enim, seu peninsula, portum objectu suo efficiente, accipi verba nequeunt, quia non est inter canalem et mare, sed inter portum et mare. Gagnier autem edidit, والاسكندرية, *Alexandria est insula*, eodem sen-

ſenſu: nec enim de ſola haec urbe intelligi poſſunt, ob ea quae ſequuntur, ſed de illa inter canalem Alexandriae, brachium Nili, et mare, inſula, in qua ſita eſt Alexandria, quam in delineatione d'Anvilliana expreſſam cernes. — Idem ſenſit conſultus a me Niebuhrius, locorum *αὐτόπτης*.

73) Vix opus videretur, de canali Alexandriae dicere, niſi Reiskius, neſcio quo fato, haec ita vertiſſet, ut offundere tenebras poſſit, „Alexandria quoque habet „inſulam arenae inter *fretum* Alexandrinum, vel inter „mare ſalſum,„ paucisque interjectis: „*fretum* Alexan„drinum, quod ad eam pertingit a Nilo.„ Quid haec ſcribens in animo habuerit, non conjicio, nec forte ipſe expedierit: ne tamen verſio viri, linguae Arabicae ita periti, ut comparari nemini ſui temporis poſſit, ſed nonnunquam feſtinantis, fraudi ſit lectoribus dubitentque de veriore, primo docendi videntur, خليج, quod plures quidem ſignificatus habet, *canalem* quoque ſignificare, atque in libris geographicis hanc canalis ſignificationem eſſe longe frequentiſſimam, in Aegypto vero ita propriam et unicam, ut qui vel nunquam Arabica didicerunt, ex ſolis Aegypti itinerariis ſciant, nomen noſtris literis varie expreſſum, **Chaliſch, Chaliz, Kaliz,** *Khalich*, *Kaliſch*, canalem ſignificare. Mirum, id hominem Arabice doctiſſimum eo loco fugere potuiſſe, ubi omnes, qui Alexandriam adierunt, canalem praedicant: ſed verbis intentus erat, non rebus. Eſt canalis, quem falſo quidem nomine *Cleopatrae* dicunt, non ab hac regina, ſed ab Alexandro Magno ductus, nonnunquam et ſine alio nomine ſimpliciter *Kaliſch* vocari ſolitus. Vide Nordenii itinerarium, p. 11. 13. 14. 19. *le Kaliſch ou le Canal de Cleopatre.* Hunc canalem intelligi, non aliquod *fretum*, quod quid hic ſit ne intelligo

qui-

quidem, res ipsa loquitur, et ea quae sequitur canalis descriptio.

74) Cum reliqua Aegyptus vineas plerumque non habeat, sitque vini inops, vini tamen Alexandrini mentionem injecit Athenaeus, Deipnosophiston l. I. p. 33. Vide Ius nostrum Mosaicum, T. IV. §. 190. pag. 75. 76. Olim ergo circa Alexandriam vineae fuerunt, in Aegypto rarissimae. Non memini me in recentiorum itinerariis quidquam de vineis Alexandriae legere: nec id mirum in ea vastitate, quam Turci Aegypto inde ab anno 1517 induxerunt. Vix quidquam circa Alexandriam tutum metu Arabum, ac debilitate aut fraude eorum, qui Sultani nomine rebus praesunt. Adde, vineis non fausta esse Muhammedanorum imperia. Quidquid sit, notatu dignum, ea in parte Aegypti, cujus vina laudat Athenaeus, adhuc Abulfedae tempore sub Muhammedanorum dominatione omnia vineis plena fuisse. Interrogatus a me Niebuhrius, quale reperisset solum circa Alexandriam, die 12. Nov. 1774 respondit: *arenosum, sed perquam fertile. Vineas se non vidisse, sed sativos agros, intraque veteris Alexandriae moenia nonnulla palmeta: nec tamen ideo obniti, quin Abulfedae tempore et vineas ibi fuerint.*

75) Adscribo quae habet Nordenius p. 13. itinerarii, et haec Abulfedae, et sequens Dafiri carmen illustratura: *En descendant la Colline nous entrâmes dans une Plaine toute couverte de brouffailles, qui ne portent que des Capres, et avançant d'avantage, nous nous engageames dans un bois, ou dans un forêt de dattiers. Leur fertilité fait voir, qu'ils se ressentent du Voisinage du Calisch, dont les eaux leurs sont portées par quelques canaux d'arrosement, pratiqués entre les Arbres. Nous traversâmes ce bois, et nous rencontrâmes enfin le Calisch. Les bords de ce canal sont couverts de differentes sortes d'Arbres* etc.

76)

76) *veniunt*] Proprie et ad verbum, *veniunt adventantia*, ſeu, *venientia*. Sed id latine exprimi opus non putabam, maxime cum ſit a poëta rhythmi cauſſa poſitum, ut verſus exeat in طا. Alii interpretes, fateor, curioſiores verbi ita poſiti: Gagnier, *venit hilaritas cordi tuo adventans*, Reiskius, *per quem legatus gaudii venit in cor tuum viſitatum*.

77) Proprie: *horti, in nautarum viridaria*. Verba nec Gagnierio nec Reiskio intellecta. Multum olim in canali Alexandriae navigabatur, cum ante circumnavigatam Africam Indiae Europaeque merces permutaret. Ergo in eo innumerae inter nemora et hortos cymbae: jucundum, ac pictore poëta dignnm ſpectaculum. Iam ergo hortos dicit nautis cedere in viridaria et delicias.

78) Nolint lectores aegre ferre, me ita vertere, Golio hanc ſignificationem non habente, ſed aliam, quae ipſi Reiskio fraudi fuit. Nemo Arabicae linguae peritus ignorat, جدول, quod ſingulariter hic habet Gagnierius, pluraliter جداول Pariſienſis, *tabulas* ſignificare, atque, ut exemplo utar, jam de *tabulis geographicis* poni, jam de *aſtronomicis*. Hunc ſignificatum, ut omnibus notum, omiſerat Geuharius, ex quo ſua Golius hauſit, unde fit, ut et apud Golium deſideretur. Jam rivum, fluvium, aequor aquae, tabulae, in qua ventus lineas ducat, comparant poëtae Arabum. Inſigne exemplum habebimus num. 49. pag. 20, ubi poëta juſto artificioſior hoc quoque comminiſcitur jejunum lectu, pluviam addere puncta vocalia. Hoc, ut dixi, minutum, reliqua imago pulcra. Jam cum forte Geuharius moneret, جدول *tabulam* poëtice de rivis poni, Golius in lexico ſcripſit, جدول *rivus*, *rivulus*. Atqui aeque bene et fluvium, et majus aquarum aequor, et ut hic, canalem deſignare poterat, nec vertendum erat, *rivus*, niſi imaginem poëticam per-

perire velles, ſed *tabula.* Golium tamen hic ſequutus Reiskius: ſed veriora habet Gagnier.

79) Ignoſcant lectores, quod eteſias poſui, ubi Boream invenient. Aeſtivis menſibus Aegyptum perpetuo perflat Boreas, isque eo tempore nomen eteſiarum accipit. Hoc, ut jucundum, poſui: at Boreae nomen nobis horridum totam turbaturum erat imaginem poëticam. Alia eſt apud alias gentes ventorum natura: Zephyri nobis et Virgilio molles, frigidi Homero: ſic Boreas trux nobis, jucundus Aegyptiis, ſed apud illos eteſiae dicendus.

80) Palmae ab eodem vento, qui canalem ſtriis variegabat, agitatae, nutante vertice ſimiles dicuntur pulcris puellis dormitantibus, ac capite nutantibus. Ipſa haec dormitationis imago jucundi quid in puella habet, invitatque ad accedendum. Puellas palmis, palmas puellis comparare amant orientales. Vide Cantic. VII, 7. 8. et Bibliothecam noſtram Orientalem T. VII. p. 171-173.

81) ولبس vitium typographicum. Corrige ولبسن

Addo verſiones carminis Gagnierianam et Reiskianam, a quibus cur alicubi diſceſſerim facile intelligent linguae Arabicae periti, comparata canalis deſcriptione, quam nota 75 excerpſi: Arabica qui non intelligunt, guſtu arbitrentur, quid horum malint poëtam Arabicum ſcripſiſſe. Ergo Gagnierius ita:

Ibi vitam degis oculo tuo adſpectu jucundam,
Ibi venit hilaritas cordi tuo ſe inſinuans.
Eſt locus concinnatus inſtar viridantis ſuperficiei et tabulae
Super quam pinxit manus Aquilonis lineas aurae refrigerantis.

Pal-

Palmae quasi collo cutis mollissimae pulcherrimo adornatae sunt,
Et dactylis suis ut totidem monilibus vestiantur.

Reiskius, sed de medio hemistichio fassus, illud se utcunque vertisse, corruptum enim videri in Arabico:

Vespera, quae offerebat oculis tuis adspectum
Per quem legatus gaudii venit ad cor tuum visitatum.
Hortos, ut vernans lanuginis, et rivulum
Super quo pinxit manus septentrionis undulantes strias,
Et palmas, ut turgentes carne pulcras puellas, quae comparere suo in mundo cum voluerunt,
Torques suorum florum induerunt.

Mirum, talia ex Arabicis effici potuisse, idque ab interpretibus linguae doctis, et qui prosaica Abulfedae plerumque bene verterunt.

82) Sicardus, qui ipse Damanhurae fuit, saepiusque ejus mentionem facit, describit, ut sitam 12 aut 15 milliaria a lacu nitrario minore, cujus natrum in illam deportetur ibique asservetur. (Memoires de la Compagnie de Jesus, T. VII. p. 65-69.) Ipse putat esse Hermopolin parvam, quod et sequutus est d'Anvillius p. 70, ex Vanslebio sumtum. Miror, cur non potius Menelaum, metropolim nomi Aegypti ab ea dicti, cujus et situs convenit melius, et quodammodo nomen, mutato L in R, et praeposito, de quo deinde dicam TA, in *Damanhur* superesse videtur. De situ ita Strabo l. XVII. p. 1155. *ὑπὲρ τῆς Μωμέμφεως εἰσι δύο Νιτρίαι, πλεῖστον νίτρον ἔχουσαι, καὶ νόμος Νιτριώτις. -- Πλησίον δὲ καὶ ἐνταῦθα πόλις Μενελάος.*

Menelaus si est Damanhur, jam non mirabimur, plures deinde Damanhuras memorari: Menelai enim nomen, non Graecum puto, sed Aegyptium, aque Graecis arreptum pro more gentis, ut sua ornarent; pluribus urbibus commune.

Haec cum scripsissem, Copticaeque aliquid opis desiderarem, interrogavi Copticarum literarum doctorem primarium, quem in amicis numerare mihi contigit, Woide: isque literis die 24. Dec. 1774 ad me datis haec fere respondit. *Literam* D, a qua Damanhur incipit, *Aegyptiis peregrinam esse, ita tamen, ut pro ea* T *substituant: sic eos habere* ΔΙΑΒΟΛΟΣ, *ejusque loco* ΤΙΑΒΟΛΟΣ. *Ergo si vocabulum Coptice scribere velis, pro* DA, *substituendum esse* TA *vel* ΘΑ. *Posterius*, ΘΑ, *in dialecto communi usitatum esse*, TA *in Sahidica*, *idemque significare*, *quod Gallicum*, celle, *ante genitivum, e. g. Matth.* I, 6. ΘΑ ΟΥΡΙΑΣ, celle d'Uria, *i. e. uxor Uriae. Nomen* BAKI, *urbs*, *femininum esse*, *posse ergo et*, ΘΑ, *ad urbem referri*, *ita ut* ΘΑ ΔΑΟΥΙΔ *sit*, *urbs Davidis.* MA *in utraque dialecto Coptica* LOCUM *significare*, *indeque fieri*, *ut multa nomina geographica a* MA *incipiant. HUR significare*, *tremere*, *ergo* MANHUR *esse posse*, *locum horroris*, Haec invidere lectoribus nolui, partim ea quae scripsi confirmantia, partim novae quid lucis spargentia. Menelaum a Graecis Aegypto obtrusum arbitror, ob qualemcunque nominis consonantiam, fere ut nostri Ulyssen Homericum in nomine *Ültzen* repererunt, nec poëtae modo quibus id facile dandum, sed et historici.

83) بحيرة, varie adpellatum, *Bahaire*, *Bucheire*, *Bahire*, plurium in Aegypto regionum nomen est, quas distinguere geographum oportet. Hic quidem *Buheira* aut

aut *Buheire*, eſt Nitriotis veterum, regio ſtagnis nitrariis circumjecta, indeque nomen (*mare parvum*, *ſtagnum*) accipiens. Qui ipſe ibi locorum fuit, non lecto Abulfeda, Sicardus, „*Damanhour*, *Capitale de la Province Baheiré, autrefois Nitriatique.*„ Nouv. Memoires de la Comp. de Jeſus, T. VII, p. 65. Niehbuhrius in delineatione brachiorum Nili, اقليم البحيرة, ſeu, ut latinis literis ſcribit, *Baheire.*

84) Verbo tenus: *illi eſt canalis Alexandriae.* Non quidem ad ipſum hunc canalem ſita Damanhura, ſed tam ab illo prope, ut ſuum habere, eoque uti in commerciis potuerit. Pleraſque Aegypti delineationes conſulens, aut non intelliges Abulfedam, aut erraſſe putabis: nec opem hic tulerit reliquis omnibus praeſtabilior d'Anvilliana, quae Damanhuram ad canalem quidem e Nilo ductum, ſed ad alium, habet. Plane autem cum Abulfedae deſcriptione concinit Niebuhriana brachiorum Nili delineatio, quam poſt paginam 88 tomi primi itinerum invenies. Ipſe quidem Damanhuram non adierat, ſed ex ſocii itineris, Forskalii, relatione ponit dimidio circiter milliari germanico a canali Alexandriae. Ad urbem ſic ſitam, commercia exercentem, ſine dubio pertinebat canalis, quo tempore fervebant commercia, illiusque erat.

85) Contra morem meum adjeci verſionem orthographiae, ut notam k textui Arabico ſubjectam explicandi locus eſſet.

Damanhur urbem plerique vocant, ac nuper quoque, qui eam, ut dixi, adiit, nomenque ab incolis audivit, Forskalius. Paulus Lucas exiguo diſcrimine ſcribere ſolet, *Damanehur.* Guilielmo Tyrio, quem ex Reiskio citabam, eſt *Damanhut*; ſed ſuſpicor, lapſum

 edi-

editorum ſubeſſe, Guilielmumque *Damanhul* ſcripſiſſe, qua de re diſpexerint, quibus ad exemplaria manu ſcripta acceſſus. Vix enim mihi ſuſpicionem excutio, *Menelai* nomen in *Damanhul* vel *Damanhur* latere.

Codex Pariſienſis nomen, ut reliqua urbium majorum, rubris ſcribit literis. Oculi me fallebant, cum primum inſpicerem, nec forte nunc ſunt in minutis ductibus ſatis fidi. Sed quantum illis cernere poſſum, librarius nomen ita ſcripſit, ut ſequens orthographia jubebat, دمنهور, ſed ab ea diſſentiens literae Nun triplex punctum impoſuit, ſubjecitque ductus Schin minutiſſimum referentes, et punctum diacriticum literae Nun habentes. Forte ergo voluit, دمنشهور *Damanſchehur*. Recte eum ſi intellexi, quod aliorum definiatur arbitrio codicem inſpecturorum, debeo Sicardo: is enim, quoties de urbe noſtra loquitur, ſemper nomen ejus *Damanchour* ſcribit, quod primo pro vitio typographico habebam, deinde continuo recurrens convenire cum codice Pariſienſi intellexi, ſuſpicarique coepi, diverſe nomen urbis adpellari, *Damanhul, Damanhur, Damanſchur*.

86) Forskalius. qui ipſe Damanhuram noſtram adiit, alio eam cognomine adpellat, دمنهور البحيرى *Damanhur El Bähäire*, i. e. Damanhuram Nitrioticam. Vide Niebuhrii itinerarium T. I. p. 92. num. 40. Habetne utrumque cognomen? an vera ſuſpicio, quam nota ſequente promam?

87) Haec, quae de triplici Damanhura habet noſter, ſumſiſſe videtur ex Jacuti libro homonymorum, ſaepe alias citato: vereor autem, ne hic aliquid erroris in transſcribendo admiſerit. Damanhura inter Cahiram et Alexandriam ea ipſa eſſe videtur, quam hucusque de-

ſcri-

ſcripſerat. Forskalius certe pedeſtri itinere Cahira Alexandriam petens eam in via attigit, notavitque, computari hic $\frac{2}{3}$ viae Cahira Alexandriam. (*Bis hieher rechnet man $\frac{2}{3}$ des Weges von Cahira nach Alexandrien.* Niebuhr. T. I. p. 92.) Eſt et hoc ſuſpectum, quod primae Damanhurae cognomen *El-Vachſch*, ſecundaeque *El-Vachſchi* tribuitur, idem pene, ac vix urbibus diſtinguendis aptum. Quid ſi Jacutus de triplici Damanhura loquens primo loco commemoravit urbem Graecis dictam *Menelaum Marmaricae*, quam rectiſſime vocaveris, *Damanhuram deſerti*: ſecundo loco *Menelaum ſeu Damanhuram Aegypti*, eam ipſam, quam hucusque deſcripſerat Abulfeda, itinere diei ab Alexandria, bidui a Cahira ſitam. Forte nec cognomen *Elvachſchi* niſi per errorem ei dedit, cum incolae eam diſcriminis cauſſa vocent *Elbehaire.*

88) i. e. *Damanhurae prope Schobram.* Hanc in ſuo diario habet Forskalius. Cahira Alexandriam proficiſcenti primo occurrebat pagus aliquis, qui nihil ad nos, deinde ſecundo loco شبرة المكاسة, *Schubra El-mäkaſä*, tertio *Damanhur.* (Niehbuhrii itinerarium T. I. p. 91. n. 2. 3.) Alia paulo via cum Cahiram rediret, prioris urbis nomen ſic audiebat ſcribebatque, اشبرة المكاسة *Schübrat el Makaſe.* (ibidem p. 94. n. 68.)

89) Hic martyr quis ſit, ignoro; forte Graecus aliquis Menelaus, Aegypto pro more Graecorum obtruſus, cujus ibi ſepulcrum eſſe fingebatur.

90) Duplicari V voluit noſter, *Fovva*, in orthographica literarum recenſione ſeribens, *Vau cum Teſchdid*: nec tamen video ita a recentioribus ſcribi. *Foüa* eſt d'Anvillio, *Fûe* Niebuhrio, (vide ejus itinerarium T. I, p. 85-93.) *Füa* Haſſelquiſto, *Fuwa* Wanslebio, Breidenbachio, ut monuit Niebuhrius, *Voy.* Sita eſt ad bra-

brachium Nili quod Raſchidae in mare influit, ab Oriente, paulo ſupra Deirutam, ſub gradu latitudinis 31. 10′ Sequor Niebuhrii delineationem, quia haud procul inde Deirutae, elevationem poli obſervavit. T. I, p. 57.)

Fere e regione Fuae ducitur e Nilo canalis Alexandriae, teſte Wanslebio, in itinerario mſcr. p. 25. Idem et p. 37.' Fuvam a bonitate malorum Punicorum aliorumque pomorum laudat; ſed haec de ſoli ubertate, aliaque nonnulla, ut nomen urbis hodiernum Graecum, Metelis, et Copticum Meſſil, legi poſſunt in edito ejusdem auctoris itinerario, *Relation d'Egypte*, p. 171. 172.

91) *adhuc*] Secutus ſum lectionem Gagnierii. Pariſienſem verteres: *in libris antiquis mentio.*

92) Jam monuit d'Anvillius p. 97. proxime ſitam videri a Peluſio, in cujus quodammodo locum ſucceſſerit, Coptis vocari Baramum, non commemorari ante ſubjugatam ſub Omaro Chalifa Aegyptum, ſed deinde in hiſtoria belli ſacri frequentem ejus mentionem fieri. - - Eſtne *Paremphis* Stephani? Verum haec ubi ſita fuerit, ipſe Stephanus non indicavit.

93) *Caſium* urbem veriſimiliter interpretatur d'Anville p. 98. Situs locorum convenit, ac ſaepe ab Orientalibus S in T mutatur. Catiae iterum mentionem facit noſter p. 14. ubi maximum et celeberrimum dicitur in deſerto Gofar hoſpitium.

Haec omnia Damiatam inter et Raphiam, maxime inde a Tine ſeu Peluſio, nobis fere incognita, quia Europaei ex Aegypto Palaeſtinam, aut ex Palaeſtina Aegyptum adeuntes, raro ſolent terra iter facere, latrociniis intutum, et moleſtum ferventibus arenis. Adiiſſe tamen videtur, ſed ſolum montem Caſium deſcribens,

nihil

nihil de urbe habens, Georgius Sandys. Vide *a Relation of a Journey begun 1616. the third Edition 1632*, p. 137.

94) Galenus ubi mortuus sit ignoramus. Poterit ergo sibi Catia ejus sepulcrum arrogare. Suspicor tamen, Ibn-Haukel errasse, aliumque multo majorem virum in vicinia sepultum, qui plures occiderit, quam servavit medicorum ullus, cum Galeno confudisse. In Casio quippe monte ubi in mare procurrit, sepultus Pompejus M. Vide Strabonem libr. XVI. p. 1102. infima, aliis 760.

95) Vide notam 63.

96) Circiter XV milliaria Germanica: uni enim gradui $66\frac{2}{3}$ dare milliaria Arabes solent.

97) *Amru filius As*, coaevus Muhammedis, primo ejus irrisor, deinde assecla, duxque fortissimus Arabum, qui sub Omari Chalifatu Aegyptum devicit. Nomen ejus hic et p. 28. scripsi عمر, ut in codice Parisiensi reperi: veriorem scriptionem puto, quam ex suis codicibus expressit Gagnier, عمرو, idque vel hac de caussa, quod fabulantur Arabes, Hierosolymam expugnaturo Amru a Graeco praedictum, urbem captum iri ab aliquo cujus nomine tres literae continerentur, ideoque cum quatuor literas haberet ipsius nomen, arcessivisse urbi expugnandae ipsum Chalifam Omarum, cujus nomen عمر est trilitterum. Sunt hae naeniae; honoris caussa Chalifam venire voluit dux stipendiarius, nec blandiendi insuetus: indicant tamen, quid inter Chalifae et ducis nomen interfuerit, atque hoc quatuor literis Amru scribi oportere.

98) Verti, ut habet Gagnier, عنه. Lectio Parisiensis, quam Arabice expressi, عنها, quod nollem sine

 ne-

necessitate quidquam in edendo mutare, vertenda, *quibus deus delectetur*, i. e. illis faveat, incluso quoque Amru.

99) Id si veritus est Omar, aeque stultus fuit, ac cum Amruo duci, bibliothecam Alexandrinam servare cupienti, Johannique grammatico donare, haec barbara respondit: *si libri ejus bibliothecae cum libro dei congruant, supervacaneos esse; si aliena contineant, noxios, Cremari opportere!* Ne per canalem angustum quindecim milliarium Germanicorum longitudine, medias inter deserti arenas Graeci adnavigarent, diriperentque sanctos itineratores, verendum non erat. Sed potuerunt alia impedimento esse, situsque locorum et aequilibrium aquae non annuere. Caeterum hic canalis, quem animo destinasse dicitur Amru, distinguendus ab aliis, qui ex sinu Arabico ad Nilum ducti sunt.

100) Vide de ea d'Anville p. 39-45. et Niebuhrii itinerarium T. I. p. 78.

101) De hoc Aegypti rege vide Herbelotum p. 246. Successit patri suo, anno Hegirae 615, Christi 1218.

102) De hac urbe, quae et *Aschmum*, et *Aschmun Tannig* dicitur, vide tabulas num. 64. Nonnihil de illa jam invenies num. 45. Brachium Nili orientale primo Aschmunam praeterlabitur, deinde influit in lacum Tennis, de quo plura sub num. 65. tabularum, pag. 32.

103) Hic ab utroque, Gagnierio et Reiskio, recedenti ratio reddenda; quod antequam faciam, corrigendus librarii error, qui nomen Damiat (دمياط) post حامرها omisit.

Duplex ergo est lectio,

1) codicis Parisiensis لما حاصروا دمياط. Haec vertenda, *cum obsiderent Damiatam:* obsidebant autem, non Franci, sed Muhammedani, ipseque adeo Malec Camel, a Francis eam recuperaturus, quod disces ex Herbeloto. Haec obsidio cum diuturna et difficilis esset, securitati exercitus sui, si quid adversi accideret, et commeatuum prospiciens, Mansuram muniverit.

2) Gagnierii lectio haec est لما حاضروا الفرنج دمياط: Verti non debuisset, ut fecit Gagnier, *quo tempore Al-Frang Damiatam obsidione cingebant*, حاضر enim significat, *praesentem esse, alicui e regione esse*, non, *obsidere*. Verterim potius, *cum in proximo Franci Damiatae essent*, i. e. cum Damiatam tenentes ex ea Aegypto imminerent. Sic, quod claustra Aegypti in potestate essent Francorum, hoc eis fortalitium opposuit.

Reiskius vertit, *ad refraenandos Francos Dimiatham obsidentes.* Quid legerit, حاصروا an حاضروا pro certo dicere nequeo: historiae quidem contraria ejus versio videtur, nisi forte *obsidere* illi idem est, quod *tenere, in potestate habere.*

104) Hic nonnihil habet Reiskius, in codice Parisiensi et editione Gagnierii desideratum: *ita urbs est sic dicta in Sindia, alia in tractu Wasethae, alia quam Thogtekin filius Ejubi condidit in al Jamana, ibique mortuus est. Hae urbes ut omnes habuerunt auctores summos principes, sic pariter omnes dirutae perierunt.* -- Reiskium autem cum cito, monendum, descriptionem Mansurae apud eum non hic legi, sed in ipsis tabulis, p. 201. T. IV. Magazini Büschingiani.

105) Ad verbum: *de eo quod est e regione Mansurae, est oppidum Gaugar.* Nempe non est recte oppositum, sed, ut sumere videtur geographus, oblique; interjecta *Talcha*, (urbe an pago?) Didici ex Niebuhrii itinerario T. I. p. 78.

106) Quem vix dum citavi, Niebuhrius literis Arabicis كوكر, nostris *Ghoghur* scribit. Ergo in hoc nomine ج non ut G sibilans, sed ut nostrum adpellandum. Sic recte scriberes, ut Niebuhrius fecit, كوكر, Abulfedae autem tempore vetus orthographia adhuc servata. Nisi forte duplex est nominis appellatio.

107) *duplicis Nili*] i. e. duorum Nili brachiorum. Ne vitium typographicum hic suspicentur lectores, moneo, me edidisse, ut in Parisiensi reperi, Gagnierianam autem editionem habere faciliorem lectionem, النيلين نيل, ad verbum, *duorum Nilorum*, *Nili Aschmun* etc. Utriusque lectionis eadem sententia: Parisiensis aut elliptica, aut manca altero نيل omisso ob similitudinem cum praecedente نيلين.

108) *Baschmur*] Invenies in d'Anvilliana delineatione, nisi quod ibi, t pro r posito, quod in latinis literis facile accidit, Baschmut invenies. Vide et num. 64. ubi Aschmun-Tinnig metropolis Baschmurae dicitur.

109) Est portus sinus Arabici celeberrimus, non in Aegyptio sed in Arabico litore situs, de cujus latitudine graduum 28′ 12″ nunc demum post varias aliorum dubitationes, quas ex d'Anvillio disces, certos nos facit *αὐτόπτης* Niebuhrius. Vide eum Tom. I. itinerarii p. 259. atque descriptionis Arabiae tabulas XX et XXIII. Non ad Arabiam retulit, sed Aegypto attribuit Abulfeda, quod portus esset Aegyptiorum, ac forte eo tem-

pore

pore regibus Aegypti ſubjectus: unde et in Arabiae tabulis omiſit.

110) Ex lectione Pariſienſi *portus* اهله *populi ejus* ſc. Aegypti, (nec turbet lectorem ſuffixum generis maſculini, ſaepiſſime enim noſter nomina urbium regionumque maſculinam terminationem babentia ut maſculina conſtruxit): ex varia lectione a Gagnierio praelata, *portus* اهل مصر *populi Aegypti*, eadem manente ſententia.

Reiskius in Lugdunenſi quoque codice اهله legens, aliter vertit, *item oth Thur*, *emporium hominibus celebre et foro.* Nempe appellari voluit آهِلَة *populoſus*, atque سوق, quod plura ſignificat, plateam, forum, nundinas, mercatum annuum, *forum* vertit, melius ſane quam Gagnierius, *habet plateam.*

111) Nempe ſi litus legas: Peninſula enim illa, in cujus circiter medio ſita Tor, ſinu Heroopolitano et Aelanitico includitur, ad quorum extremitates Kolzom et Aila ſitae.

112) Diſtingui jubet noſtram Tor, a Tor Sinai, quod eſt monaſterium Catharinae. Vocat illud, *monaſterium ibi*, i. e. in praedicto monte Sinai, aut in ejus vicinia ſitum. Mons S. Catharinae videri Torae poteſt, eminens ſupra montes alios, ut diſces ex Niebuhrii itinerario T. I. p. 259. et tabula LI.

113) Intelligi videntur ſaxa corallina, alte in mare procurrentia, quae refluxus tempore vix ac ne vix quidem mari teguntur. Sic de illis Niebuhrius T. I. p. 259. *der Wind war uns ſo günſtig, daſs wir ſchon des Nach-*

 mit-

mittags um 3 Uhr bey Tör hinter einer Klippe oder so genannten Corallenbank, die bey der niedrigsten Ebbe nur eben mit Wasser bedeckt wird, in $6\frac{2}{3}$ Faden vor Anker legten. Delineatum hoc saxum in mare procurrens videbis in tabula adjecta LII, intelligesque statim nostrum.

Hocne saxnm, obiectu suo portum efficiens, in animo habuit Sicardus? cum in *memoires des Missions de la Societé de Jesus* T. VII. p. 21. haec scriberet: *j'aurai occasion de parler du Mole, qui forme le port de Tour. Je Vous dirai seulement de ce dernier, que toutes les Puissances de l'Europe ne pourront faire un pareil ouvrage.* Facile assentior, ut nec omnes Europae reges unicum montem Bructero similem construere possent: sed non debuisset ea ratione admirationem et exspectationem provocare.

114) De regione *Fijjum, Fium*, vel, vt noster adpellari vult, *Fajjum*, vide tabulas num.58. Fluvius Fiumae, seu canalis ex Nilo ductus, Fiumam rigans, quem in delineatione d'Anvilliana ab occidente Nili inde a gradu latitudinis 27'. 55" usque ad Fiumam lacumque Charonis expressum videbis, nec in aliis bonis delineationibus desiderabis, alio nomine jam بحر يوسف *Bathr Joseph* dicitur, i. e. *mare* seu *Nilus Josephi* (Nilum enim suum Aegyptii *mare* vocant,) jam خليج يوسف *canalis Josephi*, Gallis interdum, *Fleuve de Joseph.* Aegyptii nostri temporis maxima fere et utilissima Josepho, cujus unius ex summa antiquitate apud illos remansit memoria, tribuere soliti, narrant, Josepho senescente eos, qui fortunae tanti viri invidebant, senium ejus praetexentes perfecisse apud Pharaonem, ut alium Vezirum rebus praeficeret, data Josepho potestate, ut quam vellet Aegypti partem sibi eligeret: hunc totius

quippe

quippe Aegypti cognitorem fagaciffimum, legiffe fibi Fiumam, paluftrem eo tempore et incultam, (Charonis enim lacus fuas hacet fcaturigines paluftre folum efficientes, reliqua his aquis non merfa ob ariditatem coli non poterant) eamque obtinuiffe; exiguo autem tempore, mille, ut volunt, diebus, ductis canalibus aliisque artificiis effeciffe, ut haec fieret terra totius Aegypti fertiliffima: invitaffe tum Pharaonem, atque hunc, tanti admiratione operis perculfum, Jofephum in aulam revocaffe. Vide *Voyage de P. Lucas fait dans la Grece, l'Afie mineure, la Macedoine et l'Afrique, T. II. Chap. VI.* ubi plures etiam Aegyptiorum fabulas habet. Id quidem certum, eximii plane ingenii fuiffe, regionem tanto intervallo a Nilo diffitam, multo humiliorem, aliqua parte paluftrem, alia fterilem et arenofam, ducto canali reddere foecundiffimam. Canalis quid conferat regioni, his verbis docet: *ce vafte terrein, plus bas, que celui du bord du fleuve, le reçoit par une Eclufe, d'où fes eaux font enfuite repandües dans tout la pleine, par une infinité de canaux, menagez avec un art admirable. Enfin ayant tout arrofé, elles tombent dans un Lac, appellé le Lac de Querron. - - Les eaux qui s'amaffent dans le lac de Querron, font enfuite reportées dans la même plaine, durant le refte de l'année.* etc. etc. *Il eft vray, que dans ce lac il y a deux grandes fources, qui fans doute ne contribuent pas peu à la continuité de cet arrofement: car il eft perpetuel, fans que les eaux du lac tariffent; et de là on peut conjecturer, que les fources remettent dans fon lit quantité d'eau, à mefure qu'il en fort. Mais cela n'empêche pas, que quelque fois les canaux ne s'epuifent, et que le lac lui même ne foit reduit à fort peu d'eau. L'année 1694 le Nil crût très-peu, et les eaux devinrent encore fort baffes l'année après 1695. Cela fût caufe, que les eaux du lac Querron baifferent auffi confiderablement.* Cum his

con-

concinunt, quae brevius habet Sicardus in *Nouv. Memoires des Missions de la Compagnie de Jesus.* T. II. p. 261. addens quoque, bis se canalem tranasse, quod esset altior, quam qui vado transiri posset.

Copiosius de eo egit idem Paulus Lucas, in alio itinerario (*Voyage fait en 1714.* T. II. p. 18.) ipse quoque tranando expertus. In delineatione tamen canalis hactenus erravit, quod eum a Benesuef orditur. Certum quidem, etiam a Benesuef canalem ex Nilo illuc derivari, in quo et ipse Paulus Lucas navigavit: verum is conjungitur alii altius descendenti canali, quem Abulfeda hic describit, circa Ahnas. Utrumque reperies in delineatione d'Anvilliana. Eum qui a Dairut ad Ahnas ductus est, aut ignoravit aut non expressit Lucas.

Confer quoque, si lubet alium αὐτόπτην audire, Vansleb. in Relation d'Egypte p. 253. 359. 382.

Caeterum hic canalis est, quem inter et verum Nilum sita fuit, sic dicta veteribus, insula Heracleotica.

115) Urbem *Darut* vel *Deirut* invenies in tabula itinerarii Nordeniani LXXIX, sub milliari (Gallico) supra Cahiram 56, ubi scribitur, *Derut el Scherif*, Arabiceque درط الشريف, quod enoto, quia in nota textui Arabico subjecta de orthographia nonnihil dici opus fuit. Is nempe *Darban*, a quo urbs nomen accipit, *Scherifus*, i. e. nobilis, Muhammede oriundus putatur, unde et Scherifi Deirutam dicunt. Sic et, seu potius modice mutatis literis, vocant, qui ipsi ibi fuerunt, Vanslebius *Tarut Isceerif*, in Relation d'Egypte p. 382. et Sicardus T. II. p. 61. de canali Josephi loquens: *son origine est au Village de Tarout Zscherif, à trois ou quatre lieux au Sud de Mellavi.*

Nota-

Notare hic liceat, Nordenium Sicardo quodammodo contradicere: in delineatione enim curſus Nili borealius ſub milliari 52 ſupra Cahiram, juxta Roddam, habet, vidnque ipſe, canalem Joſephi, (*Caliſch appellé Baghr Juſef*), inque itinerario ipſo p. 131. *un peu au deſſus de Rodda il y a un Caliſch, appellé Baghr* (Bachr) *Joſef*: deinde magis verſus Auſtrum ſub milliari 55 ponit Mellavi, et ſub 56 Derut Elſcherif. Alterutrum memoria lapſum eſſe oportet: ut enim des, plures canales ex Nilo ductos ad fluvium Fiumae eſſe, in ſitu tamen Derutae manifeſte alter alteri contradicit.

116) Vide num. 46. tabularum. In delineatione d'Anvilliana ſtatim reperies, canalis curſum ſecutus, ſub nomine *Bahneſe*.

117) Urbem *Lahon*, ſeu ſervato articulo *Illahon*, reperies in delineatione d'Anvilliana ad hunc canalem ſub gradu lat. 29. 20'. Paulus Lucas, qui ipſe ibi fuit, vocat *Laon*, in deſerto ultra illam magnas vidit pyramides, Cahirinis non cedentes. (Voyage fait dans l'Aſie mineure, l'Afrique etc. T. II. p. 58.)

Caeterum peto, ut ſcriptionis vitium, forte non typographi ſed meum, corrigant lectores: Lahon non لهون ſcribitur, ſed لاهون cum Eliph quieſcente.

118) *Juxta*, non legitur in Arabicis, addidi tamen, ſed parentheſi incluſum, quod ſuſpicarer, legendum eſſe, ولاهون, *Lahunae eſt agger*. Praeiverunt mihi, incertum an idem conjicientes, Gagnierius, *prope Al-Lâhun agger exſtructus eſt*, et Reiskius, *eſt in al-Lahun agger*.

Nec tamen ea lectio, quam ex codice Pariſienſi expreſſi, et Gagnierius ex pluribus, ſenſu caſſa: ex ea

 enim

enim *Lahun* ipsius erit aggeris nomen, ab eoque urbs dicta.

119) Nempe hic agger fluvio oppositus, ne tota Fiuma, humilior Nilo, ab eo inundetur, fiatque e regione culta stagnum. Vide notam 114. Est autem cataracta 40 graduum sub ponte, quem αὐτόπτης Paulus Lucas his verbis descripsit: *je passai sur un pont de brique qui était bâti sur le bord du Canal, qui se jette dans le lac Moeris. Lorsque le fleuve deborde, les eaux passent sous ce pont, et trouvent ensuite une espace de Casquade d'environ quarante degrez faits de grosses pierres, d'où elle se repend dans une belle Campagne.* (Voyage fait en 1714. T. II. p. 50. 51.) Hujus aggeris mentionem jam fecit Strabo l. XVI. p. 1164. infima, (al. 811.) ἐπίκειται τοῖς στόμασιν ἀμφοτέροις τῆς διώρυγιος κλεῖθρα, οἷς ταμιεύουσιν οἱ ἀρχιτέκτονες τό, τε εἰσρέον ὕδωρ καὶ τὸ ἐκρέον: nisi quod duplicem pro uno, quem nos novimus, aggerem habet, forte hae parte erroneus.

120) فرج, *interstitium*, quod hic non intellexisse videntur interpretes, vertuntque, Gagnier, *amplam navium stationem*, Reiskius, *voraginem*, idem est quod nos Germanice, *Schleuse*, Galli *Ecluse* dicunt, *canalis porta clausus per quam admitti arcerique aqua potest.* Est ibi talis canalis clausus, cavens ne Fiuma submergatur, navibusque transitum praestans.

121) Adjicio adhuc verba Pauli Lucas, qui ipse in hoc canali navigavit, ex T. II. itinerarii in Asiam et Africam p. 41. *ce vaste terrein, plus bas, que celui du fleuve, le reçoit par une écluse.*

122) Hanc Busirim Fiumae, a geographis plerisque omissam, invenies in *mémoires de la Compagnie de Je-*

Jeſus, T. II. p. 264. Adiit eam Sicardus, qui, poſtquam de Moeridis, ſeu ut in Aegypto vocant, Charonis lacu dixiſſet, pergit: *je quittai ce lac, pour aller à la Ville d'Abouſir. Je n'en vis que les ruines, et un vieux Aqueduc à rez de terre, qui vient, dit on, de fort loin.* Situm non adcurate deſcribit, ex his tamen, quae ſequuntur, *j'allai paſſer la nuit au bourg de Quasr, proche de l'ancienne Ville de Hour. ſur le Canal de Joſeph,* manifeſtum, ſitam eſſe ad hunc canalem, inter mare Charonis et urbem Hour, aliis Havaram dictam, ad eundem canalem.

123) Hiſtoriam diſces ex *Allgemeine Weltgeſchichte* T. XIX. §. 48.

124) *Giza* vel *Gize*, Cahirae noſtrae, ſeu ut adcuratius dicam, Foſtatae in occidentali ripa Nili oppoſita: cujus ſi ſitum exactius etiam, quam hic deſcribi poteſt, diſcere cupias, conſules tabulam XII parti primae itinerarii Niebuhriani adjectam. Proſpectum ejus a Nilo exhibet Nordenii tabula XXIII, ſitumque XXIV. Haud procul inde, ubi pyramides conſcenduntur, vicus olim fuit Buſiris, de quo Plinius l. XXXVI verſus finem capitis 12: *vico oppoſito, quem vocant Buſirin, in quo ſunt adſueti ſcandere illas.* (Citatum debeo d'Anwillio p. 146. cujus et delineationem vide ad pag. 131.) Supereſt adhuc, ejusque mentionem ex recentioribus ſub nomine Abuſir fecit Haſſelquiſt. p. 95. 96. (verſionis germanicae 105. 106.) qui ipſe a pyramidum ſpectaculo ad ſepulcra mumiarum proficiſcens noctem ibi egit.

Lectionem Gagnierii, الجيزة, *Gizae*, aut quae eodem redit, الجيزية *territorii Gizae*, Pariſienſi me praetuliſſe, ubi interpretem ago, non editorem unius codicis, videt, ſi quis Arabica intelligit.

125) Urbes *Samanud* et *Abusir* ab occidente ejus Nili ostii, quod prope Damiatam mari illabitur, invenies paulo supra Mansuram, sub latitudine 30° 54′, in delineatione Nili Niebuhrii tomo primo itinerarii adjecta, quam ideo cito, quod in situ locorum eorumque latitudine definienda adcuratissimam puto. Descripsit breviter utramque urbem Pocokius T. I. p. 21. editionis Anglicae, §. 53. germanicae, Niebuhriusque T. I. p. 97. *Semenutam* (sic enim nominat) Vansleb in relation d'Egypte p. 114. *Semenud* Sebennytum veterum esse, monuit jam d'Anvillius p. 85. nempe B more Arabum in M transiit. Est ergo haec Busiris veterum geographorum libris celebrata, Sebennyto enim propinquam fuisse, ex Ptolemaeo disces p. 106. quanquam ne tantum quidem intervalli, quantum ex eo colligeres, (hypotenusam cujus quadratum quadrato 5 et 10 minutorum aequale) inter utramque invenisse videtur Niebuhrius, sed vix unius leucae Gallicae. In minutis saepe errat Ptolemaeus.

126) *Busch*, vicum superioris Aegypti, non procul a Bene Suef, in ripa occidentali Nili, habent Vansleb in relation d'Egypte p. 294. 295. Pocokius portum Fajumae dicens, ac pro veterum habens Ptolemaide, T. I. p. 70. (versionis Germ. p. 106.) Nordeniusque, iisdem literis Arabicis بوش scriptum, in tabula LVIII. sub milliari 37 supra Cahiram. Vix tamen puto, de illo vico intelligi Abulfedam debere. Si scripsisset, *Busir Busch*, vicus intelligi posset urbi vicinus ad Nilum, quo tanquam portu uteretur, ipsa forte magis mediterranea: at cum scribat, *de regione Busch*, manifestum, Busch aut provinciam aut metropolim esse. Vereor autem ut lectio vera sit, cum quia nullam ejus nominis sive provinciam, sive metropolim in Aegypto invenio; tum, quod enume-

meratio literarum, de qua nota 127 dicam, nomini ſcripto, id vero eſt Abulfeda ſibi ipſi contradicit. Nec vero id ita accipi velim, ac ſi librarios erraſſe putem, video enim Gagnierii quoque et Reiskii codices cum Pariſienſi conſpirare omnesque بوش legere: ſed ipſum ſuſpicor Abulfedam in excerpendo homonymorum libro aut erraſſe aut codice vitioſe deſcripto uſum eſſe.

Caeterum haec quarta Buſiris ea eſſe ſuperioris Aegypti videtur, quae cum Copto contra Romanos rebellans a Diocletiano everſa eſt, teſtibus *Theophane, Cedreno* et *Zonara.* (Vide ſcriptores hiſt. Byzantinae, T. VI. p. 3. VIII. p. 211. IX. p. 483.) *Βουσίριν*, vel, *'Αβουσίριν, καὶ* Κόπτον, vocant, *πόλεις ἐν Θήβαις Αἰγύπτου*, vel, *περὶ τὰς ἐκεῖ Θήβας*, ut in vicinia Copti et Thebarum quaerenda videatur, quarum illam, vel potius ejus ad Nilum portum, in Nordenii tabula XCVII ſub milliari 123, hanc in tab. XCVIII. milliari 130 ſupra Cahiram, ingenti a Buſch intervallo, invenies. Situm ejus plane ſe ignorare fatebatur d'Anville p. 205. *qu'on ne me demande point, où étoit cette Ville de Buſiris, dont les auteurs Byſantins ſont mention: j'ignore qu'elle ſoit connüe d'ailleurs en Thébaide dans les monumens, qui nous reſtent de l'antiquité.* Inveniſſe eam mihi videor in Abulfeda, cui ex Nubienſi Clim. II. Sect. 4. (p. 41. verſionis latinae, 47 textus Arabici) haec adhuc addo: واما مدينه القيس التي علي ضفه النيل وبقربه فهي مدينه قديمه وبينها وبين دهروط في جهة الشمال نحو من ثمانيه عشر ميلا ومن مدينه القيس الي منيه ابن الخصيب مقدار نصف يوم ومن منيه ابن الخصيب الي مدينه الاشموني مسافه ز نصف يوم وامامها من شمال

شمال النيل بوصير وهي مدينة صغيرة ومن بوصير الي انصنا بشرقي النيل ستة ايام: i. e. *Kais, urbs parva ſita ad ripam Nili, non procul ab eo. Hanc inter et Daharut XVIII circiter milliaria, ita quidem, ut Kais ſit illi borealis. A Kais ad Moniat Ibn Choſaib dimidium diei iter, et a Moniat Ibn Choſaib ad urbem Aſchmuni* .... (credo legendum, نصف يوم, *dimidium diei iter*, ſic et vertit latine Gabriel Sionita.) *Huic e regione a ſiniſtra Nili Buſiris, urbs parva, a qua Enſenen in orientali ripa Nili ſex dierum iter eſt.* Siniſtram Nili quam dicat, incertum: *ab aquilonari parte Nili*, vertit Gabriel; idque ſine dubio شمال ſignificare poteſt: verum cum Nilus non borealem et auſtralem ripam habere ſoleat, ſed orientalem et occidentalem, non auſus ſum, eum ſequi. D'Anvillii delineationem Aegypti conſulens hoc fere, quem Nubienſis deſcripſit ſitu ſub gradu latitudinis 28. 5', a ſiniſtro latere canalis Joſephi invenies Buſir: ut vix videatur opus habuiſſe excellens geographus, ignorantiam fateri. -- Sed forte hanc Buſir non putabat Buſirin Byzantinorum: forte haec auſtralior, magisque mediterranea, inque deſertis circa Coptum quaerenda videbatur.

127) Adjeci, quam alias omittere in verſione ſoleo, enumerationem literarum, quod contradicit ſcriptioni nominis praecedentis بوش per Vau. Aliter quidem habet Gagnierius, pro وسكون الرا المهمله (*R non punctatum quieſcens*, i. e. cum Gesm) reponens وسكون الواو, *et Vau quieſcens.* Sed nolui quidquam mutare, contradictionemque, indicium forte melioris lectionis, obliterare. Ex literarum enumeratione برش ſcribendum, i. e. *Borſch*, quod provinciae nomen adhuc me ignorare fateor. Succurrebat *Berdis*, ampliſſima regio, quae ha-

habere Buſirin Copto vicinam potuiſſet, quam memorat *P. Lucas* in Voyage en 1714. T. II. p. 142. habetque Nordenianae delineatio curſus Nili ſub milliari 102. et delineatio Aegypti, quam Pocokius primo tomo praefixit, ſub gradu latitudinis 25 ab oriente Nili. Sed nimis abludit ſcriptio. Ergo adhuc, quae ſit Buſch vel Borſch, quaero.

128) Vide delineationem Cahirae in tabula XII. Tomi I itinerarii Niebuhriani: oculisque ipſis ſubjecta habebis, quae hic de Cahira et Foſtata narrat noſter.

129) *Fatimitae*] i. e. qui ſtirpem ad Ali, et Fatimam Muhammedis filiam referentes, regno potiti in Africa ſunt, ab anno inde Hegirae 296. Chriſti 908, usque ad annum Hegirae 567. Vide de illis Herbelot. p. 342. Abulfedae annales ad annum 296. p. 230. itemque Gagnierii notas ad Abulfedae Arabiam p. 41. et 65. quas cum aegre feram in opere non ad finem perducto latere, vix mihi tempero, quin hic deſcribi curem.

130) Segelmeſſa, prima regni eorum ſedes.

131) Anno Hegirae 358 (Chriſti 968.) Vide Abulfedae annales ſub hoc anno, Reiskianae verſionis p. 286.

132) i. e. anno Chriſti 969.

133) *Filiorum Tailun*] Credo, legendum طولون, atque ſic legiſſe Reiskius videtur, *Thulunidarum*, vertens. Ahmed Tuluni filius, primo Aegypti praefectus ab anno Hegirae 254, deinde anno 264 rebellis, anno 270 moriens regnum reliquit poſteris, quorum dynaſtia duravit usque ad annum 292. Vide de eo, *Algemeine Weltgeſchichte* T. XX. §. 175. 184. 186. et Herbelot. p. 1030.

133 b)

133 b) *Kataig* vel *Katai*, (ultimam enim literam ع latine apte exprimere vix datur) antiquior ſedes regum Aegypti medii aevi, prope Foſtatum ſita fuit, ab Ahmedo filio Tuluni aedificata. Vide noſtrum num. 66. ubi et ſitum urbis ita deſcribit, ut adhuc inveniri poſſit.

134) In vertendo praetuli lectionem Gagnierii, تقهر licet in edendo ſequutus ſim Pariſienſem يقهر quae non plane damnanda: poſſet enim verbum maſculinum ad conditorem urbis referri, omnes adverſarios victuri. Ejusmodi puncta omitti ſolita ſaepe pro lubitu addunt librarii.

135) Pyramidum mentionem Reiskiana verſio non facit in marginalibus, ſed in ipſis tabulis p. 199. ita autem a noſtra eſt diverſa, ut aut alia omnia legiſſe oporteat Reiskium, aut aliter intellexiſſe.

Pyramidem هرم cum dicant Arabes, dualis videtur هرمان efferendus eſſe: ſed in codice Pariſienſi alia puncta inveni, eaque fideliter exprimi curavi. Unde Arabes hoc illis nomen duxerint, incertum: forte a ſumma antiquitate, et tanquam ſenio, eſt enim هرم *valde grandaevus fuit.* Ad Hebraicum הרמון retulit Golius, vereor ut recte.

136) De nomine ſagittae plane ſilerem, niſi Reiskius nimis hic etymologiis intentus, haec in nota ſubjeciſſet: *quae ſagitta ſit hic appellata, fateor me neſcire. Ad verbum ſignificat ſagittam* φθαστικὴν, *alias praevertere, praecellere, natam vel factam. Neceſſe eſt, ſtructurae diverſitatem efficere, ut aliae ſagittae aliis velocius altiusque ferantur.* Emphaſes, ex ſola ſumtae etymologia, ac ne quidem ex certa. Verbum نشب eſt, *haerere, tenacius infigi,* inde ſagittae dictae, quod infigantur,

tur, non φθαστικαὶ, quae quales ſint nemo novit. Si ſagittae aliquod genus نشاب dictum a vulgari ſagitta diverſum habendum, Geuhario auctore Perſica erit, ex arundine facta. Verum non puto emphatice hic nomen poni.

137) Ante omnia ingens ſphalma typographicum emendandum, omiſſa particula negante, reſcribendumque لم يتعلق

Ut verba Arabica in codice Pariſienſi expreſſa ſunt, ſuſpectam habet Abulfeda narrationem, non de altitudine quidem pyramidum, ſed, quod fuerint ſepulcra. Hic omnia alia legiſſe videtur Reiskius, vertens: *ſumat quis peritus jaculandi ſagittam, explodatque arcu fortiſſimo, Verticem tamen al Ahrami* (ſeu pyramidum) *non attinget. Poſſit hoc incredibile videri, et niſi ipſe meis oculis id vidiſſem, dubitarem fortaſſis de rei veritate.*

138) Nordenio quatuor pyramides magnae viſae, circaque illas plures minores: ex his quatuor tamen duae maxima centum pedes altiores ſunt tertia, ducentos quarta. Vide ipſum p. 81.

139) Invenies eam in delineatione d'Anvilliana ſub gradu latitudinis 30', 20", longitudinis, 49', 58", ſed urbi Bilbis ad Orientem, non, ut noſter prodit, ad ſeptentrionem. In deſcriptione Aegypti de Abbaſa egit d'Anvillius p. 127. 128. pro *Thaubaſto* veterum habens, unde et nomen Abbaſa ortum ſit. Huic quidem conjecturae ea non favent, quae de ortu et nomine urbis tradit Abulfeda.

De urbe Bilbis vide tabulas Abulfedae num. 68.

140) Historiam disces ex *Algemeine Weltgeschichte*, T. XX. §. 191. 192. Quo facilius intelligi Abulfeda possit, schema genealogicum adjiciam.

TULUN
|
AHMED, Aegypti primo praefectus, deinde rex.

CHAMARUJA, ejus successor.	ABBASA
|	
KATRALNADDA, filia, eximia pulcritudine, quae Chalifae Motadado nupsit.	

Relege notam 133. Reiskius ad hunc locum: *non satis extollere possunt auctores Arabes magnificentiam hujus πομπῆς. Vide Mori in hist. principum Aegypti.*

141) Est hoc, ut ex Abulfedae descriptione liquet, desertum Palaestinam ab Aegypto disterminans. Punctari solet nomen جُفَار (*Gofar*) ut invenies Genes. XX, 1. cui adpellationi consentit d'Anvillius, *Al-Giofar* scribens: Abulfeda, ut ad paginam 15 videbimus, praeferebat جِفَار, *Gefar*: praeterea et reperio جَفَار *Gafar*, Genes. XXV, 18. Arabicus nempe Pentateuchi interpres in Polyglottis expressus Genes. XX, 1. XXV, 18. Hebraicum שור جفار reddidit: num recte? hic quidem disputari nequit, servoque id secundo tomo spicilegii geographiae Hebraeorum exterae; unum praelibans, שור (*Shur*) mihi videri Pelusium, desertum autem Schur, id vero est, desertum Pelusii, idem illud esse, quod Abulfedae Gefar dicitur. Quae Christianus Müllerus,

 vir

vir doctiſſimus quemque maximi facio, de שור ejusque interpretatione Arabica جفار habet in *ſatura obſervationum philologicarum* c. IV, nimis ſunt etymologica, quam ut in quaeſtione geographica eorum habere rationem poſſim.

142) *Ramla Aegypti*] رملة *tumulos arenae* ſignificat, a quibus deſertum Gofar nomen accepit: hic tamen رملة non ut nomen appellativum, ſed ut proprium accipiendum. Ramla Aegypti alii opponitur Ramlae, urbi Palaeſtinae, de qua vide Abulfedae Syriam p. 79. editionis Koelerianae, aut Büſchingii Aſiam T. I. p. 401.

143) Quod Clariſſimus Koehlerus in nota 5 ad Abulfedae Syriam ſcripſit, codicem Pariſienſem habere وردة, cum noſtrae editioni ex codice Pariſienſi factae non concinat, hic وراده, et p. 15. وراذة habenti; monendi ſunt lectores, virum Clariſſimum non ipſum codicem Pariſienſem intelligere, ſed, ut in praefatione fatetur, Dresdenſem, ex Pariſienſi deſcriptum, ſed quem multis in locis vitioſe deſcriptum eſſe, ea me docuerunt, quae ad Syriam excerpſit Koehlerus.

Stationes, منازل, eſſe ſolent in deſertis, ſicubi aquae copia iter facientibus eorumque camelis ſufficiens: ipſumque nomen *Varrada* adpellative adaquationis locum ſignificat. Ejusmodi ſtationes paucae in hoc deſerto, ut notatu dignum ſcriptori videatur, eſſe aliquas. Jam intelliges quod deinde dicet, unam earum, et vero inſigniorem, domicilia habere in vici modum: nempe in reliquis, inque ipſa, ut ſub finem paginae dicet, Rafia, ſub dio pernoctant itineratores.

Hocne in deſerto ea acciderunt, quae Geneſ. XXI, 14-19. narrantur?

 143)

143 b) Vide num. 32. tabularum.

144) id eſt, circiter 27 milliarium germanicorum: paraſangae enim 22$\frac{2}{9}$ gradum faciunt.

145) *corruptae*] i. e. amarae, quae bibi non poteſt. Notum id ex itineris Moſaici hiſtoria.

146) *tractu Hieroſolymitano*] i. e. Palaeſtina auſtrali, Judaea.

147) Eſt Rafia veterum, praelio inter Ptolemaeum IV et Antiochum Magnum commiſſo celebris, Palaeſtinae et Aegypti limitanea. Vide Strabonem l. XVI. p. 1102. (al. 759.) et Relandi Palaeſtinam p. 967.

148) El-Ariſch, ſervato L articuli, *Lariſch* aut *Lariſſa* vocari ſolet, quam ob cauſſam malui El-Ariſch, quam Ariſch ſcribere. Multa ejus apud ſcriptores belli ſacri mentio.

Dubio pene vacat, Rhinocoluram vel Rhinocoruram eſſe veterum, ſitu urbis id demonſtrante: veriſſimeque de ea et adcurate d'Anville p. 103. *au delà de cette pointe la mer forme un Golfe, au fond duquel la poſition d'un château nommé El-Ariſch, accompagné de grands veſtiges d'antiquité, eſt indubitablement celle de Rhinocorura, et il n'y a pas beaucoup de place de choix dans ce canton de terre, aride comme il eſt et couvert de ſable.* Idem copioſius jam diſputaverat *Chriſtianus Müller* in ſatura obſervationum, (libello quem d'Anvillius non viderat) inde a pagina 156, monens quoque Arabicum interpretem נחל מצרים, quod alias a Graecis Rhinocorura vertatur, (ut Jeſ. XXVII, 12.) العريش reddere Numer. XXXIV, 5. Epiphanio ſi fides, Rhinocorura ab Aegyptiis *Neel* vocabatur: (*ὄυτω φύσει οἱ ἐπιχώριοι αὐτὴν καλοῦσι*) Haereſ.

Haeres. LXVI, p. 703. Fabulam. quam habet, de orbis divisione inter tres Noachi filios ibi facta, unde *Neel* (נחל) *portio*, *sors*, dicta sit, ad anilia ablegari non inique feram, nec urbis Aegyptiae nomini etymon ex lingua Hebraica duci velim: sed caussam non video id in dubium vocandi, quod Epiphanius earum regionum peritus asserit, indigenas suo tempore Rhinocoruram Neel aut Nechel vocasse, indeque factum, ut LXX nonnunquam נחל מצרים Ῥινοκόρουρα verterent. Si quis de nomine antiquo et Aegyptio urbis certi quid docuerit, quod forte ex linguae Copticae monumentis antiquioribus fieri possit, non ingratum geographiae et historiae studiosis facturum putem. Rhinocorura, sine dubio exterum et graecum: si Neel seu Nechel domesticum, nostrum quoque El-Arisch exterum Arabicaeque originis habendum erit: sin secus, erit forte Aegyptium, sed ab Arabibus Aegypti victoribus ad suae linguae modos et etymon deflexum.

Caeterum peto a lectoribus, ut in linea penultima hujus paginae corrigant: وهي في الغرب الجنوبي عن رفح علي

149) Addidit, interpretationis ut puto caussa, non quod ita in suo codice legeret, Reiskius, *in Tartib*, *seu digestore.*

150) Ex hoc loco, ubi جفار formae esse dicitur عقال, خطام et حجار, manifestum, eum, cujus haec sunt, noluisse *Gofar* aut *Gafar*, sed جفار i. e. *Gefar* appellari. Abulfedam cum interpreter, hoc quoque in versione latina sequutus sum.

151) Liceat hic addere, quo forte commentarius in Abulfedam, non vero geographiae ſtudioſus recte carere poſſit: nomen *Geſar* (جفار) non huic ſoli competere orientali deſerto, Aegyptum ab Aſia distterminanti; ſed et alterum occidentale. inter Alvahatam ſeu Oaſin et Santariam ita interjectum, ut tres ab Alvahata, ſex a Santaria ſtationes abſit, eodem nomine vocari. Nubienſis p. 47. textus Arabici, aut p. 41. verſionis latinae (ſed cui fidere nemo debet, a Gabriele Sionita profectae, et tali, quali ab illo exſpectaris) in deſcriptione occidentalis Africae ita: من الارضين ومن البحرين الي الجفار يومان ومن الجفار الي الواح ثلثة ايام ومن البحرين الي مدينة سنترية اربعة يوم i. e. *ab Ardain et Bahrain ad Geſar eſt biduum, a Geſar ad Elvah* (Oaſin de qua vide notam 54.) *triduum, a Bahrain ad Santariam* (vel Sant Riam, urbem, quam in delineatione Africae Haſiana ſub gradu long. 45. lat. 29. invenies) *quatriduum.* Hic quis non videt Geſar nomen eſſe deſerti cujusdam arenoſi, Aegypto occidentalis. Quod ſtatim ſequitur: ومنها الي البحر الشامي في جهة الشمال تسع مراحل *indeque* (a Santaria) *ad mare ſeptentrionale* (i. e. mediterraneum) *verſus ſeptentrionem ſunt novem ſtationes*; idem quem dixi Gabriel Sionita verterat, *ab hac ad mare Damaſcenum ſeptentrionem verſus ſtationes novem*, quaſi vero aut aliquod ſit mare Damaſcenum, aut Santariam inter et aliquid Damaſcenum novem modo ſtationes, id eſt ad ſummum $4\frac{2}{3}$ gradus intereſſe poſſint.

Caeterum videtur hoc, quod dixi, deſertum occidentale *Geſar* quinque dierum iter complecti, hac locorum poſitione:

a San-

a *Santaria*, urbe non ignota, ad Ardain Bahrain —	4
ab *Ardain Bahrain* ad Gefar — — —	2
latitudo deserti Gefar — — — —	5
a Gefar ad Alvah — — — — —	3
dierum itinera	14

Quaeris, unde latitudinem quinque dierum deserto tribuam? ex loco Abulfedae p. 18. n. 46. ubi Santariam inter et Elvah quatuordecim dierum iter esse tradit.

De hoc occidentali deserto *Gefar* intelligendusne Ptolemaeus, cum p. 104. in Marmarica habet, *Menelaum*, *Gafaram*, *Masuchin*? Nihil certi statuere ausim, remotior enim Gafara Ptolemaei ab Oasi esse videtur, quam desertum Gefar ab Alvahata. Gafaram habet Ptolemaeus sub gradu longitudinis, (latitudinem enim hic non curo, quia posset desertum per multa milliaria ab Austro versus septentrionem exporrectum esse) 54, Oasin vero parvam sub 60′, 15″, magnam 59′, 30″. Sex gradnum intervallum, id est viginti dierum. Arabicum etiam nomen proprium in Marmarica Ptolemaei tempore non exspectaveris.

151 b) Loci Corani jam non recordari possum, licet legere me meminerim. Quantum memoria suggerit, de turris aedificatione sermo. Quam enim nos dicimus turrim Babylonicam, eam Muhammedes multiplici lapsu chronologico et historico putat a Pharaone, eo quem Moses adiit, conditam, administro Hamane, atque a Gabriele praetervolante alae ictu dejectam. Huic ergo turri Muhammedanorum aliqui circa El-Arisch locum assignarunt, quod ibi ingentia viderent rudera, et nomen urbis, Aegyptium fortassis, sed ad Arabicum etymon distortum, posset *aedificationem* significare. Falsum sine dubio etymon, cui tamen nolim opponere, quae Reiskius

kius hic in nota ſcripſit: *inepta etymologia, profecta ab iis, qui neſcirent, vocabulum hoc deformatum ex vetuſta Lariſſa.* Atqui nulla ibi, quantum novimus, Lariſſa, (Stephanus certe ex novem, quas enumerat, Lariſſis nullam Aegypto tribuit) ſed Rhinocolura, ipſumque potius recentiorum Lariſch et Lariſſa ex Ariſch deformatum.

Idem Reiskius cum hic, ſolum Golii lexicon ſequutus, يعرشون vertat, *id quod ſolebant compaginare opere ligneo*, et Ariſch, *umbraculum*, **Sonnenlaube,** monendum puto, verbo quidem has quoque ſignificationes competere, quas Golius habet, ſed idem multo latius patere, atque de omni *aedificatione artificioſiore* poni. Hic quidem nec de umbraculo, nec de compaginatione lignea ſermo eſſe videtur, ipſaque rudera marmorea, ab Abulfeda memorata, majus quid poſcunt.

152) Primo velim excuſent lectores, male impreſſum eſſe قبط, cum eſſe debeat قنط. Id hic et ubique corrigant. Utraque ſcriptio defendi poſſet, utraque grammatice non vitioſa, ſed Pariſienſis habet قنط. Nomen notiſſimum deſcribens ex alia orthographia ponebam.

De longitudinibus et latitudinibus praefari liceat, ubi Ptolemaeus citatur, ſemper me additurum, quae in Graeco Ptolemaeo habentur, ut comparari Arabicis poſſint. Videntur Arabes Ptolemaeum Arabice translatum, in longitudinibus et latitudinibus ad ſuas obſervationes correxiſſe; ſed id lectores exiſtiment, poſſint enim et in numeris ſive Graecis ſive Arabicis infinita a librariis vitia admiſſa eſſe: aut ſi dubitatorem audias, poſſit رسم liber a noſtro citari ſolitus, non Ptolemaei eſſe, ſed alius Arabicus ad modum Ptolemaei conſcriptus, idque mihi veriſimile eſſe coepit, quod ſaepe ex رسم latitudines

et

et longitudines urbium adferuntur, quarum ne nomina quidem Ptolemaeus habet. - - Deinde, ubicunque ejus fieri possit, additurum me, non veras ubique, sed tamen vero propiores, longitudines d'Anvillianas. Utrumque jam facio. Ergo urbs nostra sita, secundum Ptolemaeum Graecum, sub longit. 62. 30′, latitudine 26: secundum d'Anvillium, sub long. 49. 48′, latit. 25. 50′.

153) Est Coptus veterum, non ad ipsum Nilum sita, sed, ut recte monere solent geographiae antiquae periti, mediterranea. Liquet id ex Strabone, qui ad canalem Nili, ergo non ad Nilum ipsum, sitam ait p. 1128 (al. 781), idemque et Abulfeda perspicue tradit.

Quid ergo faciemus vico *Koft* vel *Kift*, quem vix quinta parte milliaris Gallici a Kus ad ipsam Nili ripam, sub milliari 123 a Cahira, tabula XCVII, exhibet, Arabicisque literis قفط scribit Nordenius? Addam ipsius verba, ex p. 160 itinerarii, ne in tabula erratum videatur: *le Village de Koft, un peu apres celui de Kos, est situé du Côté Oriental:* itemque Sicardi Tom. II. memoriarum Jesuiticarum p. 175. *Coptus* et *Quous sont deux villes anciennes à demi ruinées, à l'Orient du Nil. Elles sont habitées par un grand nombre de Chrétiens.* - - *Quous n'est qu'à une lieue.* - - Non haec Coptus antiqua, nec Kift Abulfedae, ut situs locorum prodit, quippe multo vicinior Kusae, quam Kift Abulfedae: sed, quod nonnunquam usu venit in urbibus Aegypti mediterraneis, vicus, quo pro portu utebatur urbs mediterranea Coptus, in quo ejus nomen haesit. Veram Coptum itineratores nostri non adierunt, sed ejus situm ex Abulfeda facile cognosces.

154) *Scherifi*, id est, nobiles, dicuntur, qui ad Muhammedem genus referunt. Horum patrimonium

Kift seu Coptus antiqua. Caeterum notari velim, hic vocari بليدة, *oppidum*, sive adeo, *oppidulum:* cum deinceps, ubi Idrisi, i.e. Nubiensis, citatur, مدينة, *urbs*, audiat. Hocne inde, quod Nubiensis tempore adhuc urbs erat, deinde, aliam viam tenentibus mercatoribus, (mercatura enim floruisse, ad numerum 44, *Kus*, dicemus) oppidi similior facta est? an noster, Kift vicum ad Nilum, cum urbe mediterranea cujus portus erat, confudit? id quidem cum Sicardo, graece docto et *αὐτόπτῃ*, acciderit, possit etiam Abulfedae accidisse, aliorum geographorum libros sequenti.

155). Kus inter et Echmim medio quodammodo loco, sed versus orientem sitam esse Coptum, cum ex Abulfeda liqueat; has autem inter urbes, ut ex Nordeniani itinerarii tabulis 90, 92, 94, 95, 96, 97. discimus, perpetuum montium jugum ipsi fere Nilo immineat, quod inter et Nilum Copto locus assignari nequit: sequitur, ut ultra hos montes sita fuerit, idque dicat Abulfeda: *montes illi propiores esse quam Nilum*, i. e. ultra montes sitam esse, quibus a Nilo derimatur. Jam non mirum, ab itineratoribus non visam esse. Vicus Koft, de quo nota 153 dixi, non putandus hic ab Abulfeda describi, ad ipsum Nilum situs.

156) Locum Nubiensis invenies Clim. II. Sect. 4. versus finem.

Quod صفة per Sad non punctatum expressum est, lapsibus typographi annumerare noli. Sequutus sum codicem Parisiensem, licet sciam, lexicographos ضِفَّة per Dad scribere, quod et habet Nubiensis.

157) i. e. sectatores Ali. Vide Herbelot. p. 786.

158)

158) Maximam olim mercaturam faciebat, ut ad num. 44. dicetur; hinc factum puto, ut diversissimi gente et ortu ibi sedem figerent.

159) Nubiensis septem modo milliaria habet: ومنها الي مدينة قوص سبعة اميال Utrum rectius, non habeo dicere. Parasanga facit tria milliaria Arabica, estque gradus pars circiter vicesima secunda.

160) Echmima Coptum, mediterraneam, navigari non posset. nisi canalis e Nilo ductus illuc pertineret. Huius mentionem fecit Strabo libr. XVI. p. 1128. (al. 781.) in loco adfecto, sed ex verisimillima d'Anvillii correctione ita legendo: *εἰς Κόπτον τῆς Θηβαΐδος ἐν διώρυγι τοῦ* Νείλου *κειμένην, Coptum Thebaidis* (merces Arabicae terra camelis deportantur) *ad canalem Nili sitam.* Id quoque mihi videor ex Abulfedae verbis colligere, canalem, ad quem Coptus sita fuit, juxta Echmim iterum Nilo junctum esse. Non memini, itineratores hunc canalem commemorare: habet tamen d'Anvillius canalem, 1) unum a Kus ad Coptum, 2) alterumque juxta Echmim: forte continuandus uterque, unusque faciendus.

Quod autem habet Abulfeda de *dimidii diei* navigatione, ei non nihil erroris subesse videtur. *Echmim* Nordenius *αὐτόπτης* ponit sub milliari Gallico supra Cahiram 95, *Kus* sub 123: inter utramque ergo urbem sunt 28 milliaria Gallica. Jam Kus inter et Coptum non sunt plures quam VII parasangae seu milliaria Gallica, (vide notam 32.) supererunt ergo Coptum inter mediterraneo flexu sitam, et Echmim, plura quam 21 milliaria Gallica. Haec dimidio die navigando absolvi in Nilo nequeunt. Praeterea Nordenius, et ascendens adverso Nilo, et descendens secundo, Kus inter et Echmim sex dies navigavit. (vide ejus itinerarium p. 146-

160,

160, et 266-271) fieri ergo nequit, ut ab urbe, non ultra VII parasangas a Kus sita, dimidio die navigetur ad Echmim. Male descripsisse antiquiorem geographum videtur Abulfeda: quid autem ille habuerit, conjectura non expediam.

161) Habet eam d'Anvillius sub gradu long. 49. 40'. latitud. 25. 40', Nordeniusque in tabula XCVII, milliari 123 supra Cahiram: hic quidem nomen urbis minus recte غوز scribens. Vide notam 22.

Apollinopolin Graecorum parvam esse, putant d'Anvillius p. 97. aliique, verisimiliter. Kus nomen est Aegyptium et antiquum, quod unde fluxerit non habeo dicere. De Hebraico nomine כרש plane non cogitandum, refragante etiam orthographia.

162) Talis nempe erat Abulfedae tempore, cum emporium Indiae, Arabiae, Aegypti, Africae et Europae esset: nunc vicus, sed magna adhuc rudera ostentans, de quibus non nihil refert Paulus Lucas. Vide eum, si lubet, in *Voyage fait en 1714*, T. II. p. 108. 128. ubi et templi hieroglyphicis figuris ornati frontem reperies; *Sicardum*, in *mémoires de la Comp. de Jesus*, T. II. 175. 185. vasa fictilia inde exportari solita laudantem, de quibus plura nota 173, et *Pocokium* T. I. p. 89. vel versionis germanicae Breyerianae p. 133.

163) Duplex, Strabonis jam tempore, commerciorum maris rubri per Aegyptum via fuit, a duplici sinus Arabici portu, Muriam, et Berenices, ad duas urbes, Coptum et Apollinopolin seu Kus. Vide Strabonem l. XVI, p. 781. (al. 1128.) l. XVII, 815. (al. 1170.) Posterioris loci versionem latinam adscribo, quod ea in sequentibus opus habeo: *nunc quidem Indicae merces omnes*

et

et Arabicae, itemque Aethiopicae, quae per sinum Arabicum devehuntur, Coptum deportantur, quae est earum emporium. (Nempe, ut nota 160 dixi, Coptus canalem habebat ad Nilum pertinentem.) *Haud procul a Berenice urbs est, Murium portus, navale habens: nec multum abest Copto Apollinis urbs*, (nostra Kus) *atque hae quidem extremae isthmi urbes ab utraque parte sunt. Nostro tempore Murium portus et Coptus commodiores habentur; illisque utuntur omnes. Olim autem qui camelis merces devehebant*, (Berenice Apollinopolim) *noctu iter faciebant ad cursum stellarum, navigantium pro more, et aquam secum portabant. Jam vero altius effossa terra aquam reperiunt, atque etiam eam, quam caelum rarius demittit, cisternis colligunt. Via est VI aut VII dierum.* Berenice, ut videtur, non erat Kosair, sed multo versus Austrum remotior, itemque Murium portus: unde et longius ab illis iter. Delineatio d'Anvilliana haec, quae dixi, oculis subjiciet.

Ergo aemulae olim commerciorum Coptus et Apollinopolis, multum praevalente, cum Strabo haec scriberet, Copto. Secus postea, casu? an clade Diocletiana, qua Coptus prostrata ac vastata est? Abulfedae tempore Kus emporium Asiae, Africae, et quodammodo Europae, indeque post Fostatam urbs Aegypti maxima. Europae cum India commercia quo modo toti perierint Aegypto circumnavigata Africa, satis novimus: quae autem manebant illi Africae cum Asia, Kusa relicta aliam post Abulfedae tempora viam invenerunt per Kenam, sitam Nordenio (in tab. XCVI,) milliari 118 supra Cahiram ad Nilum, id est quinto milliari supra Kusam. Sicardus αὐτόπτης de suo tempore, i. e. de anno 1714, narrans, T. II. missionum Jesuiticarum p. 157. *nous vimes Quena, cent dix huit lieues du Caire; où se fait*

le transport de Marchandises, qui debarquent à Cosseir sur la Mer rouge, anciennement Berenice. (sic putat) *Les Nubiens y amenent quantitè d'Esclaves noirs, pour les vendre ensuite dans le reste de l'Egypte.* Confer et p. 186. ubi de mercibus Nubiensium non nihil invenies: itemque Vanslebii *relation d' Egypte* p. 412. ubi relata a Capucino Portais (p. 405.) atque ad annum 1668 pertinentia, refert. Sed et Kenae haec periit mercatura, metu latronum deserta intuta reddentium, teste Nordenio p. 158.

164) De tridui itinere audierat quoque Nordenius p. 153. de quatridui Portais, (apud Vanslebium p. 412.) et Pocokius T. I. p. 130. 131. versionis germanicae, (87. editionis Anglicae) hic quidem, incredibile existimans, quatuor diebus viam absolvi posse, cui veteres dent septiduum. In quo quidem fallitur: sex aut septem dierum iter habet Strabo ad Berenicen, sed haec a Kosair diversa. Superest tamen, fateor, aliquid dubii; sed forte delineationes geographicas erroris arguens. Longitudines enim urbis Kus et portus Kosair nemo mensus est, sed omnes conjectura sumunt. Forte propius hic sinus Arabicus et Nilus ad se invicem accedunt. Ex delineatione d'Anvilliana inter Kus et Kosair sunt Arabica milliaria 108. ex Abulfedae autem computo magnum diei iter facit 24 usque ad 30 milliaria Arabica. Sic quatriduo via absolvi posset, non triduo.

165) Echmim, seu, ut alii scribunt, Ekmin, Akmin, apud d'Anvillium invenies sub longit. 49. 10', latit. 26. 24', et apud Nordenium sub milliari 95 supra Cahiram ad ripam orientalem Nili. Idem et urbis, palmetis amoenae, faciem expressit tabula XCI. Chemnin veterum, seu alio nomine Panopolin esse, monuit jam d'Anvillius p. 191-193. Ptolemaeus Panopolin ponit sub

ſub gradu long. 62, latit. 27. 20′. De Echmim illum loqui, facile dabit, qui urbium ſequentium ſitum comparaverit, nec latitudo multum aberrat, longitudo multum. Videtur ergo aut Ptolemaeus in Arabica verſione ad mathematicorum Arabum rationes caſtigatus, aut برسم non Ptolemaeus eſſe, ſed Arabica Ptolemaei imitatio. (not. 152.)

Dicitur urbs a Muhammedanis, cum Aegyptum ſubigerent, vaſtata, exque ejus ruderibus ſita e regione ab occidente Nili *Meſchia* (مشيه ſcribit Nordenius) aedificata, quae Leonis Africani tempore principem habuit ex Haorenſibus, barbara Africae gente. Poſtea Echmim ita reſurrexit, ut noſtro tempore ſedes ſit ſatis magni principis, cujus ditioni nomen dat. Huius quoque majores ex ſic dicta Barbaria ante duas aut tres aetates veniſſe, auctor eſt Pocokius, ſed incertus, ſaepe enim quae alii tradiderunt antiquiores, nec ubique recte intellecta, ſuis intexit. Plures itineratores humanitatem principum Echmimenſium, maxime erga chriſtianos, ibi frequentes, laudant. Vicinia urbis ingentia habet antiquitatis monumenta, monaſteria ſitu tremenda, cryptas, ſuperſtitioſa quoque multa, eremitas cryptis incluſos ab angelis nutriri dictos, ac ſerpentem miraculoſum *Heredi*, ſaepe locum mutantem. Sanctus quidem *Heredi*, (حاريدي) quem in ſerpentem mutatum volunt, quinto ſupra urbem milliari oſtenditur, ut diſces ex Nordenii tabula LXXXIX et XC, itinerariique pagina 143-146, et Pocokii itinerario T. I. p. 125. (verſ. germ. 187.) Haec quidem ſcire neceſſe eſt judicaturum de explicatione loci obſcurioris, nota 168 illuſtrandi. Copioſiora de Echmim ſi quis cupiat, evolvat *Nouveaux Mémoires des Miſſions de la Compagnie de Jeſus*, T. II. p. 144-150. -- *Voyage fait en 1714 par Paul Lucas*, T. II. p. 87-97.

148.

148. - - *Pocokii itinerarium* T. I. p. 76. vel versionis germ. p. 114 - 124.

166) Sciendum, clima secundum Abulfedae pertinere a gradu latitudinis 20, 27′ ad 27½: quae ergo urbs sita est sub 26. 40′, ea jam ad extrema secundi climatis pertinet. Aliter climata ex Strabone dispescuit Cellarius, ex quo si quis Abulfedam interpretetur, injuriam hic ei non mediocrem facturus esset.

167) Vide num. 49. Osjuta Nordenio sita septuagesimo supra Cahiram milliari Gallico, adeoque 25 milliaria infra Echmimam, (circiter 15 Germanica, aut plura) quae magnum faciunt bidui iter.

168) Primo de lectione loci dubii, in quo et Reiskium male sudasse video, dicendum, deinde de sententia. Codicis Parisiensis lectionem exprimi curavi, licet veram non existimem: Teschdid supra Resch habet, at post illud Hamza, (hoc tamen dubium) atque sequens nomen per Dal scribit مسهودة, pro quo Reiskius legit, مشهورة *celebris.* Prioris nominis, demto modo Teschdid, sive برني sit sive براني, non est nulla sententia, ut hanc certe ob causam non opus habeam lectionem repudiare. بَرْنِيَّةٌ, ut quemque Golius docebit, est, *vas fictile*, in plurali fracto dicendum براني. Conficiuntur in Echmimae vicinia vasa fictilia, indeque in reliquam Aegyptum exportantur, de quibus vide notam 178. Verti ergo posset البراني المشهورة, *vasa fictilia celebrata.* Sed tamen hanc veram lectionem non existimo.

Reiskius in nota versioni subjecta testatur, reperisse se in Lugdunensi codice البرابي, idemque legi in Si-

Sicardino: quia autem, quid hoc esset, non assequebatur, per conjecturam mutabat in البراُمي, idque vertebat, *pyramides nobilitatas.* Infeliciter sane: ut enim taceam, pyramides Arabibus non vocari براُمي, esseque ipsum adeo vocabulum mere conjecturale nullo usu confirmatum quem Reiskius enotaverit, circa urbem Echmim nullae omnino sunt pyramides; ut quemque docebunt itineraria supra citata, quorum aliqua curiosius omnem describunt urbis viciniam.

Idem Reiskius memorat, Seebischium qui Dresdensem Abulfedae codicem ex Parisiensi descripserit, ad Leonem Africanum c. VIII. Africae ablegare. Nihil ibi inveni, quod lucem adfundat vocabulo obscuro.

Equidem lectionem Lugdunensem البربي, aut si malis, البرابي (qui foret pluralis fractus) plane pro certa habeo, habebuntque mecum lectores. بربي, vulgariter, بربي, *Berbi*, nomen, quo vocabularia nostra Arabica carent, Arabibus in Aegypto templum significat, figuris hieroglyphicis ornatum, et vero, nisi fallor, etiam subterraneum, quale intravit aliquando Paulus Lucas, parietes habens hieroglyphicis figuris ornatos. En locum insignem Pocokii, et vero de urbe Echmim ejusque vicinia referentis, T. I, p. 83. (vers. germ. pag. 124). *Meschiam*, quam e regione Echmimae sitam in altera Nili ripa dixi, venerat: *inde pergit tria milliaria Anglica versus occidentem ad vicum El-berbi dictum, quod nomen significare dicit, templum. Interrogat, ubinam sit templum, a quo vicus nomen habeat? profundum illi hiatum ostendunt.* Definit inquirere, quod nisi fecisset, forte in cryptam subterraneam hieroglyphicis figuris illusam

 de-

deveniſſet, qualem P. Lucas intravit: quarumque plures in terra Seriadica fuiſſe antiqua memorat hiſtoria. Sed ſufficiat, quod nobis quodammodo interpretatus eſt Arabico-Aegyptium بربي: adeamus, qui Echmimam deſcribens nullum de lectione dubium relinquet, Nubienſem. Sic ille, Clim. II. Sect. 4. media, (pagina Arabici textus 48, verſionis latinae 42.) واخميم وابلبنا مدينتان متقاربتان في كثرة العمارة وبها نخيل كثير وقصب سكر وبمدينة اخميم البنا المسمي برابا وهي براب كثيرة منها بربا اسنا وبربا دندرة وبربا اخميم وهو اثبتها بنا واحسنها رسوما وذلك ان في هذة البيت بعض صور الكواكب وبعض صور الصنايع وجمل من الكتابات وساير العلوم وهذة البنا المسمي بربا هو في مدينة اخميم متوسطها كما قلن i. e. *Echmim et Balbana ſunt duae urbes, aequales fere habitantium numero, palmarum et cannarum ſacchari magna copia. In urbe Echmim eſt aedificium, ſic dictum, Berba* (vel Beraba). *Sunt autem Berbae multae, ut, Berba Esnae, Berba Dandyrae, Berba Echmimae. Haec reliquarum ſolidiſſima ſubſtructione, et pulcherrima monumentis antiquitatis. Habet enim hoc aedificium figuras, cum ſtellarum, tum artificiorum, inſcriptionesque multas, et alia arcana ſapientiae. Hoc ergo aedificium, Berba nominatum, eſt, ſicuti diximus, in media urbe Echmim.* Liquet ex his, templum Berbae nomine deſcriptum a Nubienſi et Abulfeda, non fuiſſe in vico El-Berbi, de quo antea ex Pocokio retuli, (licet nec illi ſuum Berbi vel templum ſubterraneum negaverim, quod inveſtigare potuiſſet Pocokius, inveſtigabuntque forte alii,) ſed in ipſa urbe Echmim, multo olim quam nunc patentiore. Huius quidem templi jam pau-

ca

ca superſunt rudera, viſa a Paulo Lucas, T. II. p. 91. et Pocokio T. I. p. 77. (germ. verſ. p. 116.) Figurae tales, quales Nubienſis deſcripſit, ut, *quatuor circuli, in quorum intimo ſolis imago; ſecundus et tertius in XII partes diviſus, habentes, hic quidem XII volucres, ille XII figuras, ſignorum*, ut Pocokius conjiciebat, *Zodiaci*, ac plura ex Pocokio cognoſcenda. Templorum Esnae et Dandyrae multo plus ſupereſt: de Esna vide notas ad num. 52; de Dandyra *P. Lucas, Voyage fait en 1714. T. II. p. 129 ſeqq.* ubi et paginae 133. adjectam habebis delineationem templi, ex cujus magnitudine de majeſtate antiqua templi Echmim conjecturam facies, et Pocokium T. I. p. 86 ſeqq. (verſ. germ. p. 128.)

Oblitus pene eram, de ſecundae vocis lectione dicere. مشهورة, *celebris*, praefero: lectio Pariſienſis codicis, مشهودة, incertae eſt interpretationis. Templumne, de *quo ſatis certa ſunt teſtimonia? an, templum martyrei*, martyribus, neſcio quibus, attributum a ſequioribus? an templum *urbis Masſchiae*, in adverſa ripa ſitae, cujus nomen fortaſſe olim مشهودة ſcribebatur? Nihil de hac lectione habeo certi.

169) Vide Herbelot p. 950. 951. ſub *Dhoualnun*: ſic enim nomen ſcribit. Habet primo Dulnunem pro ſancto habitum, ſectae in Aegypto conditorem, mortuum anno Hegirae 245; deinde Dulnunem Akminenſem, cujus liber aliquis, مجربات (*experimentorum*) medici, ſeu potius magici et ſuperſtitioſi argumenti, ſit in bibliotheca regis Galliae. Hic ſine dubio noſter eſt: priorem intellexit Reiskius, quod ita ferri poſſit, ſi Dulnun ſectae auctor, et Dulnun ſuperſtitioſi libri auctor, ſuperſtitioſus aut impoſtor cum hic tum ille, ſit unus idemque.

170) Urbs est, illis itineratoribus, quos legi, non memorata, nec id mirum, sita enim ultra Nilum, ad canalem Josephi, quam viam tenere non solent. Ergo et minoris jam momenti est, nec tamen omittere velim, quo sub gradu ponat d'Anvillius, longit. 48. 26', latitud. 28. 47'. certi enim quid de urbis situ ex relationibus eorum, qui ipsi eam adierunt, non habuit, ut eum p. 170. evolventi liquebit. Mallem quoque nomen Gallicis literis scribere, *Behenese*, quam *Beheneſé*, (quod fecit d'Anvillius,) atque in appellando ultimum *e* prope omittere. Sed de his syllabarum minutiis non disputemus, donec de situ urbis constet.

Sub quo nomine Graeco eam habeat Ptolemaeus, difficile dictu, antequam Arabice versum Ptolemaeum nanciscamur: quem si haberemus, de hac aliisque urbibus multis constaret, quo nomine Coptice aut Graece vocetur, foretque facilius geographiam antiquam, a Graecis nominum mutatione obscuratam, cum recentiore, sed quae antiquissima nonnunquam nomina servavit, conferre. Haec quidem sic accipi velim: — si بمسر est Ptolemaeus. Vide notam 152.

171) Duplex ergo Behenesa cum in Aegypto sit, quaeri possit, de utra loquatur Nubiensis, versus finem sectionis tertiae climatis tertii, p. 106. versionis latinae, penultima pagina ejus sectionis in textu Arabico, iter describens, quod anno Hegirae 530 Morabetae Cahira Segelmessam tenuerint, et cui se ipsius tempore plures committant, licet sit periculosum: *a Misr* (urbe pro qua reponere Cahiram possis) *ad Behenesam septiduum, a Behenesa ad cisternam Manad, statio,* etc. Non videtur apta esse Behenesa ad canalem Josephi, quipe per quam nemo Cahira Segelmessam eat: nec Behenesa Alvachatarum in vicinia Nigritarum potest septimo die a Cahira adiri.

adiri. Ergo aut alia praeter has eſt Behenefa, aut Behenefa Elvachatarum non eſt in vicinia Nigritaniae quaerenda, ſed referenda ad infimam Alvachatam.

172) Lectionem Reiskianam Pariſienſi praefero, ut unice veram, licet Pariſienſem exprimi voluerim. Urbis nomen ſine dubio eſt سنتريه, ut eam Nubienſis vocare ſolet: اربعه, *quatuor*, facile a librario per negligentiam omitti potuit, addi oſcitanter non potuiſſet. Sunt et alia pro XIV ſtationibus facientia, de quibus in nota 150 dictum.

Caeterum urbem Santariam, vel ut in delineatione Haſaeana vocatur, *Santrie*, multo eſſe remotiorem ab Aegypto, quam in plerisque delineationibus geographicis ponitur, vel ex hoc loco conſequi videtur. Plura de ea dicenda ſervo Mauritaniae Abulfedae, ſi modo eam edere licet.

173) Vide notam 114.

174) Expreſſi من, ut erat in codice Pariſienſi: legendum autem puto بين. Quanquam utriusque lectionis eadem ſententia.

175) Magnum diei iter cum aeſtimetur 24 usque ad 30 milliaribus Arabicis, ſequitur, ut Behenefa in d'Anvilliana delineatione non ſuo loco ſit poſita, vix ultra ſextam gradus partem (11 vel 12 milliaria) a Nilo remota. Nempe recta linea ibi ductus canalis Joſephi, quod ejus ambages et flexus adhuc ignorant geographi: neque id reprehendo, idem enim et fieri ſolet in finibus incertis terrarum, ubi rectam lineam loco curvarum ponunt: tamen teneri velim, canalem per ſolitudines ductum inter colles arenoſos hinc illinc altius adſurgentes

 mon-

montesque, vix ubique recta linea duci potuisse. Illo ergo loco, ubi sita Behenesa; septem circiter milliaria germanica intercedunt Nilum inter et canalem Josephi.

176) Oksor, Luxor est vel Loxor recentiorum, L articuli ad nominis initium referentium. Cum ab utraque parte Nili sit, solet et dualiter اقصرين vocari, itineratoribusque, *Luxxorain.* Male scribitur nomen in Nordenii tabula XCVIII (nec tamen ipsius culpa) لوغسراين, multiplici vitio commisso, eo quoque, quod in nota 22. ut Aegyptiis peculiare enotavi, غ pro ق.

Thebarum antiquarum hunc situm esse, et viderunt plerique, et clamant ingentia antiquitatis rudera. Vide d'Anvillium p. 198. 199.

Hic quidem in delineatione Aegypti ei adsignat longitudinem 49. 25', latitudinem 25. 27'. Nordenius habet in tabula XCVIII. sub milliari 134 supra Cahiram.

Ptolemaeus sub quo nomine habeat, iterum incertum. Thebas posuit sub longit. 62, latit. 25. 30'. Si haberemus Ptolemaeum Arabicum, facilior foret Graecorum nominum cum Arabicis et Copticis collatio.

Si quis plura scire de Oksor, vel Loxxor, cupiat, stupendisque in ejus vicinia antiquitatis monumentis, evolvat, *Relation d'un Voyage fait en Egypte par le P. Vansleb*, p. 407 - 410. - - *Voyage de P. Lucas fait en 1714. T. II. p. 126* - - *Pocokium T. I. p. 106 sqq.* (versionis germanicae p. 158 seqq.) - - *Nordenii itinerarium p. 164*- 173. ejusdem tabulas aeneas itinerario adjectas CII - CXIII.

177) Nordenio cum Kus 123, et Oksor 134 milliaria supra Cahiram sit, inter utramque urbem intererunt undecim milliaria, sive Gallica, 25 in uno gradu, sive toti-

totidem parasangae Arabicae, 22⅔ in uno gradu: quod magnum est diei iter. De satis Norden. p. 66. *la Campagne se trouvoit entrecoupée de Canaux, et couverte du bled de Turquie.*

178) His de vasis fictilibus, quibus maxime Aegyptii utuntur ad refrigerandam in ea aquam, vide Vanslebii *relation d'un Voyage fait en Egypte p. 402.* (*C'est a Miniet, que l'on fait les Barlaques, ou Pots à l'eau, si estimez à Caire pour leur agréable façon, et pour la qualité, qu'ils ont, de refraichir l'eau. Ils se font d'une certaine argille, qu'on prend à une journée de là, du Côté du Levant du Nil, dans un Endroit appellé, Sejech Fadl.*) -- *P. Lucas, Voyage fait en Egypte,* T. II. p. 107. (addit: *l'on trouve par là le secret de boire frais, dans un Païs, où l'on ne voit jamais ni neige, ni glace.*) p. 132. 157. -- Sicardum in *mémoires des Missions de la Comp. de Jesus,* T. II. p. 14. 185. *Pocokii* itinerarium T. I. p. 84. 87. (germanicae versionis p. 126. 130.) *Niebuhr.* T. I. p. 64. et *Schultzii* itinerarium, sub titulo, *Leitungen des Hoechsten,* T. IV. p. 352. 353. Pluribus urbibus tribui hanc officinam, migrantem forte ex una in alteram, videbis si omnes evolveris.

Horum vasorum, diversissimas materias ob usus similitudinem confundens, sub onyche, non gemma, sed alabastrite, mentionem fecit Plinius, hist. nat. l. XXXVI, c. 8. §. 12. *Nascitur circa Thebas Aegypti.* Non vacat, totum locum explicare, in quo pro more suo, vera dicit, sed res diversissimas, aliqua re similes, nominis ambiguitate deceptus, aut suorum collectaneorum alio errore, confundit auctor, cui haec facile condonabimus, modo eum intelligamus.

179) Hermonthis veterum. Ptolemaeum in Arabica versione valde mutatum esse, jam supra nota 152.

mo-

monui. Hujus ergo hic, ut alibi saepius, duplex lectio citatur, quarum altera نسخه *abrogatio*, seu, *correctio* prioris audit. Neutrà tamen Graeco Ptolemaeo concinit, cui Hermonthis est sub gradu long. 61. 50′, latit. 25. 0′.

De Erment, seu, ut alii scribunt, Armant, si plura legere lubeat, evolve, Vanslebii *relation d'un Voyage fait en Egypte*, p. 407. Pauli Lucas *Voyage fait en 1714.* T. II. p. 115. 117. 119. 122. Pocokium, T. I. p. 110. (vers. germ. 164.)

180) Nordenius in tabula XCIX habet sub milliari 133 supra Cahiram, id est, duobus milliaribus infra Oksor, ipsi Luxxor. Nordenius corrigendus, non Abulfeda. Miratus jam est d'Anvillius p. 207. qui factum sit, ut tam inconcinno loco Nordenii tabulae habeant Arment. Error est manifestus, contradicunt enim Nordenii itinerario tabulae. A septentrione versus Austrum ascendenti Nordenio primo occurrit *Luxxor*, p. 164. deinde *Mediaet el Habu* p. 173. *Kurnabilal* et *El-Akiba* p. 176. *Nezletameris*, ibidem, *El-Tsielame*, ibidem, *Arment* ibidem: eidemque secundo fluvio ab Austro versus Boream naviganti, p. 262. 263. primo occurrit *Arment*, deinde *Luxxor*. In tabulas irrepsit error, ab ipso diario damnatus, febris culpa: Diarium enim Nordenianum relegens p. 176. videbis, Nordenium illo die graviter febricitasse, unde factum, ut nomina quidem urbium praeternavigatarum in diario scriberet, sed non in tabulis Nili, in quibus postea, ipsius an alius culpa? praepostere suppleta sunt, ordine inverso.

181) Saepe citatur ab Abulfeda. Pro auctore libri habet Herbelotus p. 155. Verba adscribo: *Azizi, auteur d'un Ouvrage de Géographie, qui est souvent cité par Abulfede.* Difficile est et audax Herbeloto contradicere, mihi

ma-

maxime, cui numquam contigit, bibliothecam codices manuſcriptos Arabicos habentem perluſtrare, cum ille domi in bibliothecis Arabicis fuerit. Si tamen licet homini, haud multa cum re ſed pleno fidei, dicere quod verum videtur, AZIZI eſt titulus libri, ab Haſane aliquo ſcripti. Abulfeda ipſe in Syria ſua p. 10. editionis Koehlerianae haec habet: *dixit Haſan* (حسن) *filius Ahmedis, Mohallabita, in libro ſuo dicto Azizi.* (في كتابه المسمي بالعزيزي). Quibus acceſſus ad bibliothecas manuſcriptorum divites datur, facile rem expedient: *ad nos vix tenuis famae perlabitur aura,* bibliotheca enim Goettingenſis, impreſſis libris inſtructiſſima, manuſcriptorum orientalium inops. Diteſcet forte, ut pleraeque ſorores, poſt ſeculum, ſed quod poſteri habebunt, eo uti nequeo.

182) Kus Nordenio eſt ſub milliari ſupra Cahiram 123, Aſſevan ſub 168, inter utramque ergo urbem 45 milliarium Gallicorum intervallum, quod poteſt ſane in quatuor dierum itinera, ſed magna, diſpeſci. Sequetur, ſi medio inter utramque urbem loco Erment fuit, non eam collocandam eſſe, quo febricitans Nordenius ac ſibi contradicens conjecerat, ſub milliari 123, ſed circa milliare 145.

183) Eſt ex majoribus pulchrioribusque Aegypti urbibus, ſui tractus adhuc metropolis, quam Lycopolin antiquorum habet d'Anvillius, ponitque ſub long. 48. 53', latitud. 27. 24'. Idem recte monuit p. 181, male eam in delineatione Pocokiana poni ab oriente Nili, cui potius ab occidente ſit: male etiam a Nordenio in tabula LXXXIII ad occidentem quidem, ſed ad ipſum Nilum, a quo dimidiae horae intervallo remota ſit. D'Anvillius quidem, ut fere nunquam non, recte: P. Lucas, αὐτ-

ὀπτης, p. 80. Tomi II. commentariorum itineris anno 1714 suscepti, *la Ville de Siouth est située à une demie-lieue du Nil, du Côté de l'Occident.* Vanslebius, ipse quoque αὐτόπτης, p. 45. itinerarii manuscripti, *weil aber Siuth landeinwärts liegt* etc. Haec monere opus duxi, quia error in situ urbis admissus versibus ab Abulfeda citatis tenebras offundit.

De commerciis urbis cum Dungala Sennaarae vicina, quae habet idem Vanslebius, excerpsi in nota 54. p. 25. Plura qui de Siuta, urbe perquam memorabili, cupit, adeat, quem jam dixi, Paulum Lucas, in *Voyage fait en 1714*, T. II. p. 74-80. 149. Nordeniumque p. 137. inspecta simul tabula LXXXIV.

184) سيوط sine Eliph scriptum quoque reperies in tabula Nordeniana LXXXIII. Qui nostris literis nomen exprimunt itineratores, *Osjut*, *Siout**), *Siut*, aliaque similia habent, ut ex fluctuatione eorum unum hoc certi colligere liceat, utramque adpellationem usu receptam esse. Eliph, quod praemittitur, est prostheticum Arabum, nominibus peregrinis a litera Gezmata incipientibus praeponi solitum. --- De Simeonita vide notam 202. ad num. 51.

185) CARMEN] Rectene verterim, in incertis habeo. سعر rubris literis scribitur, ut titulus sequentium. Suspicatus sum, puncta diacritica literae Schin errore librarii omissa, legendumque esse, شعر, *carmen*, hoc sensu: *jam carmen ipsum sequitur.* Nec tamen certus sum,

*) Scribunt et *Siouth* per *th*, sed id, ut vitiosum omisi. Ortum inde, quod ط Arabum cum Θ Graecorum confunderent. ط et ט valore sunt T Graecorum, ת vero et ث Θ, ut plenius in grammatica doceri solet.

ſum; poſſit enim et huius carminis titulus eſſe, سعر per Sin, quod nomen *aegritudinem*, *dolorem*, *furorem* ſignificat.

186) يغلط ſcriptum in codice Pariſienſi pro يغلظ, nec vitium haberi ſcriptionis debet, ſed licentia poëtica, *ὁμοιοτελέυτου* (rhythmum dicere ſolemus) Arabici cauſſa.

187) Proprie: *erat in juventa ſua.* Loquiturne de luna vix dum exoriente et horizontem ſuperante? an ob ſolam pulcritudinem juvenilem illi vultum tribuit? Captat quidem luſus nimis artificioſos: juvenili vultui comas imponit canas. Non placet poëma, nec velim talia condere: interpretem agere liceat, non admiratorem.

188) Pluvia nocturna, ſed modica, deſcribitur, ut ex ſequente verſu liquet. Oriente plena luna cum mediocriter pluit, poteſt illa crinita videri, canamque promittere comam.

Nos quidem, pluviae ſatis adſvetos, ejusmodi nox non magna voluptate adficeret. Sed rarae ſunt in Aegypto ſuperiore pluviae, ideoque gratiores: quas tamen ne, errorem veterum ſequutus, illi plane neges, adcuſesque poëtam mendacii, addo, circa Siutam Februario menſe pluvias vidiſſe Pocokium, T. I. p. 126. (verſ. germ. 189.)

189) Hic quidem verſus ita artificioſus, ut ferri vix poſſit. Ne tamen vel malo poëtae fiat injuria, cum aves canentes recitare ex libro dicit, meminerimus, Orientales cantando recitare. Videntur ergo poëtae aves, veſperi canentes, hymnum canere a ventis nubibusque in ſtagno ſcriptum. Ventus lineas ducebat; quod eſt poëtae textum conſonantibus ſcribere: nubes guttas demittebant, quas punctis vocalibus et diacriticis comparat.

Stagnum non est Nilus; satis magno intervallo ab urbe remotus, nec eo nomine vocandus. Nilum inter et urbem stagnum est satis magnum, aquam ex Nilo per canalem accipiens, sed et suas habens scaturigines: de quo fingunt Siutenses, ejus potu signa virginitatis eripi, unde excusatas habent novas nuptas virginitatem non prodentes, si stagni aquam degustarunt. Felix certe inventum, nec despero tales in vicinia aliarum quoque et Europae urbium, quod felix faustumque virginibus sit, fontes. Vide P. Lucas, *Voyage fait en 1714*, T. II. p. 80. Pocoke T. I. p. 75. (vers. Germ. 113.)

190) *Mons avium*, plerisque itineratoribus memoratus, est saxum praeceps, in muri pene modum a natura resectum, ad ipsam Nili ripam orientalem quadragesimo quinto supra Cahiram milliari exsurgens, et per dimidium milliare Gallicum juxta illam procurrens, quod delineatum videbis in tabula Nordeniana LXXV, descriptumque a Nordenio p. 128, Vanslebio p. 357. Sicardo, T. II. Memoriarum Jesuiticarum p. 128. Paulo Lucas, Voyage fait en Egypte, T. II. p. 158. 160. Aves eum ad montem ingenti numero quotannis convenire, certum: caussa latet, sed facile esset, eam investigare, si quis eo anni tempore in ripam escenderet, dispiceretque, qua praeda allicerentur. Multa de eo fabulantur Aegyptii, atque etiam nonnunquam praeternavigantes pie salutant.

191) In descriptione montium. Locum excerpo, quod forte desiderare eum quis possit. Pagina octava a fine primae partis in codice Parisiensi haec habet: جبل الطيلمون وسمي جبل الطير وهو جبل بصعيد مصر في الجانب الشرقي بالقرب من منيه ابن خصيب وانصنا ويدخل طرف هذا الجبل في النيل ويترعج الما بسببه حتي

حتي يحذر منه علي المراكب قالوا وانما قيل له جبل
الطير لان الطير المعروف بالبجّ يقدم اليه في كل سنه
منهاشي كثير في ايام معلومه وتضع روسها في بخش
هناك في سفح الجبل المذكوره حتي يعلق منها واحد
وقد استغاض ذلك علي السنه اهل تلك البلاد والعمله علي
ناقليه i. e. *mons Tailamon, qui et mons avium vocatur, est in Saida Aegypti, in tractu orientali,* (i. e. ab orientali latere Nili) *non procul Menija filii Chasibi et Ensena. Hujus montis extremitas procurrit in Nilum, unde tantus aquae vortex, ut timeant navigantes. Avium montem dici volunt, quod quotannis certis diebus aves, Bagg dictae, magno numero ibi conveniant, atque ad radices montis capita in unum conferant, deliberentque, ut una earum suspendatur. Haec ita narrant accolae, fides sit penes auctorem.* Ad quae verba adnotare liceat, primo, in vicinia montis avium omnino esse dictas urbes, Menijam filii Chasibi, quam Nordenius sub milliari 47, et Ensenam, quam idem, sed alio nomine Schech-Abadi dictam, sub milliari 52 habet: de periculosa autem juxta hunc montem navigatione nihil me in itinerariis legisse: denique eundem montem et طيلمون hic vocari, idque nomen legenti in memoriam redire frustra quaesitum hucusque montem צלמון Ps. LXVIII, 15, licet nihil definiam.

Hujus quoniam montis mentio injecta, viderique possit paulo aliter de eo referre Nubiensis, eius quoque verba describamus. Sic ille p. 42. (48 textus Arabici:) *supra os canalis Miniae est urbs* (زماجر) *Zamachar, paucisque interjectis:* ومنها مع ضفه غربي النيل الي جبل
الطيلمون مقدار خمسه اميال وهذا الجبل ياتي من
جهه

جهة المغرب بتاريب فيعترض مجري النيل والما ينصب
اليه بقوة جري ويخرج عنه بقهر وانضغاط يمنع المراكب
الصاعدة من مصر الي اسوان وغيرها i. e. *inde ad montem Tailamon iter quinque milliarium a ripa Nili occidentali. Hic autem mons ab Occidente coecus in Nilum procurrit, curſumque fluvii impedit, aqua ergo in illum irruens violentius compreſſa eum ſuperat, quod impedimento eſt navibus ex Misr Aſſuanam aſcendentibus et deſcendentibus.* Errare humanum: idque hic accidiſſe reor Nubienſi.

192) Sic vocant Arabes Alexandriam. Nomen ſecundum orthographiam ab Abulfeda adjectam primâ vice exprimendum putavi, licet deinde uſitatius nomen, *Alexandria*, ponam. Nempe *Al*, quod in hujus urbis nomine eſt radicale, per errorem ſaepe in exoticis admiſſum, pro Articulo Arabico habent: ſic ſcribendum foret, *Aſcandria*, ſolentque ita, atque etiam *Scandria*, vocare cum hanc, tum alias cognomines urbes, ab Alexandro conditas. Verum quia ſic ſyllaba tertia a duabus conſonantibus inciperet, (*As-can-dri-a*) literae D dant vocalem, ut fiat, *Aſcanderia.*

Graecus Ptolemaeus urbi dat longitudinem 60. 30′, latitudinem 31. d'Anvillius long. 47. 55′, lat. 31. 11″.

193) Eſt columna ſic dicta Pompeji, quam delineatam videbis in Pocokiani itinerarii tabula IV, Nordenianique XI. XII., deſcriptam a plerisque, qui Alexandriam adierunt. Pompeji, cujus ei nomen, neſcio quo caſu, tribuitur, eam eſſe non poſſe, monuerunt aliqui, nullam enim ejus mentionem facere Strabonem, aliosque, qui Caeſaris et Auguſti tempore ſatis adcurate de Alexandria expoſuerint. Conjecerunt ergo alii, Tito Veſpaſiano poſitam eſſe, aut Hadriano; ſed ſunt, ut dixi,

dixi, coniecturae. Eo majoris faciendus Abulfeda, ex quo discimus, seculo adhuc XIII nomen *Severi* columnae haesisse. Nec veri dissimile, Severo, qui et Alexandriam adiit, et maxima in urbem contulit beneficia, senatum quoque, quo antea caruerat, ei dedit, statuam a grata urbe erectam. Spartianus in vita Severi, c. 17. *Alexandriam petiit. - - - Alexandrinis jus buleutarum dedit, qui sine consilio, ita ut sub regibus, antea vivebant, uno contenti judice, quem Caesar dedisset. Multa praeterea his jura mutavit. Jucundam sibi peregrinationem propter religionem Dei Serapidis, et propter novitatem animalium et locorum fuisse, Severus ipse postea ostendit. Nam et Memphim, et Memnonem, et pyramides, et labyrinthum diligenter inspexit.* Graecorum cum esset Alexandria, ac diu quoque post, sub Arabum imperiis, Graecis in ea multis habitantibus, inscriptionibusque columnae adhuc integris, certo sciri, et ad posteritatem non dubia traditione, ipsoque etiam nomine, propalari potuit, cujus esset. Severi certe nomen Arabs non confinxerit, forte quis fuerit Severus ignorans. Videmur ergo jam tandem aliquando de nobilissimo antiquitatis monumento aliquid certi statuere posse: idque adeo novum recentioribus et ignotum, ut Reiskius, vir incredibili doctrina, ne intelligeret quidem Abulfedam, literasque Arabicas سواري legens, non de Severo cogitaret, sed versioni suae hanc subjiceret notam: *columna trabium. Nescio cur ita dicta. Pompeji forte intelligitur.* Nempe ad radicem سور (Gol. p. 1236.) nomen Severi Arabicis literis expressum revocabat.

194) Pocokius, columnam ex umbra mensus, 114 pedum invenit, demtaque basi et capitulo, pedum 88. Vide illum T. I. p. 8. (vel 10) Concinit Niebuhr T. I. p. 48. ipsi columnae dans pedes 88. 10',

195)

195) De Pharo loquitur, non autiquo, qui nunc mari merſus, ſed recentiore. Eſt is in inſula exſtructus, ſed quam agger arte portui objectus terrae continenti jungit. Norden. p. 3. *chaqunne de ces deux Isles eſt attachée à la terre ferme par une Mole. Celui de l'Isle de Phare eſt extremement long, il m' a paru avoir 500 pieds d'etendue.* Vide quoque delineationem urbis quam dedit, haec omnia melius explicaturam.

196) رفعه, quod exprimi curavi, ſcriptum eſt in codice Pariſienſi. Pro certo autem habeo, رقعه reponendum, quod *tabulam*, peculiariter ſchachiludii, ſignificat. Sequens شطرنج nomen eſt ſchachiludii, origine Perſicum.

197) In vicinia Alexandriae deſertum nitrarium. Salſugo quidem nihil ad ſterilitatem, ſed ob cauſſas, de quibus alias dixi, putant Orientales, ſalſuginem agros infoecundos reddere. Vident nempe, quaedam deſerta cruſta ſalis obduci, quem imbrium aqua reſtagnans primo ex terra extrahit, ac deinde in vapores reſoluta, nudum et candicantem deſtituit.

198) Tres portas clauſas memorat Vanslebius, ſed in reliquis concinit. Sic ille p. 199. *la Ville d'Alexandrie a ſix portes, dont trois ſont ouvertes; à ſavoir, celle qui regarde le Sud, et s'appelle Bab-Iſſidr; celle qui eſt à l'Eſt, et s'appelle la porte de Roſette; celle qui eſt vers le Nord-Eſt, et s'appelle la Porte de la Marine. Les trois fermées ſont celle de la vieille Douane, la porte verte, qui s'appelle en Arabe Bab-il-Achdar, et celle du vieux port.*

Ad notam (*e*) textui ſubjectam ſcias سدرة et سندرة idem ſignificare, arborem alio nomine *Nebea* dictam, a qua porta nomen accepiſſe videtur.

199)

199) Graecus Ptolemaeus habet ſub long. 62, latit. 23. 50': d'Anvillius long. 49. 48', latitud. 23. 50'. Syene eſt veterum, ultima Aegypti verſus Auſtrum, Hebraeis סונה, Ezech. XXIX, 10. Pauci eam noſtris ex itineratoribus adierunt. Paulus Lucas in primo itinere annorum 1699. 1700. eo ſe perveniſſe narrat: viri diaria aliorum itinerum magni facio, ſed juvenem paulo fuiſſe ventoſiorem arbitror, cujus erroris poenas ſat graves dedit. Certe qui primi hujus itineris deſcriptionem legerit, anno 1704 editam, intelliget, nunquam eum ibi fuiſſe. Sonum cataractae Aſſevanenſis jam Esnae noctu audivit, cum inter utramque urbem iter bidui ſit, non ſane verecunde mentitus: aquam vidit ex 200 pedum altitudine praecipitari, cum paucorum pedum altitudinem cataracta habeat, ab his, qui eam non viderant, immenſum auctam.

Eo majoris faciendi, qui αὐτόπται urbem, ejusque viciniam, et monumenta, copioſe deſcripſerunt, Pocokius T. I. p. 116-123 (verſ. germ. 173-184.) et Nordenius inde a pagina 193. Collocat illam ſub 169 ſupra Cahiram milliari, proſpectumque oppidi a Nilo delineavit tabula CXXIX.

200) Ex hoc ipſo loco intelligitur, Simeonitam ſaepe a noſtro citatum, ſed ſine addito libri nomine, auctorem eſſe libri *Lobab*, i. e. medullae geographicae, itidem ſaepe citati, omiſſo plerumque nomine auctoris. Vide et Abulfedam ſub numero 64, ubi de orthographia nominis Oſchmun diſputans Simeonitae mentionem facit. Monendum hoc duxi, quia et libri et auctoris nomen apud Herbelotum fruſtra quaeras.

201) Vide de hoc libro Herbelotum p. 984. Auctor ejus *Chilkan Ibn-Chilkan*, cognomine dictus *Schamſoddin*, mortuus anno Hegirae 681, proxima ante Abulfedam aetate vixit.

N 202)

202) Quicunque tamen Aegyptum adierunt, nomen urbis, *Assevan*, *Essevan*, *Essevaen* scribunt, manifesto indicio, primam syllabam Fatha habere, non Damma. Videtur ergo hic Simeonitae orthographia verior esse, licet eam damnet Abulfeda. Grammaticae quoque leges adpellationi *Asvan* vel *Esvan* favent: est enim Eliph prostheticum, exotico nomini, a duplici consona incipienti, praeponendum, idque Fatha vel Kesre habere solet. Sed forte voluit is, cuius auctoritatem sequutus est noster, Eliph prostheticum hic eodem modo efferri, ut in Osjut أسيوط num. 49. quam si analogiam sequutus est, usus tamen in hunc usque diem contradicit.

203) Silvam arborum in vicinia urbis expressam video a Nordenio in tabula CXXVI. Agros frumenti feraces habere nequit, petris inclusa, quae hinc ad cataractam usque magis magisque coëunt.

204) Hoc, *prope Maarram*, quid sit, ignorare me fateor. Recurret in descriptione Manfalutae, num. 53. Non ergo potest nomen oppidi esse, cui vicina Syene: hanc enim inter et Manfalutam Nordenio intersunt 104 milliaria Gallica. Reiskius vertit: *aequat propemodum al Maarram.* Nec hoc placet, licet possint verba Arabica id significare. Duae sunt in Syria urbes, *Maarrae* nomine, de quibus vide Abulfedae Syriam p. 21. et 111. 112. Ita eas describit, ut nunquam adiisse, sed ex solis libris cognitas habere videatur. Cum hisne comparet urbes Aegypti. expositurus, quantae sint aut quantillae? nec quidem addat, qua de Maarra loquatur?

Si quis forte, infra legens, *Manfalutam prope Maarram*, recordatusque cryptarum infinitarum in Manfalutae vicinia, suspicetur, معرة idem esse quod מערה,

spe-

ſpelunca, tractumque ſpecuum, antiquis terram Seriadicam dictum, intelligi, non obſtrepam quidem, ſed tamen non favet grammatica et orthographia. Hebraicum enim מערה Arabice eſt مغارة.

Ergo quid hic ſit *Maarra*, ignoro, forte nomen proprium montani tractus, aut deſerti arenoſi ſuperioris Aegypti.

205) Secundum tabulas Nordenianas inter Kus et Afvan interſunt 46 milliaria gallica, quinque dierum itineri ſufficientia. Navigationem in Nilo plures dies plerumque poſcere, docent itineraria.

206) D'Anville ponit ſub longit. 49. 17', latitud. 25. pro Latopoli veterum habens. Nordenio ſita 145 milliaria ſupra Cahiram. Plura reperies apud Vanſlebium, relation d'Egypte p. 405. 406. Pocokium T. I. p. 111. 112. (germ. verſ. 166-168.) Nordenium p. 179. 180. Cave autem confundas cum Aſſevan, quod in primo itinere, de utraque urbe audiens, fecit Vanſlebius, ipſeque eum ſequutus Sicardus. Vide notam 49.

207) Manifeſtus error, cum Aſſevanam ſub gradu latitudinis 23 habeat Ptolemaus noſtro citatus num. 51. Expreſſi tamen, ut reperi. Forte ſcribendum كد ج, i. e. 24. 8'.

208) *Thermas* vertit Reiskius, nec nego ſignificatum vocabulo Arabico: nemine tamen ex iis, qui Esnen adierunt, de thermis referente, malui balnea vertere, ut locis innumeris ponit Abulfeda, in urbium majorum deſcriptione notare ſolitus, habere eas forum, balnea, oratorium, e. g. num. 57.

209) Notatu digniſſimum, ſi modo verum; rariores enim in Aegypto vineae. Vide Ius Moſaicum §. 190.

210) Pag. 43. verſionis latinae, 49 textus Arabici. Deſunt tamen aliqua hic citata in editione impreſſa, pluraque, quam edidit Gabriel Sionita, legiſſe in Nubienſi videtur Abulfeda.

211) Coptorum nomine non veteres Aegyptii Pharaonum tempore, ſed indigenae eorum poſteri religione chriſtiani intelligi ab Arabibus ſolent. Horum eſt, ut ita dicam, metropolis Esne, martyrum ſepulchrali agro inſignis. De hoc Vanslebius audierat, inque germanica primi itineris deſcriptione, quam manu ſcriptam habet bibliotheca Goettingenſis, p. 124. ſed, ut jam dixi, Esnam et Aſſevanam confundens: *Isna,* inquit, *olim Syene, ſub tropico cancri, locus ſanctorum martyrum. Dicebatur mihi, ſi medinet Isna temanin fiddan ilſchehade ala ism el meſich, i. e. Isnae ſunt 80 jugera agri, ſanguine martyrum ob Chriſti nomen madefacta.* Arabica quidem, quae latinis literis expreſſit, ſic ſcribenda: في مدينة اسنا ثمنون فَدّانْ اَلشُّهَداْ علي اسم المسيح id eſt, ellipſin enim verbi non recte ſupplevit: *Esnae ſunt 80 jugera agri, in quibus martyres Chriſti ſepulti ſunt.* Creduntur in perſecutione Diocletiana occubuiſſe, nec id veri diſſimile: videntur in pluribus Aegypti ſuperioris urbibus, Buſiri, Copto, Esne, arma ſumſiſſe chriſtiani, libertatemque de religione ſentiendi defendiſſe, ſed ſuccubuiſſe, quo in bello Coptus et Buſiris diruta (vide notam 126.) et circa Esnam magna ſtrages edita. Bellum narrant, ſed cauſſam belli ignorant ſcriptores Byzantini, alioqui Coptum et Buſirin non rebellaſſe dicturi, ſed cauſſam chriſtianorum ſuſcepturi. Deſcribit hunc ſepulchralem agrum αὐτόπτης Pocokius, T. I. p. 112. (germ. 168.) Ambitum ei dat milliaris Anglici, narratque, aliqua ex ſepulcris eſſe ſumtuoſiora.

212)

212) In his numerandum templum defcriptum et delineatum a Pocokio T. I. p. 111. 112. tabula XLV, et a Nordenio tab. CXV.

213) Has ut dimenfiones rectius exiftimare lectores poffint, repeto, Nordenium habere, milliari fupra Cahiram Gallico.

Asvan	—	—	169
Esne	—	—	145
Erment	—	—	133
Kus	—	—	123

fed in Erment, ut fupra monui, aliquid erroris commiffum, correctu difficile, nifi ea ipfa loca iterum adeunti. Si enim, ut aliis rationibus confentaneum videtur, Erment fub milliari 143 ponas, non intererit inter eam et Esnen diei navigatio. Et tamen Nordenius ne uno quidem die hoc iter navigando abfolvit, fed plures ei impendit: die 13. Dec. Ermentam venerat, die 14 vento non adfpirante fune tracto navigio afcendebat, die 15. Dec. fecundo vento utebatur, pergebat totam noctem vento favente, nec nifi die 16. Dec. Esnen perveniebat. (pag. 176 - 179.) Sunt aliqua hic adhuc in dimenfionibus turbata, ac forte milliaria auftralis Aegypti multo majora quam borealis. Pocokius bidui navigatione ab Erment ad Esne pervenit, hic quoque vento minus fecundo. (p. 111. germ. 166.)

214) Habet d'Anville fub long. 48. 50′, latit. 27. 35′. Nordeniusque tabula LXXXII urbis profpectum delineans, fub milliari 65 fupra Cahiram. Plura qui de urbe fcire cupit, hanc maxime ob cauffam nobili, quod ab ea incipiunt afcendenti, finiuntur defcendenti, montes innumeris cryptis alte excavati, forte antiquorum terra Seriadica, eum plura docebit Vanslebius p. 359-362.

P. Lucas in Voyage fait en 1714, T. II. p. 70. 154. Sicardus in Mémoires des Missions de la Comp. de Jes. T. II. p. 217-232. Pocokius T. I. p, 75. (germ. 112.) Nordenius p. 134. Haec autem, quam dixi, cryptarum terra incipit circa Savadam, sub milliari 47, pertinetque Monfalutam ad milliare 65, per integra 18 milliaria continuata.

Manfalut vocat noster, itineratores, *Monfalut, Momfalut, Momflot.* Quod graecum urbi nomen fuerit, non constat: sed hoc, quod nunc habet, non dubiam prodit Copticam originem. Est, ut ita dicam, *Memphis Loti.* Sic ipsi Copti explicant, *exilium* Loti, (*forte* melius, *portum securum Loti*) quod Lotus aliquis, regis Aegypti frater, eo relegatus fuerit: teste Vanslebio in *relation d'Egypte* p. 360. Certe *Menuph*, quod Graeci *Memphin*, Hebraei *Moph* efferunt, significabat lingua Aegyptiorum, teste Plutarcho, ὅρμον ἀγαθῶν, de quo plura vide in *Forsteri* epistolis, Goettingae 1772 impressis, p. 34. Monet idem, duplicem fuisse Memphim Aegypti, celebrem illam, quae superior dicatur, aliamque inferiorem, Onuphim: his jam addere possis tertiam, Memphim Loti.

215) Diminutivo بليد utitur noster, videtur ergo minor ejus tempore Mansaluta fuisse, nunc urbs primaria, magnaeque ditionis metropolis, ad quam et Oasim mediam, (Alvach) pertinere auctor est Vanslebius. Non ergo mirum, graecum nomen urbis, a veteribus non memoratae, latere. Apud Nubiensem quidquam me de Mansaluta legere non memini; Abulfedae est oppidulum. Leoni Africano p. 722. amplissima et vetustissima civitas, ab Aegyptiis condita, quam putat, a Romanis destructam, Muhammedanorum demum aetate restaurari coepisse. Ergo constabat, recentem quo-

quodammodo urbem esse, sub Muhammedanorum imperiis aedificatam, certe eo tempore non nobilem, quo Aegypto potiti sunt Muhammedani.

216) In Nordenii tabulis Nili, quinque milliaria Gallica infra Osjutam sita est, quae iter diei facere possunt, sed ex minimis. Vansleb. p. 360. *de Momfallot on peut aisément aller diner à Siout, en partant un peu matin.*

217) Nostro tempore multa habet oratoria Muhammedana. Nordenius p. 134. *c'est une Espece de Capitale; ses Mosquées lui donnent une belle apparence.* Est quidem et sedes episcopi Coptici, sed de oratorio majore Muhammedano, non de templo christiano intelligendus Abulfeda, ac ne quidem intra urbem est templum episcopi, sed extra illam, ubi XXI templa et monasteria numerantur.

218) D'Anvillio sub long. 49, lat. 27. 17', Nordenio sub milliari 75 supra Cahiram. Coptis, ut monuit Vanslebius, Αποθικε, Byzantinis, docente d'Anvillio, Abotis dicitur. Vide de ea Vanslebium p. 367. Sicardum in memor. Jesuit. T. II. p. 122 seqq. Pocockium T. I. p. 75. (germ. vers. 113.)

219) Nempe inter utramque urbem Nordenio sunt quinque milliaria Gallica. Manifestum hinc, erronea esse, quae postea ex Azizio de intervallo 24 milliarium Arabicorum, i. e. 8 parasangarum, adferuntur, quod esset integrum, et vero magnum diei iter.

220) Pocockius milliare fere Anglicum a fluvio abesse tradit.

221) Manifestus, ut jam dixi, Azizi error. Nordenius invenit sub milliari gallico, vel potius parasanga, supra Cahiram.

Osjut

Osjut	—	—	70
Abutig	—	—	75
Echmim	—	—	95

Erant ergo inter Osjut et Abutig milliaria Arabica *quindecim*, inter Abutig et Echmim *sexaginta*.

222) Urbem Aschmunein habet d'Anvillius sub longit. 48. 35', lat. 28. 5', medio inter Nilum et canalem Josephi loco. Αὐτόπτης eam, nunc non urbem sed pagum, descripsit Sicardus, in *mémoires des Missions de la Comp. de Jesus*, T. II. p. 208-216. et 260. 261. 262. Si sana est lectio Parisiensis, quam in nota 225. exponam, omnino non de hac urbe noster intelligendus, sed de alia remotiore. Haec autem in incertis adhuc relinquamus, atque adeo sumamus, de ea urbe loqui Abulfedam, quam Sicardus vidit. Sita illa proxime a Nilo, ubi praetervectus navigio vidit, inque tabula Nili LXXIX, 54 supra Cahiram milliari expressit Nordenius, idque eo fere loco, quem Sicardus ei assignavit, nomen quoque his literis Arabicis scribens, اشمونين, Pocokius T. I. p. 74. (vers. germ. 111.) dicit, eam duobus milliaribus Anglicis a Nilo abesse, id est, tertia fere parte milliaris germanici.

Ipsum quidem nomen duale aliquid duplex prodere videtur. Haecne proxima Nilo eique pene imminens, portus fuit remotioris ac magis mediterraneae? ut aliquoties jam vidimus urbes mediterraneas cognominem sibi portum ad Nilum habere. Sic et Jamniam, quae Plinio duplex, altera portus, altera urbs, Syri ܡܚܕܡ vocant 1 Macc. IV, 15.

223) Sicardus p. 208. *Achemounein n'est à présent qu'un bourg, mais les vastes ruines d'un grand nombre de Palais marquent assez son ancienne splendeur.*

224)

224) Talia habet ſine dubio urbs Sicardo viſa et Nilo proxima. Ipſe ea deſcripſit. Adde Pocokium, qui et in tabula XXIV tomo primo adjecta ſub literis C et D porticum templi delineavit.

225) Hoc quidem in urbem a Sicardo, Pocokio, Nordenio viſum, plane dici nequit. Praevidensne dubium? an aliter legens? Reiskius vertit: *diſtat a Nilo verſus Occidentem propemodum tertia parte diaetae.* Hoc Arabice foret, على ثلث مرحلة. Sed ne ſic quidem cum ſitu urbis a Pocokio viſae conveniet Abulfedae: duo enim milliaria Anglica quis unquam tertiam dixerit partem itineris diei, cum ne ſint quidem horae iter?

Suſpicari ergo poſſis, Abulfedam de alia nobiliore urbe loqui, magis mediterranea, cujus, ut in nota 222. dixi, Sicardiana fuerit quodammodo emporium. Ejus quidem in vicinia P. Lucas de fertili tractu audivit mediterraneo, in quo ingentis urbis rudera ſint, diei circiter itinere a Nilo; idemque et vidit aquaeductus ex Nilo, quos eo pertinere regionemque rigare credebat ultra montes ſitam. (Voyage fait en 1714. T. II. p. 98. 99. 103-105.) Sed haec referens vereor, ne urbs, de qua Arabes ei narrabant, in orientali Aegypto fuerit, cum Oſchmunein ſit in occidentali quaerenda. Nec diſſimulandum, quae Abulfeda num. 56. et 57. de Oſchmunein habet, urbi a Sicardo viſae convenire. Ergo adhuc dubito, ac certiora doceri cupio.

Caeterum ſuſpicor, Aſchmunein ſuperioris Aegypti eandem regionem eſſe, quae Hebraice חשמנים vocatur, atque ut remotioris Aegypti, verum aliquando deum adoraturae, deſcribitur Pſ. LXVIII, 32. Nec obſtat ſcriptio nominis Arabici per Eliph, in hoc enim Arabes, Aegypto potiti, poſtquam pene tota Graeca fa-

cta erat, orthographiam et appellationem Graecorum, quorum ex ore nomen urbis audiebant, sequuti fuerint. Vide et spicilegium geographiae Hebraeorum exterae T. I. p. 475. ubi monui, LXX pro Hebraico כסלחים reponere, χασμωνιμ, quod eorum tempore notum fuisse videtur coloniae Aegyptiae, ab ipsa Aegypto interjectu forte deserti sejunctae, nomen.

226) Vide numerum LXIII.

227) D'Anvillio sub long. 48. 10', latitud. 28. 5'. Veterum est Abydus, postea ab Antinoo *Antinoë* et *Antinoopolis* dicta, unde ortum nomen Ensene, T in S mutato. Ptolemaeus Antinoopolin habet sub longit. 62. 6', latitud. 28. 10'. Nordenius, quem vide p. 131, *Scheck Abade*, شيخ اباده, vocat, ponitque sub milliari 52, e regione canalis Josephi, cui hactenus concinit P. Lucas, ut dicat, situm esse inter 50 et 55 milliare supra Cahiram. (Voyage fait en 1714. T. II. p. 59.) Nomen, *Abydus*, in *Scheck Abade* servatum, nisi quod Arabes antiquum Aegypti deum Abydi cultum suum fecerunt, Moslemumque, شيخ vocantes.

228) Vide de his Paulum Lucas in T. II. itineris anno 1714 suscepti, p. 62-67. et Nordenium p. 131.

229) Pag. 41. versionis latinae, textus Arabici 47. Hoc citatum non legit in suo codice Reiskius.

230) Fabula inde orta videtur, quod antiquissimum Abydi fuit oraculum superstitionibus horrendum, Constantii adhuc tempore nobile, multisque funestum, de quo Ammianus Marcellinus L. XIX. c. 12. *oppidum est Abydum in Thebaidis parte situm extrema: hic Besae dei localiter appellati oraculum futura pandebat, priscis circumjacentium regionum caerimoniis solitum coli.* etc. etc.

Stra-

Straboni si fides, Osiris ibi colebatur. Vide eum l. XVII. p. 1169.

231) D'Anvillius habet sub long. 48. 35', latit. 28. 19'. Nordenius sub milliari 47 supra Cahiram, nec jam febricitans aut in tabulis Nili itinerario contradicens, quod ei alicubi accidisse in nota 180 monui, sed et in itinerario sibi constans. *On compte*, inquit p. 130, *que cet endroit est la moitié du chemin depuis le Cayre jusqu'à Girge. On devroit dire, à peu près la moitié: car Girge est à cent lieues de Cayre, et Menie en est seulement de quarante sept lieues.* - - Haec scribens non mihi tempero a lite, si ejus fieri possit, d'Anvillium inter et Nordenium componenda. Nordenius in Nilo navigans, milliari Gallico supra Cahiram *tricesimo octavo* invenit *Benesuef* (tab. LXVIII.), et *quadragesimo septimo* Menien, seu nostram Moniam. Jam D'Anvillius p. 179. *il ne faut point terminer cette section, sans relever les défauts excessifs dans les cartes de Mr. Norden, et l'intérêt du public, auquel le coup d'oeil de ces cartes en impose, le veut ainsi. Je remarque, que l'Espace entre Beni-suef et Miniet-Ebn-Kasib n'est dans ces cartes que la quatrieme partie de celui de Beni-suef au Caïre, lorsqu'il devroit au moins être égal. Vansleb ne comptant que deux journées par terre, comme il s'explique p. 360, du Caïre à Beni-suef, en compte trois de Beni-suef à Minié; et un mémoire manuscrit de M. du Roule envoyé à feu M. le Comte de Pontchartrain, et dont j'ai une Copie, le marque de même. La carte manuscrite de M. du Roule, et celle du P. Sicard, donnent en effet quelque chose de plus dans le second espace, que dans le premier* etc. Non is sum, qui delineationem Nordenianam errorum et confusionis expertem rear, hic tamen et diarium consentit: navigationem enim incipiens die Novembris decimo octavo, vicesimo quar-

to Benefuef, et vicefimo fexto Meniam attigit. Forte ergo, cum utraque via, et terra, et Nilo, fuas habeat ambages, alia alias, uterque fcriptor vera tradere poffit, alter de navigatione, de terreftri itinere alter.

De nomine haec notari velim. منية, *Monja, manfio*, a Graeco *μονὴ* ortum, nomen eft in Aegypti geographia frequentiffimum, aliis nominibus propriis praeponi folitum, varie appellatum. Cum faepe a Niebuhrio in fuo itinerario poni viderem, interrogavi, quales vidiffet? urbes, an vicos? quibus Monja praeponeretur. Refpondit: "*Monja, Miniet et Miet, fcribendo diftinxi, „quod nautarum appellatio jam haec jam illa effet; fed fig„nificatio eadem. Minietae, quas ad Nili ripas vidi, vici „erant fatis magni, aliquae tamen minores. Qui* كفر *„vocabantur vici, multo minores erant, dicebanturque Mosqueam non habere*".

Hinc innumeri vici منية dicuntur. Ex illis tamen ita emerfit *vicus filii Chafib*, jam urbs primaria, ut proprio nomine *Monja*, vel fecundum alios *Menia, Minja, Miniet*, dicatur, nam et hic variare itineratores video. *Monja* fcriptum nomen apud recentiores non reperi.

232) De Daharvata, urbe mediterranea, plerosque itineratores et geographos fruftra interrogaveris, quod illi Nilo proficifcuntur, a quo eft remotior. Situm ejus difces ex Nubienfi, Clim. III, Sect. III. p. 99. verfionis latinae. Arabica invenies, incipiendo a Clim. III. Sect. III. pag. inde nona: من خرج من مصر علي معظم النيل بريد الصعيد سار من الفسطاط الي منية السودان وهي علي ضفة الغربية من النيل ومنها الي مصر نحو من خمسة عشر

عشر ميلا ومنها الي الحمي الصغير عشرون ميلا ثم الي الحمي الكبير في الجهة الشرقية عشرة اميال ومنها الي الفيوم في الجهة الشرقية عشرون ميلا ثم الي قرية يونس في الجهة الغربية ميلان وهي منتحية عن النيل ومنها الي دهروط نصف يوم ودهروط في الجهة الغربية ومنها الي مدينة القيس في الجهة الغربية نحو من عشرين ميلا i. e. *qui autem Misra* (i. e. Fostata) *egreditur, superato majore Nilo**) *Saidam petiturus, hoc iter tenet: A Fostat ad Moniam Nigritarum***), *sitam in latere Nili occidentali, circiter XV a Misr milliaribus: inde ad Hemi minorem XX milliaria: inde ad Hemi majorem, quae ab oriente relinquitur, X milliaria: inde ad Fijum, hanc quoque ab Oriente relictam, XX milliaria: deinde ad oppidum Jonae, averso a Nilo itinere, duo milliaria: deinde ad Daharvat, sitam ab occidente Nili, dimidium diei iter, a Daharvat ad urbem Kis in tractu occidentali fere XX milliaria.* Nova plerisque geographis pene omnia nomina. Hic nisi numeri male descripti sunt, aut aliquid excidit, pro dimidio diei itinere computatis XII milliaribus, Fostatam (Cahiram) inter et Daharvatam erunt 69 milliaria Arabica, i. e. parasangae 23. Iam cum *Monja Ibn Chasib*, a qua abesse Daharvata diei itinere (8 parasangis, aut summum 10) dicitur, Nordenio sit 47 parasangis supra Cahiram, alterutrum necesse est: sive, ingentem errorem alicubi latere; sive Nilum, qui hic satis recto cursu delineari solet, per ingentes labi ambages, ut terrestre iter Cahira Monjam multo sit brevius navigatione.

*) i. e. flumine Nili integro, qui opponitur canali, juxta Fostatum, ad quem nostra Cahira sita.

**) Dictum putem vicum a mercatoribus Nigritarum, Cahiram merces quotannis deportantibus.

233) De regione Fijum vel Fajum supra in marginalibus egerat noster pag. 10. 11. hic de urbe. De utraque plura dabunt, si evolvas, Vansleb. in *relation d'Egypte* p. 245. seqq. 252-259. -- Paulus Lucas in *Voyage fait dans la Grece, l'Asie mineure, la Macedonie et l'Afrique,* T. II. p. 40-48. idemque in *Voyage fait en 1714,* T. II. p. 12. seqq. -- Pocokius T. I. p. 55. 58. 59. (vers. germ. p. 85. 89. 90.) Laudant fertilitatem regionis, vini quoque feracis. Exscribo, quae habet Vanslebius p. 255. quod eximie dictis ab Abulfeda concinunt, *le terroir est très-fertile et fort agréable, et tout ce qui y croit a un gout bien meilleur, que ce que produisent les autres provinces. On y voit des champs entiers plantés de Rosiers, et des bosquets de Figuiers; ce qu'on ne voit en d'autres endroits de l'Egypte. Les Jardins y sont remplis de tout sortes d'Arbres fruitiers, comme de Poiriers, d'Oranges, de Citroniers, de Pêchers, de Pruniers, et de plusieurs autres sortes, dont ils envoyent vendre les fruits a Caire; ce qui leur rapporte un grand profit. Fium est la seule Province dans toute l'Egypte, où il y a des Vignobles: et cela dans l'Etendue de sept Villages seulement, qui sont, Fidimin, où j'ai été, Nacalise, Seliin, Abukesa, Agiamiin, Gerrádo et Tobhar.* Urbem dicunt magnam esse et populosam, nec vero ipsam veterum Arsinoën, licet hoc nomine Copti Fijumam vocent, sed ei vicinam, exque ruderibus ejus aedificatam; has ruinas, nescio quam ob caussam, *Medinat Fars* (مدينة فرس). id est, *Persarum urbem,* a Coptis vocari.

D'Anvillius urbi longitudinem assignavit 48. 30', latitudinem 29. 22', graecusque Ptolemaeus long. 61-40', lat. 29. 30', quae certe latitudo cum conjectura seu aestimatione Abulfedae proxime convenit, ab ea autem, quam Ptolemaeus Arabicus habet, plurimum recedit.

234) Pocokius trium dierum itinere Cahira Fijumam pervenit, p. 55-58. (85-89.) totidemque diebus Fijuma Saccaram rediit, p. 66. 67. (102.) Vanslebius biduo modo opus habuit, sed magna faciens itinera: primo enim die cum ad *Kahne Barnascht* pervenisset, secundo die novem horarum iter habuit per desertum usque ad primam regionis Fijum urbem, *Tamien*, indeque Fijumam urbem ipsam, quinque horarum, idque equo vectus, XIV ergo horarum fuit ei secundi diei iter.

Milliaria, quae numerantur ab Azizio 48, non nisi parva faciunt trium dierum itinera: sed forte ut contradicens trium dierum itineri citatur Azizius. Notam 232 si conferas, computesque, 15, 20, 10, 20 milliaria, plura quam 48 milliaria, secundum Nubiensem, Misram inter et Fijumam intererunt.

Haec loca non explorata. Si quis mathematum peritus adiret, de situ certiora referret. Ubi simus in terrarum orbe, quantum hanc inter urbem et illam intervalli, non tuto pedibus gressibusque solis creditur: caelum consulere, necesse est. Forte Fijumae situ explorato, cujus longitudinem et latitudinem nemo hucusque coelitus, ut fieri oportebat, didicit, simulque situ Bene Suef et Meniet Ibn Chasib, aliquid ejus concordiae coiret, quam nota 231 tentare ausus sum. — Quam multa in Aegypto, a tot eruditis exploratoribus peragrata, intacta adhuc et ignota! Plerique cursum Nili et vias notas sequebantur; alii, quos fors aut Cupido ad avia vertebat, mathematum expertes. Fijumam nemo adiit, astronomiae ita peritus, ut posset caeli ope definire, in quo terrarum loco pedem figeret: Alvachatas nemo, ne pedibus quidem.

235) Raschid, Gallis Rosette, sub long. 48. 27', latitud. 31. 28', habet d'Anvillius: Niebuhrius latitudinem, astro-

astronomice exploratam statuit 31. 24'. Error Ptolemaei Arabici, vel potius librarii, immanis. Ut legitur in codice Parisiensi, exprimique feci, foret latitudo 38. 40'; sed quia saepe a librariis punctum diacriticum literae ج omittitur, minuendi erroris caussa, qui vel sic satis magnus est, verti 33. 40'. Id nec scribere Ptolemaeus, nec Arabicus liber ad ejus imitationem compositus habere potuit, cum nulla pars Aegypti tam sit septentrionalis, idemque Ptolemaeus Arabicus Accam Palaestinae habeat sub latitud. 33. 20', Hierosolymam sub 32. etc. etc.

Si quis plura de Raschid scire cupiat, nunc urbe satis magna, sed quae Abulfedae tempore oppidulum fuit, adeat Vanslebium in relation d'Egypte p. 174-178. Pocokium T. I. p. 14. (germ. 22-24.) Niebuhrium p. 56. adjectamque illi tabulam VI, in qua prospectum urbis dedit.

236) *Armisum*, ex Abulfedae, *Armosum*, ex Azizi orthographia.

237) Bogas locum periculosum nautae dicunt. Homero jam decantatum descripsit Robertus Wood, in Essay on Homer, (p. 139-145. versionis germ.) Vide et Niebuhrii itinerarium T. I. p. 55.

238) Nomen Arabicum ad ea maxime fortalitia refertur, quibus claustra regionis continentur. Tale a mari Raschid.

239) Vansleb relation d'Egypte p. 177. *Il y a de Rosette à Alexandrie au moins dix heures de chemin pour un homme de cheval. On en fait une bonne partie le long du Rivage de la mer, de sorte que les montures ont pendant un long trait de chemin les pieds dans l'eau.*

240)

240) De ſitu urbis vide d'Anvillium p. 128. ſeqq. Niebuhrium p. 101-105. Equidem judicare nolim, ſed dicta Abulfedae, qualiacunque ſunt, latine reddo lectoribus, judicaturis.

Longitudo urbis d'Anvillio eſt 49. 2'. latitud. 29. 55'.

241) Arabes metropolim Aegypti, quaecunque ſit fueritque, nomine totius regionis *Misr* vocant. Sic jam Cahira Misr eſt, ſibique vicinae, Foſtatae, nomen Misr antiquae, مصر العتيق, reliquit. Utraque antiquior metropolis, Memphis, *Misr priſca*, ſeu prima. Nugae, quas habent, de *Misr* urbe, ſive hac ſive illa, a Misr Chami filio condita, manifeſtis annumerandae erroribus, idque ipſum quod aliquem fingunt Misraimum, filium Chami, totius gentis conditorem. Moſes ſcribens, *filius Chami eſt Misraim* etc. nihil aliud vult, quam, has gentes a Chamo ortas eſſe, non ſingulas gentes ſingulos habuiſſe progenitores ſibi cognomines. Sed id in ſpicilegio geographiae Hebraeorum exterae copioſius disputatum, quo plura cupientes ablego.

242) Foſtatae. quae ante Cahiram metropolis fuit Aegypti, ſitum diſces, ut jam alibi dixi, ex ichnographia Niebuhriana, tab. XII. tomo primo itinerarii adjecta. Hiſtoriam et fabulas ſi ex fonte paulo puriore haurire cupis, adi Nubienſem, p. 97. verſionis latinae: nec enim digna mihi videntur ibi ſcripta, quae, ut aliquoties feci, Arabice adjiciam.

Nomen Amru, expugnatoris Aegypti, hic quoque عمر ſine Vau ſcribitur. Vide notam 97.

243) De ruderibus Memphiticis nihil certi me habere lectores facile credent, cum de ſitu urbis disputetur, nec ſententiam dicere ſuſtinuerim. Ergo nec de colori-

P bus

bus quidquam a me exſpectandum. Quae tamen de ſuo tempore narrat Abulfeda, αὐτόπτης forte, (iter enim in Aegyptum ſuſcepit, ut haec antiquitatis monumenta, proxima Cahirae, inviſere facile ei fuerit) minime ſunt veri diſſimilia. In multis aliis Aegypti monumentis vividos colores, qui in hunc usque diem non ſuperſint modo, ſed et videantur recentes, laudari memini ab itineratoribus.

244) D'Anvillio habet longitudinem 49. 10', latitudinem 30. 48'. Egit de urbe pag. 43. Sicardus, qui ipſe eam adiit, deſcripſit memoriarum Jeſuiticarum T. II. p. 113.

245) Garbija, una ex ſeptem partibus inferioris Aegypti, in ipſo Delta, cujus ſitum diſces ex delineatione d'Anvilliana. Sunt hae ſeptem partes, docente Vanslebio in itinerario manuſcripto pagina 9, 1) *Keljub*, cujus metropolis Keljub, 2) *Scharkije Bilbes*, 3) *Manſura*, 4) *Garbije*, cujus metropolis Mehelle Kebire, 5) *Menufijje*, cujus metropolis Menuf, i. e. Memphis, 6) *Behaere*, cujus metropolis Demenhor, 7) *Gize*, metropolis Aſſim.

246) Geographi noſtri alio nomine *Mehelle Kebire*, i. e. Mehellam magnam vocant. Cognomen *Daklae* a regione, cujus eſt, accepit. Reperies eam regionem in d'Anvilliana delineatione.

247) Talem deſcribit Sicardus, dicitque, Damiata et Raſchida majorem eſſe, alia quoque lectu digna habens: ut metropolim Garbijae, omnes. Vide et Niebuhr. T. I. p. 79.

248) Latitudo urbis, ſecundum Atval, Ibn-Said, et Ptolemaeum, plane convenit cum ea, quam Niebuhrius in-

invenit, 31. 25'. D'Anvillius habet sub long. 49. 36', latit. 31. 16'. Vide eundem p. 88-90. Schultensiumque in indice geographico, monentes, esse videri Tamiathin Stephani Byzantini. Antiqua geographia nullam hic urbem nominat, quod forte mirere lecto d'Anvillio: opportunus enim mercaturae locus videtur non potuisse non allicere adcolas urbem conditūros. Sed meminerimus, parum mercaturae favisse politicam prudentiam antiquorum Aegyptiorum: estque praeterea valde periculosus Nili apud Damiatam exitus, propter Bogas, ut ex Schultzii itinerario enotavimus in bibliotheca Orientali T. VIII. p. 140. Totus hic tractus Gazam usque pars videtur fuisse terrae Gosen, ob solum jam arenosum jam palustre Israelitis olim concessae: sed haec aliquando in parte secunda spicilegii geographiae Hebraeorum exterae.

Urbem, quae nunc est, descripsit Niebuhrius p. 65-69, delinearique curavit in tabulis VII. VIII, quarum prior habet ichnographiam.

249) *fuit*] De antiqua loquitur Damiata, ab ea, quae nunc est, distinguenda. Moneo id, quod video, muros Damiatae ab Abulfeda memoratos quaesivisse Niebuhrium, nec invenisse, p. 67. Quaerere non debuisset, fuerunt enim antiquae Damiatae, ad ipsum Nili ostium ubi in mare influit sitae, a quo Damiata quam Niebuhrius adiit, ipso teste p. 66. *duo milliaria germanica abest.* Vide et ichnographiam quam tabula VII Niebuhriana exhibet, statimque adparebit, urbem non eam esse, quam Abulfeda sitam dicit *juxta mare*, *illo loco ubi Nili brachium orientale in mare influit*, Nempe hic situs juxta mare Moslemis periculosus, quod Franci, urbe aliquoties potiti, toti ex illa Aegypto imminerent: quod ne iterum fieret, Moslemi eam vastarunt, aliamque magis mediterraneam ejus loco condiderunt.

250) Sequor lectionem, non Parisiensis codicis, sed a Reiskio expressam منشية, nisi quod ille aliis vocalibus literas animavit. In ichnographia Niebuhriana invenies sub numero 7 locum, moenibus Damiatae inclusum, forum ut videtur, de quo ille p. 67. ita: 7) *der Platz El-Minschie.* In hoc nomen vici, qui ante Demiatam nostram fuit, superesse videtur.

251) Quae sequuntur, in codice non lecta, ex quo Reiskius Abulfedam vertit.

252) Urbs et promontorium: aliis *Brulos.* Nomen ortum ex Graeco *Paralos.* Vide d'Anvillii delineationem Aegypti, et descriptionem p. 88. qui quae de situ promontorii habet, ea confirmat Niebuhrius p. 67. Utroque brachio Nili borealius esse 1½ milliaribus germanicis audiit.

253) Puto, legendum مسترو, sermonemque esse de angulo in mare procurrente, qui in delineatione d'Anvilliana *Mestero* nominatur.

254) Paulus Lucas T. II. commentariorum itineris anno 1714. facti, p. 192. Damiatam inter et Alexandriam ponit quinquaginta milliaria Gallica, i. e. triginta germanica. Haec faciunt satis magna quinque dierum itinera, si eodem equo veharis: nec tamen citato cursu opus erit. Ergo aut ostia Nili minora interjecta iter morantur: aut تقريب hic non est citatus equi cursus, (*Galop*) quo quis per quinque dies continuos utatur? sed *via proxima.* Atque hoc quidem verius reor.

Quod habet Niebuhrius p. 67, Demiatam inter et Raschidam iter esse bidui vel sesquidiei, contradicit Abulfedae: Raschidam enim inter et Alexandriam magnum unius

unius diei iter esse, ex nota 239 recordemur. Alterutrum ergo falli necesse est.

Qui hoc iter Damiata Raschidam ipse fecerit, inque itinerario descripserit, neminis recordor: id unum apud recentiores legere memini, nuntios hac compendiosa via Raschida Damiatam mitti.

255) Kolzom Arabum et Clysma quorundam Graecorum idem nomen esse, nemo, quantum scio, in dubium vocat. De etymologia nominis, de qua alii commentantur, disputare nolim, cum plane incertum sit, Graecaene an Arabicae, an neutrius, i. e. Aegyptiae originis sit, taedeatque praeterea in geographia etymologiarum incertarum, quibus illa nonnunquam obruitur potius quam illustratur.

De vero situ dicere mallem, si quid explorati haberem. Id quidem hypothetice certum, si Ptolemaeum sequamur, integro gradu ab extrema sinus Heroopolitani ora absfuisse: Heroopolim enim ponit sub long. 63. 30′, latit. 29. 50′; Clysma sub long. 63. 20′, latit. 28. 50′, magno a se invicem intervallo. Contra, nescio quo jure, Niebuhrius rudera quaedam, urbi Sues a septentrione, quae forte Heroopolitana esse possint, *Kolsum* vocat, in tabula XXIV descriptioni Arabiae adjecta, alibique passim, nil ut videtur dubitans, nec reminescens, aliis se in his, quae hic sumit, contradicere. Id quidem ex itinerarii pagina 218 intelligo, has ruinas ab Arabibus nostri temporis ita vocari. Verba sunt: ***man nennet sie zu Sues noch bis auf diesen Tag die Ruinen von Kolsum.*** Egregie hic situs aptus his, quae in Abulfeda p. 10. legimus: qui enim ex Aegypto Toram terra iter faciunt, juxta urbem Sues eique vicinam Kolsomam Niebuhrianam transire necesse habent, a Clysmate autem Ptolemaei XV milliarium ger-

manicorum, gradum unum facientium, intervallo absunt.

Certumne, Κλύσμα φρούριον Ptolemaei idem esse, ac Kolzom Arabum? Quid? si haec sit urbs, cujus ruinae nomen servant, urbi Sues a Borea: Κλύσμα φρούριον autem, ut vel ipsum nomen indicat, nonnisi castellum, integro gradu inde dissitum?

Nihil adfirmo, sed legi velim, quae hic et pagina 10 habet Abulfeda, tumque a peritioribus expendi, quae de urbis situ disputarunt, Bochartus, vir summae eruditionis, sed non bonus logicus, suasque conjecturas paterna fovens indulgentia, in Phaleg. l. II. c. 18. p. 107. Cellarius, multo quoque doctior, integerrimique ac nullis amoribus adfectibusque turbati judicii, sed qui Arabicos fontes adire non poterat, non, quod non intelligeret, sed quod libris ipsis careret, in geographia antiqua p. 89. Africae: et nova adferens d'Anvillius p. 227.

256) Si de ea Kolzom sermo est, quam hoc nomine vocat Niebuhrius, credo: si de ea, quae Ptolemaeo est Κλύσμα φρούριον, lecto Mose dubito, nec putem ibi sinum Arabicum refluxu adversoque vento, quibus omnia tribuit Moses, exsiccari posse. Miraculum, commentatorum est, Mosi, et vero Hebraico, plane contradicentium.

257) Sinum intellige Aelaniticum et Heroopolitanum, et consule delineationem sinus Arabici, sive d'Anvillianam sive Niebuhrianam.

258) Vide Abulfedam p. 10. notasque illi paginae adjectas 109 - 111.

259) Hoc maxime facit ad historiam exitus Israëlitarum intelligendam, tertiam stationem a metropoli Aegy-

Aegypti ad mare Erythraeum habentium, nec quidem ad illum locum, in quem eos Sicardus miraculi Cupidine deduxit, fed ad extremam maris Erythraei oram.

Cahiram inter et Sues 32⅔ horas itineris numeravit Niebuhrius, quas computat 23 milliaria Germanica. Vide itinerarii T. I. p. 217. Horis numeratis fidem habeo, de 23 milliaribus germanicis computatis adhuc dubitans, cupiensque, nonnihil horum de numero demi poffe.

260) Reperies in delineatione Aegypti d'Anvilliana fub long. 49. 50', latit. 31. ad canalem feu brachium Nili, inter provincias Dakalam et Bafchmuram, quarum metropolis communis ab Abulfeda dicitur. Confule d'Anvillium p. 45. 46. 91. cui videtur Mendes antiqua effe.

261) Tinnag per G exprimi curavi, ut non hic folum, fed ubique in codice Parifienfi reperi: d'Anvillius *Tenah* vocare folet, fcriptionem طناح fequutus, Reiskius *Thanach*, incertum, utrum طناخ legens, an literas Arabicas aliter latinis reddens. Certe quod ط per Th exprimit, manifefte erroneum, fed ipfi perpetuum, ac pro lege habitum. Per ح fcriptum طناح inveni apud Nubienfem p. 102. 103. verfionis latinae; in textu Arabico locum invenies, fi a fine fectionis tertiae climatis tertii fex paginas retroëas. Hanc orthographiam etiam hoc argumento praetulerim, quod Copticae adpellationi nominis convenit: vide Forfteri epiftolas p. 32.

Ut ergo in hac fcriptione maneam, ubi ipfe loquor, *Tennah* vel *Tennahh*, urbs eft, a cujus vicinitate Ofchmun cognomen accepit, *Tanis* antiquorum, judice d'Anvillio p. 45. 46. 94. 95. Invenies eam in delineatione d'Anvilliana fub long. 49. 53', latit. 30. 55', proxime a lacu Ten-

Tennis, ad canalem ſeu alveum Nili: qui tamen ſitus cum deſcriptione a Nubienſi data non convenit. Iter enim per canalem, ad quem ſita Tennah, deſcribens, ac milliaria numerans, abeſſe Tennaham facit ab oſtio canalis 105 milliaria Arabica (minimum, 23 Germanica), flexibus, ut puto, computatis, et 50 modo milliaria ab eo loco, ubi canalis e Nilo egreditur; cum apud d'Anvillium ſit pene ad ipſum oſtium canalis in lacum Tennis influentis.

262) Non ipſum quidem majus brachium, ſed ad minorem alveum ſeu canalem, ex eo derivatum.

263) Hoc quid ſit, ignoro. Salebras eſſe in Arabicis, jam monuit Reiskius, ac plane omiſit vocabulum, cujus ego ſonum poſui.

264) Nempe ex ὁμοιοτελεύτῳ in poëmate agnoſcebatur vera ſcriptio.

265) Invenies apud d'Anvillium ſub long. 50, latitud. 31. 3'.

Sunt autem a ſe invicem diſtinguendae Tanis et Tennis, quas multi confuderunt, Golius, Reiskius, aliique, nec diſſimulo, eodem me in errore verſatum, cum de تنيسيين Arabici interpretis in Spicilegio geographiae Hebraeorum exterae p. 258. agerem: ſed errorem depoſui, meliora edoctus a d'Anvillio, (p. 94.) ipſoque adeo Abulfeda. Recte etiam diſtingui video a Graecis mediae aetatis: in catalogo enim ſedium epiſcopalium Alexandrinae ſubjectarum, quem ex Antinoopolitano marmore a Sicardo deſcriptum primo tomo itinerarii ſui inſeruit Pocokius, (p. 280. vel 405 verſionis germ.) occurrunt: 37) Σέθρον 38) Τανις 39) Τέννεσις 40) Θμοῦις. Tanis urbs antiqua, Graecis, Latinis, He-

Hebraeis celebrata, ad amnem Taniticum fita: Tennis vel Tennefis, ab antiquis, Graecis Latinisque non memorata, in infula paludis fita, quam ipfam ejusque receffus illi non fatis norant.

Nifi fallor, ad hunc lacum Tennifis referenda illa quoque bucolia, quae eleganter ut fedem latronum defcripfit Heliodorus in Aethiopicis: fuit certe, eftque adhuc, latronum receptaculum, in hiftoria quoque ecclefiaftica celebrium, quippe a quibus Marcum evangeliftam occifum volunt Copti. Ne nunc quidem metu latronum adiri poffe teftis eft Niebuhrius. Strabo libro XVII, p. 1154. ibidem locorum ponit λίμνας, καὶ ἕλη μεγάλα καὶ συνεχῆ, κώμας πολλὰς ἔχοντα, (*ftagna et paludes magnas, vicis multis frequentes*) et deinde, Pelufio propius, ἕλη, ἃ τινες Βάραθρα καλοῦσιν, (*paludes, Barathra dictas*).

Non miror, quod antiqua geographia urbem aut urbes ita fitas ignoravit: fuspicor tamen, partim de periculofa oftiorum Nili navigatione, partim de noftro lacu, intimo quodam Nili receffu, cogitaffe veteres, ubi latebrarum Aegypti, in quas confugere Antonius et Cleopatra potuiffent, mentionem faciunt, ut, Virgilius Aeneid. VIII, 711 - 714.

Contra autem magno moerentem corpore Nilum,
Pandentemque finus, et tota vefte vocantem
Caeruleum in gremium, LATEBROSAQVE FLVMINA, *victos.*

et Horatius l. I. Od. 37.

nec latentes
Claffe cita reparavit oras.

Eft et infignis locus Jofephi, haec Virgiliana et Horatiana illuftrans, et ex geographia Abulfedae lucem accipiens,

de Bello Judaico l. IV. c. 10. §. 5. ubi refert, Vespasianum Aegyptum latebrosam sibi receptaculum designasse, si quid secus in Italia accideret, Vitelliusque vinceret: ἐνεθυμεῖτο δὲ καὶ πρόβλημα τὴν χῶραν ἔχειν τῶν ἀπὸ τῆς τύχης ἀδήλων· ἔστι γὰρ κατά τε γῆν δυσέμβολος, καὶ τὰ πρὸς θάλασσαν ἀλίμενος, κατὰ μὲν ἑσπέραν προβεβλημένη τὰ ἄνυδρα τῆς λιβύης, κατὰ δὲ μεσημβρίαν τὴν διορίζουσαν ἀπὸ Αἰθιόπων τὴν Συήνην καὶ τοὺς ἀπλώτους τοῦ ποταμοῦ καταράκτας, ἀπὸ δὲ τῆς ανατολῆς ἔτι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀναχεομένην μέχρι Κοπτοῦ, βόρειον δὲ τεῖχος αὐτῇ, ἥτε μέχρι Συρίας γῆ, καὶ τὸ καλούμενον Αἰγύπτιον πέλαγος, πᾶν ἄπορον ὁρμῶν.

266) Nimis palustre solum, quam ut arari possit. Totum hunc lacum, ejusque viciniam, partem fuisse puto Gosenitidis agriculturae ineptae, ideoque Israelitis, vitam pastoritiam agentibus concessae. Per deserta ovium greges, per palustria bucolia boves pascebant.

267) Hanc quoque in insula ejusdem lacus sitam invenies in delineatione d'Anvilliana. De lacu (alio quoque nomine Menzale dicto) ejusque insulis et urbibus quod paulo plenius egit Nubiensis Climate III. Sect. III. p. 7 et 6 a fine sectionis, versionis latinae 102. 103. eum exscribam. وبحيرة الزار متصلة ببحيرة تنيس وبينها وبين البحر المالح ثلثة اميال وهذه البحيرة التي ذكرناهـا بحيرة كبيرة واسعة القطر وفيها من الجزاير غير مدينة تنيس جزيرة حصن الما وهي مما يلي ناحية الفرما وبقرب منها واليها وصل الملك بردوين الذي استفتح بلاد الشام بعد الاسلام وغرق بفرسه بقربها ومنها انصرف الي ما خلفه وبالشرق من تنيس وبالجنوب قليلا جزيرة تونة وهي

وهي في بحيرة تنيس وفي جنوب تنيس وبحيرتها جزيرة نبليه i. e. *lacus Zar connexus est cum lacu Tennis, quem inter et mare salsum* (mare mediterraneum, paludi oppositum) *sunt tria milliaria. Est autem lacus ingens late patens, in quo praeter urbem Tennis aliae quoque sunt insulae, ut insula Hisnalma* (fortalitium aquae) *Faramam versus. Huc usque pervenit rex Barduin* (frater Godofredi) *qui Syriam expugnavit Moslemisque eripuit; sed cum haud procul ab hac urbe cum equo mergeretur, destitit ac rediit. Ab oriente Tennis, exiguo ad Austrum flexu, sita Tuna, insula, quae et ipsa est paludis Tennis, ab austro autem Tennis inque eodem lacu cognomine, insula Nablija.* Paucis interjectis pagina sequente: وبحيرة تنيس اذا امد النيل في الصيف عذب ماوها واذا جزر في الشتا الي اوان الحر غلب ما البحر فملح ماوها وفيها مدن مثل الجزاير تطيف البحيرة وهي نبلي وتونه وسمناه وحصن الما ولا طريق الي واحدة منها الا بالسفن i. e. *aqua lacus Tennis, cum Nilus aestivo tempore exundat, dulcescit; cum autem hiberno decrescit, hoc omni tempore usque ad aestatem praevalet aqua maris, salsumque lacum facit. Sunt autem in hoc lacu insularum in modum urbes, Nabli, Tuna, Samna, Hesnalma, quarum nulla adiri nisi navigiis potest.*

268) Sequentia intellecturo suasor sim, tabulam XII, quam Niebuhrius Tomo I. itinerarii adjecit, sub titulo, *urbis Kahirae, nec non oppidorum Bulak, Masr El Atik, et Dsjise ichnographia*, in manibus habendi: hac enim inspecta omnia lucent, quae Abulfeda dicit, ipsi Reiskio, quod situm locorum non nosset, male intellecta. Ab Austro Cahirae ibi videbis *Masr-El-Atik*,

 seu

ſeu alio nomine, Foſtatam, nunc quidem anguſtis finibus incluſam, poſtquam Cahira illam exhauſit, olim multo majorem.

269) Etymon addit Reiskius, *palatium ceraceum*, vel *cereorum*: ſed de eo nolim quaerere; partim quod etymologiarum in geographia taedet, partim quod ne videtur quidem nomen Arabicum fuiſſe, inditum quippe palatio ante Arabum in Aegyptum ingreſſum exſtructo.

270) Nempe inde nomen accepiſſe Foſtata dicitur, quod ibi Foſtat i. e. tentorium Amrui fuerit. Alii hiſtoriam multo narrant plenius. Vide Nubienſem p. 96.

271) Invenies in tabula XII Niebuhrii ſub numero 49, proxime a Foſtata, nunc anguſtiore: Abulfedae tempore ambitu urbis incluſum erat.

272) Vide notam 133.

273) Ex templi ſeu Moſcheae Tailuni ſitu agnoſces ſitum urbis Cataigae, ſedis regiae Tulunidarum, quo tempore Cahira hortus erat. Habet Moſcheam Tailuni Niebuhrius ſub litera F, vicinum quoque urbis tractum Teilun vocans.

274) Junos vel Jonas, docente Reiskio, vixit in aula Hakimi, Chalifae Fatamitici, indeque Hakimita dicitur. Vixit ergo circa annum 1000: anno enim Hegirae 386, Chriſti 996, Hakimus Chalifatum ſuſcepit.

Scripſit hiſtoriam Aegypti, titulo, *Tarik Ebn Junos*, de qua vide Herbelot p. 495. eaque hic citatur.

Quae ſequuntur non verto, quia non intelligo. Nempe alios Arabicos libros legens, nunquam legi mathematicos, unde fit, ut nonnullorum vocabulorum Arabi-

bi-

bicorum hic occurentium significationes mihi sint incognitae. Reiskius hanc eorum versionem dedit, sed quam nemo mathematum peritus rectius ipso intelliget: *postquam computando deprehendi distantiam puncti Keblae Fosthathensis ab aequatore esse 53, tametsi longitudo Fosthathae sit 55. Id suspectum mihi eum videretur, computavi elevationem solis super punctum al Keblae, supposita vera illa longitudine 55 gr. Sed patet ex dictis ejus, illos errare, qui longitudinem Fosthatae faciunt 55 gr. aut circiter. Vult itaque longitudinem esse majorem.* Haec malim Reiskium scripsisse, quam ipse aut eadem aut similia scribere: ille quidem excusationem habet in nota adlatam: *locum hunc melius non noram reddere matheseos omnis ignarus.*

275) Vide de illa d'Anvillium p. 114. 138. 139. Heliopolis est veterum, cujus situm eundem cum nostro descripsit Strabo p. 1158. suo jam tempore πανέρημον urbem dicens, sed magna ostentare antiquitatis monumenta. Nomen quidem Arabicum non Ἡλιόπολιν, (*urbem solis*) sed *solis fontem* significat: habet id a fonte eximio, cujus aquam mire laudant, voluntque Copti, in honorem Jesu propullasse, cum Herodem fugiens Aegyptum adiret, alias quoque addentes fabulas. Vide Pocokium T. I. itinerarii, p. 24. (vers. germ. 38.) Vanslebium, p. 231. 233. et quae in nota 281. ex evangelico infantiae adferam. Aqua mire laudatur, fonsque sine dubio urbi nomen dedit.

Fuerunt autem plures in Aegypto solis sic dicti fontes, unus adeo juxta templum Jovis Ammonis, quod Alexander adiit; ergo non erat quod miraretur, atque ut contradictionem enotaret Reiskius ad hunc locum: Herbelotum p. 274. tradere Kus ab Arabibus Ain Schems dici.

De templo Oniae, neutiquam, ut fere putant, Heliopoli, ſed Leontopoli in tractu Heliopolitano condito, ſi errorem vulgatum exſuere cupis, leges Ikenii diſſertationem, philologicarum ac theologicarum junctim editarum decimam quintam.

276) Id eſt, ſedes regia eorum Pharaonum, qui Joſephi et Moſis tempore fuerunt. Traditio incerta: nec enim Aegyptiis, poſt tot ſecula, tantasque rerum in Aegypto, toties ab exteris ſubjugata, viciſſitudines, talia narrantibus ſine argumentis, fidem habueris. Neque id ita accipi velim, ac ſi negem, Ainſchemes tempore Joſephi et Moſis regiam fuiſſe Pharaonum; optime certe convenit cum hiſtoria adventus Jacobi in Aegyptum, et exitus Israelitarum, tridui iter a regia ad ſinum Arabicum habentium, nec ullibi Nilum ſuperantium: ſed nolim incertae traditioni in disputando, (ambigitur enim Tanin inter et Heliopolim) plus quam par eſt fidei tribui.

Adſcribo et verba Nubienſis, Clim. III. ſect. III. in textu Arabico pagina ſeptima a ſectionis initio, verſionis latinae, (ſed quam Gabrieli Sionitae lubens relinquo, aliamque ſubſtituo) pag. 97. *Urbs Foſtat eſt Misr, idque nomen habet, quia Misram filius Chami, ſuper quo ſit pax, eam olim aedificavit. Fuit Misr prima Ainſchemes,* (وكانت مصر اول عين شمس) *ſed cum Amru filius As, Moslemique cum eo, in initio Moslemismi Aegyptum deviciſſent, confluerentque Moslemi ad tentorium ejus* (فسطاطه) *aedificarunt Misr hodiernam eo in loco, ubi nunc ſita eſt.* Hic quis non videt fabulas adtexi veris? Misram, filius Noachi, quem ex male intellecto Moſe confingunt, is vero jam condiderit urbem Misr eo in loco, ubi nunc eſt Ain-ſchemes! eaque ſedes regni, Pharaonum credo, manſerit, usque ad ſubactam a Muham-

me-

medanis Aegyptum! Geographiam discamus ab Arabibus, non historiam antiquam illis ignotam!

Quoniam in excerpendo sum Nubiensi, etiam haec addam, quae pagina nona sectionis tertiae, versionis latinae 98. 99, habet: *in vicinia Fostatae sunt ab Austro vicus Mens* (Memphis) *et a septentrione urbs nominata Ainschemes. Sunt autem ambae vicorum similes, in vicinia montis Mokattam*, (hoc falsum visum nonnullis, quia Memphis fuerit in ripa Nili occidentali; sed nolim damnare, nil enim de eadem ripa, sed modo de vicinia dixit Nubiensis.) *dicunturque ambae horti fuisse Pharaonis, cui deus maledicat. In Ainschemes ubi vergit ad Fostatam, provenit balsami, arbor, ex qua elicitur balsamum unguentum, quod nullibi terrarum nisi hic nascitur.* In his quoque et vera et falsa: balsami hortos, Nubiensis tempore circa Ainschemes fuisse, nemo in dubium vocaverit, diu enim post eos ibi invenit Prosper Alpinus, licet jam, teste Niebuhrio T. I. p. 120, nulla ibi supersint balsameta, arborque reliquis superstes anno jam 1615 Nili inundatione perierit. Id vero omnino falsum, quod narrat Nubiensis, balsamum ibi modo terrarum nasci: est enim arbor indigena felicis Arabiae, in Aegypto adventitia.

277) Obeliscus ingens, figuris hieroglyphicis insignis, quem delineatum dedit Nordenius tab. XXXIX. Vide et Pocokium T. I. §. 58. (editionis Anglicae p. 23.).

Fuerunt olim plures obelisci Heliopolitani. Duorum historiam aut fabulam habet Herodotus l. II. §. 111. Pheron, Sesostris filius, lotio unicae in toto regno pudicae mulieris, a coecitate sanatus, ἐς του Ἡλίου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέντα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελοὺς δύο λιθίνους ἐξ ἑνὸς ἐόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκός μεν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων, *in solis templo digni-*

dignissima visu posuit monumenta, obeliscos duo lapideos, ex unico singulos saxo, centum cubitorum longitudine, et octo cubitorum crassitie. Similia habet Diodorus Siculus l. I. c. 59. sed brevior. Strabo, suo tempore urbem vastatam dicens, p. 1158. (al. 805.) pervetustum ibi templum memorat, injurias Cambysis passum, qui illud igne et ferro vastarit, *καθάπερ καὶ τοὺς ὀβελίσκους, ὧν . δύο καί εἰς Ῥώμην ἐκομίσθησαν, ὁι μὴ κεκακωμένοι τελέως, ἄλλοι δ᾽ εἰσὶ κἀκεῖ, καί ἐν Θήβαις τῇ νῦν Διοσπόλει, itemque obeliscos, quorum duo Romam asportati sint, quibus minus injuriae illatum erat, alii autem cum ibi* (Heliopoli) *tum Thebis, quae nunc Diospolis vocatur, remanent.* Vide et eundem pagina sequente.

Summam antiquitatem obeliscorum Heliopolitanorum vel ex eo colligere licet, quod in delineatione expressit Nordenius, memorantque et alii, Nilo exundante ima ejus mergi. Ergo eo tempore positus obeliscus, qui ex pluribus superest, quo nondum tam alte Nilus exundabat, quotannis cum ipsa Aegypto in altius sublatus. Facile ergo dederim, vera esse quae narrant, filium Sesostridis posuisse, licet lotium pudicae feminae Herodoto relinquam, Graeco historiarum auditorio bene propinandum, talium enim fabularum et miraculorum cupida Graecia, nec puto historicum nisi risum plebis captasse.

Habemus autem multo his omnibus antiquiorem scriptorem, qui et ipse in Aegypto aliquot annos invitus quidem vixit, obeliscos Heliopolitanos ut suo tempore notos commemoravit, eosque eversum iri a Nabochodonosare praedixit, Jeremiam. Ille c. XLIII, 13. *et franget statuas Bethschemes in terra Aegypto.* Ergo Jeremiae tempore *Bethschemes, Heliopolis*, nunc a fonte Arabibus sic dicta *Ainschemes*, statuis seu obeliscis jam nobilis: has fractum iri praedixit Jeremias, idque evenit, fractae

sunt,

ſunt, una jam modo ſuperſtite, ſed ruinoſa. Quis autem fracturus ſit, aut fregerit, de eo diſſident Jeremias, et Strabo. Jeremias ruinas illis a Nabochodonoſare minatur: Cambyſen has ruinas intuliſſe dicit Strabo. Verum Graeci prope omnes, excepto, qui nobis periit, Megaſthene, Nabochodonoſarem ignorant, vix quidquam certi et explorati ante Cyrum habentes; referre ergo rumor Nabochodonoſaris ruinas ad Cambyſen potuit, idque eo facilius erratu fuit, quod devictam a Nabochodonoſare, aut ſi nomen quoque demas, a Chaldaeis, a Babyloniis, Aegyptum, ignorant Graeci, quorum ſcripta habemus. Hiſtoriam ſi hic ſcriberem, facilius rem expedirem. Rex Aegyptius, quem vicit Nabochodonoſar, non eſt, ut plerique putant, Apries, ſed Amaſis, regno ejectus, eoque iterum potitus, unde ei hiſtoricorum alii 55, alii 50, 44, 42 annos adſignant, prout annos exilii aut computabant aut negligebant. Hic ergo Amaſis cum bis vinceretur, a Nabochodonoſare, et a Cambyſe, in promtu erat, utrumque victorem confundere, unumque habere, ſubticere ignotum Graecis Nabochodonoſarem, ejusque facta ad notiorem Cambyſen referre. Non eſt hic diſputandi locus, credo autem, perpurgari poſſe, utcunque videantur nova et inſolentia.

278) *rufo colore*] Id ſine dubio ſignificat Arabicum عدسي a Golio omiſſum, ſed de quo Giggeum et Caſtellum conſulere poſſunt, ſi qui ideo de verſione noſtra dubitaverint, quod Reiskius, praefatus, *ſe hic malle Schultenſii verſionem ſequi, licet ſidem praeſtare non auſit, quam ſuam dare, Arabica enim eſſe miſere corrupta*, vertat: *columna acuminata quadrata, quae vocatur acus Pharaonis.* Alia legerit Reiskius Schultenſiusque, neceſſe eſt, in ea enim lectione, quam ex Pariſienſi expreſſi,

 nihil

nihil eſt difficultatis. *Rufus* color ab عدس *lentibus* dicitur, tanquam *lentium color.*

De colore obeliſci ſilent plerique itineratores, ſed qui ejus mentionem faciunt, rufum dicunt. Vanslebius in mſcr. bibliothecae noſtrae academicae, p. 153. *in gantz Aegypten wüſte ich nicht mehr als 2 Obelisken, einen zwiſchen Materia und Minjed-Sored bey Caïro, den andern zu Alexandria. -- Sie beſtehen aus einem dunkelrothen Marmor.* Non niſi duo ſe vidiſſe ait obeliſcos, Matareenſem et Alexandrinum, utrumque ex fulvo marmore. Marmoris nomen imperite poſuit, idque correxit in relation d'Egypte p. 235. *elle eſt de granite.* Shaw p. 365. de obeliſcis, maxime de Matareenſi loquens, *all of them, that I have ſeen, were of a reddiſh granite marble,* (πυῤῥοποίκιλον) *omnes quos vidi erant ex fuſco granito.* Vide et Forskalii Floram p. XLVI.

279) Niebuhrius, quantum per aquam ſtagnantem fieri potuit, menſus obeliſcum, 58 pedum altitudinem aeſtimavit: Pocokius $67\frac{1}{2}$ pedes inveniſſe ſe ait: ille T. I. itinerarii p. 98. 99. hic T. I. §. 58. p. 23. (verſ. germ. p. 37.) Hi quidem ſibi invicem contradicunt, non Herodoto, centum cubitorum altitudinem obeliſcis duobus tribuenti: meminerimus enim plures Heliopoli fuiſſe obeliſcos, ac de illis ſolum, quos Pheron poſuit, loqui Herodotum, ex plurium ergo numero eſt, qui adhuc Matareae ſupereſt, reliquis aut proſtratis aut Romam translatis.

280) Duarum modo horarum intervallum inter hanc urbem et Cahiram ponit Niebuhrius. Sed hae paucae horae dimidium diei iter dicuntur, quod dimidium ſunt primae ſtationis itineratorum Meccam petentium, primo enim die non pergunt ultra lacum *Birrat*

el

el Hadgi dictum, qui quatuor horarum itinere Cahira abest. *P. Lucas Voyage fait en 1714, T. I. p. 375. Niebuhrii itinerarium* T. I. p. 120.

281) Lectio codicis Parisiensis sine dubio verior ea, quam Reiskium in versione sua expressisse dixi. Est vicus, *Matare*, vel *Matarea*, itineratoribus dictus. Vide Vansleb relation d'Egypte p. 219-236. Niebuhr l. c. p. 114. Pocokium T. I. p. 24. (germ. 38.) Nordenii tabulam XXXIX, aliosque quoscunque. Nomen jam occurrit in evangelio infantiae Christi, quod Sike edidit, p. 68. Locum describo quod et alia notatu digna fabulis intexuit: ومضوا من هناك الي الجميزة التي تدعي اليوم المطريه واذبع الرب يسوع في المطريه عين ما غسلت مزت مريم قميصه في تلك العين ومن عرق الرب يسوع الذي بدرته هناك خرج في تلك الارض البلسم i. e. *Hinc ad sycomorum, quae nunc Matarea dicitur, pervenit: produxitque ibi dominus Jesus fontem Matarea, in quo domina Maria tunicam ejus lavit. Ex sudore autem, qui a domino Jesu ibi defluxit, balsamum in illa regione provenit.* Vides, quo tempore haec conficta sunt, balsamo jam hortum Matareae claruisse.

282) Hanc quoque viam indicatam invenies in d'Anvilliana Aegypti delineatione. Est in initio utrisque communis, Syriam, et Meccam petentibus, deinde autem divergit. Abulfeda, utpote Syrus, a Syria denominavit.

283) Invenies apud d'Anvillium sub long. 49. 40', latitud. 30 22'. Male pro Pelusio a nonnullis habita Bilbeis: Pharbuto veterum confert d'Anvillius p. 109. 110.

284) Confer notam 43.

285) *Mare* Nilum adpellari, atque etiam canales ex eo ductos, meminerimus. Monendum putavi, quia immemor Reiskius? an aliter sentiens? *lacum filii Mangai* vertit. Nec nego, lacum in vicinia stagnare, sive adeo plures lacus, quos bucoliorum in morem Septembri implet, ac deinde destituit canalis: sed nolim, ubi manifeste de canali sermo est, بحر male verti et de lacu intelligi, quem بحيرة vocare noster solet.

286) Scripsi *Alalaki* retento *Al*, quod Abulfeda ubique expressit, quia in nomine exotico incertum, sitne articulus Arabum, an pars ipsius nominis proprii.

Latitudinem Atval et Canon absurde exprimunt, cum primi climatis sit, sub gradu 20$\frac{1}{4}$ desinentis. Suspicor, ipsos horum librorum auctores scripsisse, كو atque كز i. e. 20. 6': et 20. 7'.

287) Terram Boga in Hasaei Africa invenies ad sinum Arabicum sub gradu 22, sed male *Bugia* scriptam, quod ipsum et per se vitiosum est, si fiat a Germano, ut confusioni cum alia Bugia locum facere possit.

288) Vide Nubiensem p. 18. textus Arabici 22.

289) Vide notam 68.

290) Reiskius, quem hic aliter legisse dixi, vertit: *ab ejus* (montis Alalaki) *oriente est al Wadheh*, (hoc qui fieri possit, cum Alalaki sit ad sinum Arabicum, et Vadach mediterraneum desertum, id vero est, magis occidentale?) *statio sacris itineratoribus*, *cuius latitudo propemodum est eadem cum latitudine Oswanae, long. 61. Haec ille ol Azizensis ait. Si directe progrediaris in Orientem ab Oswan, pervenies absolutis 12 diaetis ad Alalaki.* Multa video hic codici Parisiensi deesse.

291) Mirum, ſi tantum interſit ſpatii. Cum ſitu id utriusque loci ſecundum gradus definito conciliari nequit.

292) Habet d'Anville ſub long. 53. 40', latit. 22. 5'.

Non ingratum me facturum lectoribus puto, ſi ea deſcripſero, quae de *Aidaba*, ſive, ut ipſe vocat, *Adaba*, habet Nubienſis in Climatis II. Parte V, ſtatim ab initio; quia liber rarior, interpretique latino Gabrieli Sionitae, non ubique tuta fides. ان هذا جزّ الخامس من الاقليم الثانيه تضمّن من البلاد التي علي ساحل بحر القلزم مدينه عذاب وما اتصل بها قبلها من الصحرا المنسوبه الي عذاب وليس بها طريق معروف ولا يستدلّ عليها الا بالجبال واكثر الاشتدلال بها بالنجوم ومسير الشمس من المشرق الي المغرب i. e. *Haec quinta pars climatis ſecundi complectitur de regionibus ad ſinum Arabicum ſitis urbem Adab, deſertumque ante illam, ab ea deſertum Adab cognominatum, in quo nullum certum iter, nec viam monſtrant, niſi montes, quamquam plerumque nec hi indicio ſunt, ſed ſtellae, ſolisque curſus ab oriente verſus occidentem.* Paucis interjectis, quae nihil ad nos, pergit: وفي اعلي هذه الصحر الي ضفه البحر المالح مدينه عذاب ومنها المجاز جدّه وعرضه هناك مجري يوم وليلة ومدينة عذاب ينزلها عامل من قبل رييس البجه وعامل من قبل ملوك مصر يقتسمون جبايتها بنصفين وعلي عامل صاحب مصر القيام بجلب الارزاق والمعيشه الي عذاب وعلي رييس البجه القيام بجبايتها من الحبشيه والرييس المقيم بعذاب من قبل ملك البجه ينزل

ينزل الصحاري ولا يدخل المدينه الا غبا واهل العذاب
يتحولون في كل النواحي من ارض البجه يشترون ويبيعون
ويجلبون من هناك من السمن والعسل واللبن وبالمدينه
زوارق يصاد بها السمك الكثير اللذيذ الطعم الشهي

i. e. in extremo hujus deserti ad littus maris salsi sita est urbs Adab, ex qua Giddam navigatur, trajectu diei et noctis. Adabae autem est praefectus domini Bogae, aliusque regum Aegypti, qui reditus ejus aequaliter dividunt. Aegyptius alimenta et ad victum necessaria illuc advehi curat, (ex Aegypto) *Bogensis ex Habessinia. Caeterum praefectus regis Bogae commoratur in deserto, nec nisi raro intrat urbem. Ipsi quoque Adabae incolae omnem tractum Bogae percursant, venduntque ibi suas merces, et emunt butyrum, mel ac lac: multas praeterea cimbas urbs habet ad piscaturam, sunt autem pisces exquisiti saporis.* Quae deinde de tributis peregrinatorum Meccanorum, ac severitate exigendi habet, omitto.

293) Hic plura habet Reiskius: *quas duas Aidzab et Goddam dirimit Mare latum, secundum Saidi filium duos gradus.*

Gidda portus Arabiae, quam Niebuhrius ponit sub gradu latitudinis 21. 28′, describitque in parte prima itinerarii inde a pagina 269, et in tabula LV delineatam exhibet. Mercaturam cum Aegypto adhuc Giddae exerceri, peregrinatoresque sacros hunc portum adire, idem tradit p. 280.